

585

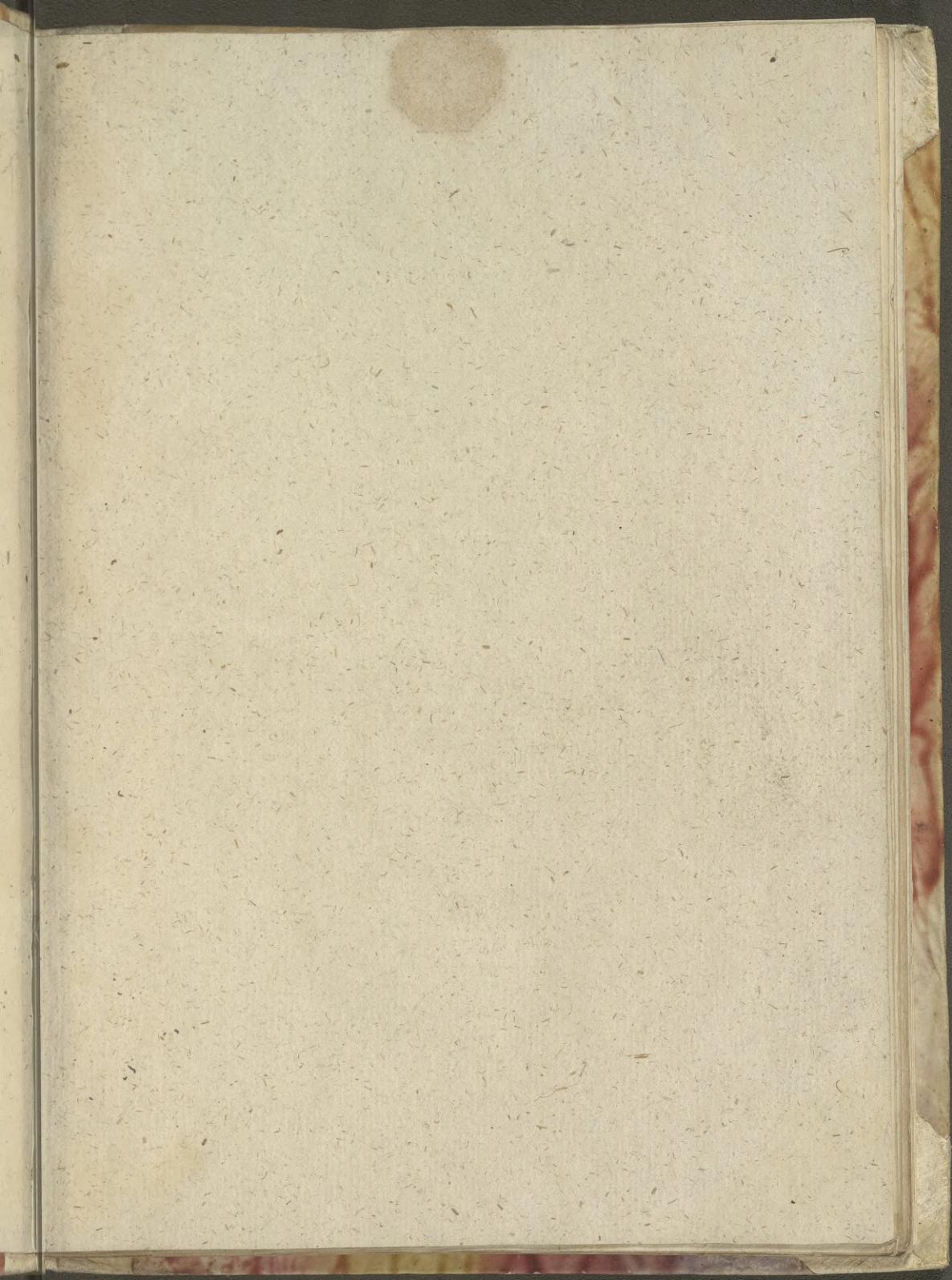
Allectus tragulus
Philosophia naturalis
Proseccio, Bapt. de Fofengu, 1490.

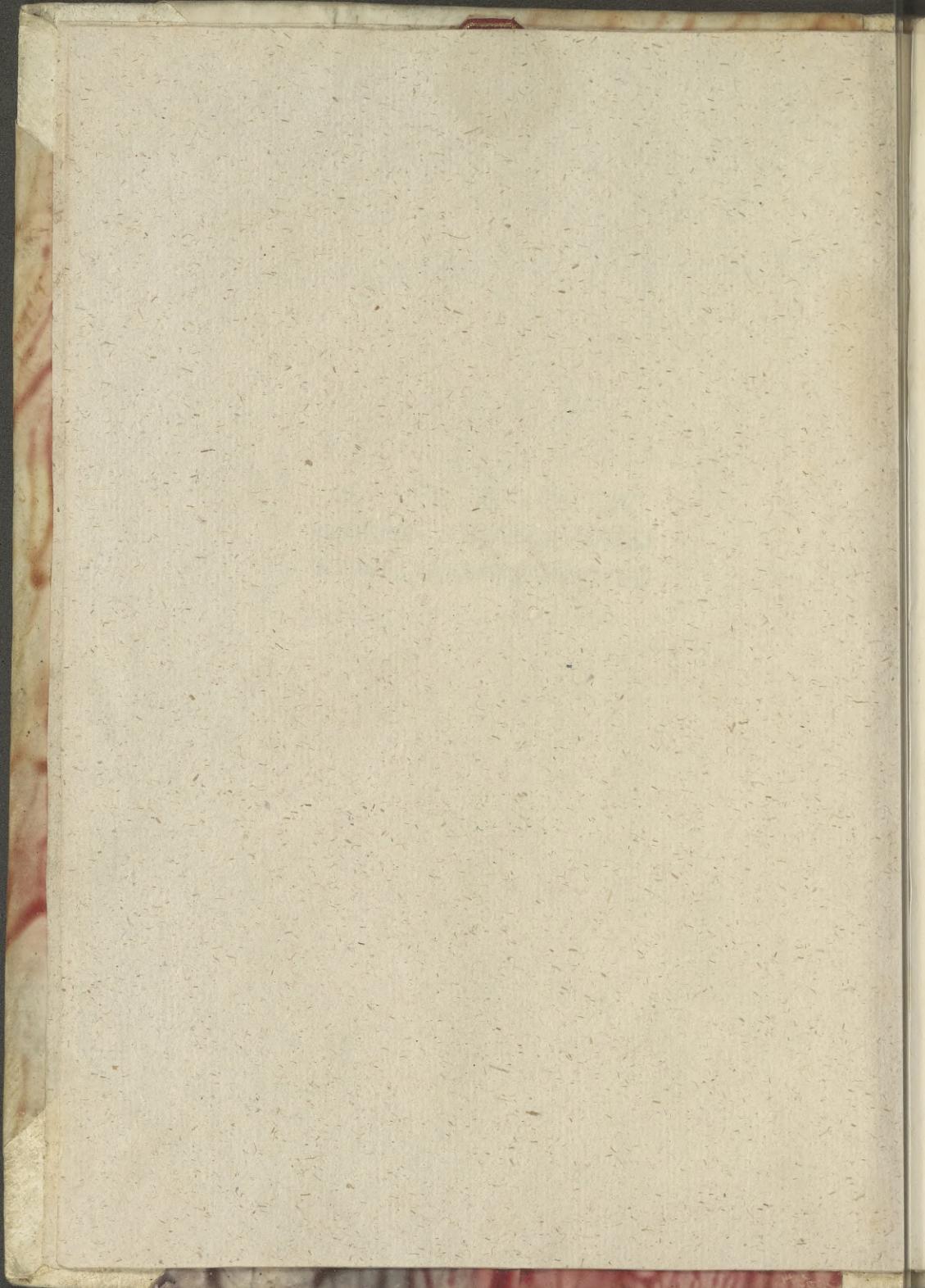
KREM

S. N. 700
N. 504

R 255
THE GIFT OF LESSING J. ROSENWALD
TO THE LIBRARY OF CONGRESS

M 27

- Illustrissimi Philosophi & Theologi dñi Alberti Magni ordinis p̄dicatorū Ep̄i Ratisponensis: cōpendiosum insigne ac putile opus Philosophie naturalis feliciter incipit. Cuius p̄ia pars siue liber declarat breuiter libros physicorū Arg. xvii. capitulis.
- C.i.prohemiale: ubi premissa generali philosophie diuisione: de naturali tm̄ intendēs declarat quot modis natura:quot etiā naturale dicatur: & quid sit subiectū eius. In quo etiam p̄tes dividatur & ordinetur hoc opus rationabiliter
- C.ii.Quid est corpus: & quotplex. Et q̄ tria sunt principia naturalium rerum.
- C.iii.de materia:quid est:cuiusmodi intelligitur:quot nominibus nominatur & quare:& quotplex est.
- C.iv.de priuatione notificatio & diuisio.
- C.v.de forma quod triplex est. s. Physica Mathematica Metaphysica. Notificat physica & diuiditur:& triplex opinio de formae origine recitat: & quot nominibus nuncupatur.
- C.vi.de causis per se naturalium rerum. Et de differentia inter p̄cipium & causam:quot sint cause:& quomodo adinuicē cōparantur:& quot modis aliquid alterius causa dicatur.
- C.vii.de causis per accidens. scilicet fortuna & casu.
- C.viii.de motu opiniones diuerse:de pleno & uacuo:denso & raro:ueloci:& tardo:& incidentaliter de motu angeli.
- C.ix.differentiae motus & eius mensura. De differentia inter cōtinua:contigua: & cōsequētia. & unde unitas sit uel pluralitas.
- C.x.diuisiones & differentiae motus.
- C.xi.de quiete:quid est:& quotplex.
- C.xii.de loco qd est:& quotplex:& quot modis aliquid dñ eē i loco.
- C.xiii.de tempore quid est.
- C.xiv.quot modis aliquid sit in tpe & differentiis temporis.
- C.xv.de eternitate ubi distinguitur triplex duratio ex parte substātie & operationis: & ex parte principii & finis uel horum carentia:quid est eternitas:que eius proprietates.
- C.xvi.de nunc eternitatis.
- C.xvii.de euo & euinternis.
- Capitula secundi libri. s. de celo & mundo.
- C.i.continuant dicenda dictis:& ordo dicendorum proponitur.
- C.ii.q̄ unus est mundus corporalis & non plures pbatur ab Arg.
- C.iii.q̄ celum est finitum:ubi ostenditur quot modis dicuntur finitum & infinitum:q̄ nullum corpus est infinitum.nec celum quod est nobilissimum:omnium contentuum:incorruptibile actiuū: non passiuū:spericum circularis & finiti motus.

C.iii. q̄ omnia suut in celo & nihil extra.

C.v. q̄ celum non est elementum nec elementatum.

C.vi. de nobilitate celorum.

C.vii. de motu celi.

C.viii. de numero celorum secūdum philosophos & theologos.

Capitula tertii libri. s. de elementis.

C.i. continuantur dicenda dictis: & situs elementorum: & ordo dīcendorum pponitur: & significations huīus nominis elemen-tum: & quomodo elementa contrariantur & quomodo non.

C.ii. in quo ponunt̄ opinione antiquorum de elementis:

C.iii. de primis qualitatibus elementorum que: & quot sint & ea-rum proprietatibus quid homogeneum: & etherogeneum.

C.iv. de generatione & corruptione elementorū & elemētatorū.

C.v. de aliis motibus elementorū. s.alteratione : augmentatione: diminutione loci mutatione contactu: mixtione: confusione compositione.

Capitula quarti libri. s. de eſtatis inaſatis uel Methauroge.

C.i. post continuationem de quincuplici mixtione uel composi-tione elementorum quibus resultant quinq̄ genera mixtorū seu elementatorū: que quicunque reducitur ad duplē cum inbdiuſionib⁹ ultra quas est unio singularis.

C.ii. de cauſis ippreſſionū. s.materiali q̄ ē duplex uapor ſiccus a te-ra: humidius ab aqua: aer. n. & ignis nō ſunt uaporabilia eſta de locis ippreſſionum quattuor de duabus cauſis effectiuis im-preſſionum omnium generalibus.

C.iii. de impressiōibus generatis a uapore ſiccō tantum in ſupre-ma iuſfima & media regione aeris.

C.iv. de generatis a uapore humido tantum.

C.v. de uentis in cōmuni.

C.vi. de uentis in particuliari.

C.vii. de cauſis ippreſſionis compoſiti uaporis.

C.viii. de tonitruo.

C.ix. de tempore tonitrui & corrufcationis.

C.x. de terremotu.

C.xi. de turbine.

C.xii. de yrde.

C.xiii. de circulis circa luminaria.

C.xiv. de cometā.

C.xv. de uariis coloribus nubium.

C.xi. de turbine.

C.xvi. de galasya.

Capitula quinti libri. s. de anima.

C.i. de diffinitionib⁹ anime.

C.ii. de potentiis anime in cōmuni: & triplici genere habituū qui

- bus informantur & utrum anima sit sue potentie.
- C.iii.de diuisiōnibus potentiarum anime.
- C.iv.quot in uno homine est una tantum anima.s.rationalis.
- C.v.de quattuor uiribus aie uegetabilis & actibus earum.
- C.vi.de diuisiōnibus potētiag aie sensibl.i.apphēsiuas & motiuas de apprehensiuis defortis.i.de quinque sensibus exterioribus cōmuniter secūdum connenientiam & differentiam eorum.
- C.vii.de uisus obiecto.s.luce lumine:radio:splendore calore: & de medio eius & organo.
- C.viii.de auditus obiecto medio organo.
- C.ix.de olfatus:obiecto medio organo.
- C.x.de gustus:obiecto:medio organo.
- C.xi.de tactus:obiectis:medio organo.
- C.xii.de mediis sensuum communiter.
- C.xiii.de obiectis in cōmuni siue de sensibili.
- C.xiv.de potentiis anime sensibilis: apprehensiuis de intus. Et primo de sensu communi:siue fantasia.
- C.xv.de imaginatione. C.xvi.de imaginatiua.
- C.xvii.de somno & uigilia & somniis.
- C.xviii.de extimatiua.
- C.xix.de memoratiua:memoria:& reminiscentia.
- C.xx.de comparatione harum apprehensiuarum adinuicem.
- C.xxi.de motiuā sensibili naturali.
- C.xxii.de Motiuā sensibili animali communiter: & cōcupiscibili & irascibili:& earum organo obiectis & actibus.
- C.xxiii.de affectiuā,
- C.xxiiii.de motiuis membrorum.s.contractiua:progressiua:operatiua:uocatiua:& organis earum.
- C.xxv.de uirtutis itellectiue diuisione:& q̄ est in organica.
- C.xxvi.de cōbo uirtutis itell̄ iue:& ordine abstractiōis forme corrū.
- C.xxvii.d'itell̄ u siue itell̄ ēdi mō passiōis sepatibili l̄ corru.matiālī
- C.xxviii.de intellectu possibili q̄ sit:quid sit & de gradibus eius.
- C.xxix.de itell̄ u agēte:q̄ ē:quid ē:& de operatione eius & possibil.
- C.xxx.de portione superiori & inferiori rationis.
- C.xxxi.d'actibus itell̄ iue uirtutis & uiribus eius.s.iuētiua:iudicatiua:memoratiua iterpratiua:& eage actibus. tiua.
- C.xxii.de motiuā:intellectiua naturaliter.s.synderesi:& delibera tiua uoluntate & sensualitate.
- C.xxiii.d'itell̄ iua motiuā p ap̄hasiōem.& de duplii assignatiōe imagis trinitatis.s.mētoria itell̄ ia uoluntate.& mēte noticia amore.

LAVS.DEO.

Phisicorum.

Illustrissimi philosophi & theologi: domini Alberti magni. cōpē
diosū: iligne: ac pūtile opus Philosophie naturalis felicitet icipit.
De acceptione hōe noīum:natura:& naturale. Cap. I.

Hilosophia diuidit̄ i tres ptes. Videlicet in lo
gcam: Etichā: Phisicā: Sive in rationalē: mo
ralem: & naturalem. Aliis duabus obmissis:
ad presens de sola phisica sive naturali intē
dimus. Prenotātes q̄ natura dī multis mōis:
Dicit̄ enī natura naturali itelligētia: secūdū q̄
dicit̄ Aqz. i posterioribus. q̄ uilia magis sūt no
ta in natura q̄ pticularia. s. i natura itellectia
ūl naturali itelligētia. Dī ēt natura mat̄ia. Dī natura forma. Et ma
gis proprie dī natura forma: q̄a seruat res naturales i eē. Dī ēt na
tura uia i naturā. sicut gnatio. Dī ēt natura p̄ncipiū motus & q̄tis
eius in quo ē: p̄mo: & p̄ se: & n̄ secūdū acc̄ns. Vñ Auicēna distiguit
duplicē naturā. s. ulem: & pticularē. Vlem appellat uirtutē diffu
sa i substātiā celoz. Particularē uero illā q̄ ē i rebus singularibus:
sive i idividuis. ut illā q̄ ē i hac planta: sive i hoc grano: secūdū q̄
dī q̄ natura ē uis isita rebus: ex silibus silia p̄creās. Hos. iii. ultios
mōs pōit Aqz. i secūdū phisicōe. Naturale ēt dī m̄l tip̄r. Vno mō
q̄ naturale alicui: quod iest ei a sua creatiōe: secūdū q̄ scire &
adiscere: naturale ē hōi: q̄a utrūq̄ iest ei a sua creatiōe. Dī ēt nat
urale qd̄ sit secūdū cursū natūr. secūdū q̄ dī: naturale ē qd̄ ex hoie si
at hō: & ex equo equus. Vñ secūdū hec tria distiguāt̄ opa: & tria a
gētia. s. Opus nat̄e: opus artificis: & opus creatiōis. Opus nat̄e ē
cuius p̄ncipiū agēs: ē natura. Opus artificis: cuius p̄ncipiū agēs:
ē uolūtas. Opus creatiōis: cuius p̄ncipiū agēs: ē creator. Dī ēt na
turale illud qd̄ cōsiderat scia naturalē. Cū ergo subiectū natura
lis philosophie sit corpus mobile. Prima nostra speculatio erit de
corpo mobili simp̄r: sive secūdū se. Secūda de celo. Tertia de
elementis. Quarta de elementatis. Quinta de anima.

De p̄ncipiis naturalibus: & primo de corpe mobili. Cap. ii.

Opus sic diffinif ab antiquis. Corpus ē oē id qd̄ hēt ē
nā dīmēsionē. s. Lögū: latū: & profūdū. Vel sic: & melius
secūdū algazelē: & Auicēna. Corpus ē i quo ē aptitudo
itelligēdi duas lineas itersecātes se ad angulos rectos:
& tertia linea intersecatē ambas illas ad angulos rectos. Est autē
corpor̄. Aliud mobile: Aliud imobile. Et dico corpus imobile: cor

phiscorum.

pus stans quod non mouerut: neq; ad sitū: neq; ad formā. ut hoc quod dicitur celū empyreū. Corpus autem mobile est quod subiacet motui: & quieti: quod est etiā unū de principiis scie naturalis: teste agz. in principio primi physicorū. Testate autem eodē agz. tria sunt principia naturae. s. subiectū siue materia: & dno cōtraria. s. priuatio: & forma. Quod sic patere potest: in omni eo quod fit secundū natūram oportet aliquid subiectū quod ad id quod fit in potentia. Per hoc quod dico aliquid subiectū: tango materialē: siue subiectum. Per hoc quod dico quod fit: tango formā. Per hoc quod dico fit in potentia: tango prinationem uerbi gratia. Ex homine immuno: fit homo mūsicus. Ex semine non homine: fit homo ergo materia est unū principiū numero: & est ut duo rōne priuationis priuatio enī accidit materie. Non enī est idem homini: & immuno: fit esse. Quia ut dicit agz. duo sunt principia prima. ut est dicere numero. Neq; tñ penitus duo: ppter id quod alterū esse ē ipsiis: sed tertia. Quod autem materia & forma sunt principia cuiuslibet corporis: patet p resolutionē: abstractis enī oībus formis accidentibus: tandem uenitur ad formā substātiā: em: qua adhuc abstracta p intellectū: remanet quoddā ualde occultū: quod ē pria materia. Quod autem hac materia sit aliquid: patet p hoc q; elementa miscetur adiuicē: & nō secundū cōtrarias qualitates: siue formas secundū enī illas repugnat. ergo secundum aliquid oībus illis aliquid est cōe. quod est materia prima: ergo materia prima est aliquid.

Et si obicitur q; oē esse ē a forma: ergo si hec materia ē aliquid habet formā: & sic nō est materia prima. Dicendū q; ē actuale est a forma: sed nō potētiale: & tale esse habet materia pria. Vel potest dici q; apti tudo recipiēdi oīm formā: est ei p forma. Dicit. n. agz. in primo physicorū. Tūc opinamur unūquodq; cognoscere: cū cas eius cognoscimus primas: & principia pria: usq; ad elemēta. De his ergo principiis dicendū est singillatim: & pmo de materia.

De materia.

Capitulum. iii.

Ateria ut dicit Agz. ī fine pmi physicorū ē pīmū subiectū unicuiq; ex quo fit aliquid cū insit: nō secundū accidēs. Cū insit dicit: quia ī oī eo quod fit secundū naturā: necesse est ī esse: materiā. Nō secundū accidēs dicit ppter priuationē q; nō iest p se sed p accidē. Et hec ē diffinitio pīme materie. De qua dicit Agz. ibi dē q; est i genita: & ī corruptibilis. Si enī gnaref: eēt anq; gnaref. Similiter si corrūpet: effet corrupta: anq; corrūpet. Vñ Dyonisi us ī li. de diuis noībus. c. iii. dicit sic. Neq; corrūpet aliquid existētiū: secundū quod ē substātia: uel naturā: sed defectu ordinatiōis: que est secundū naturā armonie: & comēsitationis rō isimātē ma-

terie sit inherēs. Et nota q̄ materia dī materia īquantū ē apta nata recipe formā. Substātia uero dī siue subiectū īquātū substāt forme. Vnū accēntia siue forma: nō hñt esse suū nisi i mareria. Dicit̄ aut̄ yle: secūdū q̄ nō habet cōpationē ad aliquā formā: & nuda ē ab oī forma. Origo at dī: sed quod ē principiū oīum reḡ natūraliū. Materia sic diuidit̄. Quoniā qđā est corporal̄. Et qđam est spūalis. Spūalis ē illa: q̄ i creaturis: q̄ nō hñt sitū: nō locū: sicut sunt angeli: & aie i qbus sif̄ creat̄ materia eū ipsiſ. Corporal̄ ē il la que ē in rebus: q̄ hñt sitū: & locum. Et illa: quedā ē natural̄.

Quedā est artificialis. Artificialis ē illa que ē in rebus artificiatis: quare: principiū est uolūtas creata. Naturalis est illa: q̄ ē i rebus naturalib⁹: quare: principiū ē natura. Et illa: Quedā ē uniuersalis siue prima. Quedam est particularis. sicut secunda.

Vniuersalis est: q̄ nō habet respectu ad aliquā formā specialem sed ad oēm formā. Est enī quidā appetitus naturalis i materia ad oēm formā. & hoc est p̄ oīmodam i p̄fectionē sui a forma. Vnū quod. n. in quo magis deficit: id magis appetit. Vnde ag. in fine primi physicoꝝ dicit. Quod materia appetit formā sicut femia masculū & turpe bonum & pulchrum. Particularis uero est illa que facta est hoc aliquid: & coartatur a forma substantiali: & formis accēntalib⁹. Et nota q̄ in mareria artificiali est tñ potentia passiua: sicut in ere respectu statue. In materia uero naturali particulari. Non solum est potentia passiua: sed etiā actiua. ut patet in grano: & hec a theologiis uocat̄ rō seminalis: que etiā est aliqd forme. Itē patriculariū quedā est ingenerabilis: & incorruptibilis: sicut in celo: & in corpib⁹ superiorib⁹ i qbus est uirtus actiua tantū respectu inferioriꝝ. Quedā uero generabilis & corruptibilis sicut i elemētis: & elemētatis i qbus ē uirtus actiua & passiua. Ex his q̄ dicta sunt: pōt colligi q̄ cūcuplex ē materia. l. Spūalis: corporalis ūl̄is. Corporal̄ pticnlaris ingenerabilis. Corporal̄ pticnlaris gnabilis: & artificialis. Hec at̄ sic se hñt adiuicē: q̄ sicut gnabilis: simplicior ē artificiali: ita i gnabilis: simplicior ē gnabilis. Et sicut ūl̄is simplicior est in gnabili. ita spūalis simplicior ūl̄i. imo ut uerius dicā in ifinitū plus: qm̄ ad ipsam nullā habet p̄portionem. Quoniā omne quod est p̄portionabile alicui: aliquotiens sūptū reddit illud. sed materia corporalis ifinities sūpta: nō facit spūalem.

De priuatiōe.

Ca. iii.

d Icto de materia dicendū ē de p̄uatiōe. q̄ sic notificari pōt: p̄uatio ē abñtia forme cū aptitudie materie ad formam. dico tē aptitudie materie ad formā pp i gnabilia corpora i quoḡ mat̄ia

phisi^rorum.

nō ē priuatio: qm ad nullā aliā formā ē i pōtētia. Cōtingere enim ab eē:nō differt i ppetuis. Ut dicit A^re*g*. i secūdo phisi^ro^r. Et nota q̄ cū priuatio accidēs sit matiē: sicut distinguit duplex materia s.natural^r & artificial^r: sic pōt distingui duplex priuatio.s. natural^r & artificialis.

De Forma. Capitulum quintum.

Equit^r de forma: de qua p̄notādū ē: q̄ ē qdā forma abstracta oīo a materia: & a cōditiōibus materie: sicut motus:

situs: & locus. & hāc considerat Metaphysicus. Est ēt forma abstracta a matiā: sed nō a cōditiōibus matiē: & hāc cōsiderat Mathematicus. Est ēt forma iabstracta a matiā & cōditiōibus matiē: & hāc cōsiderat Phisi^ro^r: q̄ ē unū p̄ncipiōe natural^r philosophy. Que formā ut dicit A^re*g*. in fine p̄mi phisi^ro^r. Est quoddā dīnū: & optimū: & appetibile. Dīnū dicit: qa forma dateē: i quo oē quod ē: deo assūmat. Optimū dicit: qa nullū triū p̄ncipiōe melius. Appetibile dicit: qa ip̄a appetit a materia: sed nō appetit nec materiā: nec priuationē. Ut dicit A^re*g*. ibidē. Et nota q̄ forma dī multipli. Dī. n. forma. i. pfectio: & secūdū hoc substātia pōt dici forma: sicut aia ē pfectio corporis phisi^rici: cuius ē aia. Dī ēt forma iformās seu iherēs: & talis forma dīffinit^r i libro sex p̄ncipiōe. q̄ forma ē cōpositiōi cōtigēs: simplici & iuariabili eēntia cōsistēs. Simplici dicit: qa oīs forma q̄tū ē i se: ē simplex. Perreteā ē iuariabilis eēntia: qa si cēt uariabilis: posset recipere aliā formā supra se. & sic eēt subiectū & nō forma: uel dī simplex ad dīram compositi. Inuariabilis dī ad dīram materie. Dī ēt forma q̄li foris manēs: & secūdū hoc dī forma padigma. i. exēplar. Forma didic^r ut materia. p̄mo i spūalē: & copalē. Spūalē illa q̄ facit spīn: uel q̄ est i re spūali: uel ēt corporali: ita q̄ tota sit i toto. Corporalē ē illa q̄ facit corpus: siue q̄ ē i re corporali: ita q̄ i maiori pte sit maior: & i minori minor. Et illage: qdā ē naturalis: quedā artificial^r. Naturalē ē illa q̄ ē i rebus naturalibus. siue cuius p̄cipiū ē natura. Artificialis ē illa q̄ ē i rebus artificialibus: siue cuius p̄cipiū ē ars. Itē forme: qdā ē uīl: s: quedā pticularis. Vniuersalē ē illa q̄ totalē cōsidērat i sua eēntia: ita q̄ nō ē alicui ip̄ssa materie: ut albedo. Particularis uero ē illa q̄ ē singillati siq̄ta i hoc subiecto: ut hec albedo. Itē pticulariū: qdā ē icorruptibilis: ut forma celi. quedā corruptibilis ut forma elemētōe & elemētatoe. Itē forme: Alia substātialis: alia accidētalis. Substātialē ē illa q̄ adiūctiōe sui ad materiam: facit qd. i. eē eēntiale: ut ignētās. Accidētālē ē illa q̄ adiūctione sui ad materiā: facit quale nō quid: ut albedo. Itē forme: Alia pōta ē immeđiate i materia: Alia mediate. Immeđiate posita est forma

substantialis formarū uero positarū mediate i materia. Quedā ponit mediāte superficie q.s. secūdū extēsionē superficie extēdit: & habet sitū. s.unā ptem hīc. Aliā alibi: ut albedo: uel color. Vnde primū subm̄ coloris ē superficies: & superficie corpus. Corpis autē materia pma: & ulterius nō resolutif. Quedā uero non mediāte superficie. s.qn̄ nō hīt sitū ut p̄nititas & filiatio & huiusmodi. Et nota q̄ si cut dicit Auerroys triplex fuit opio antiquorū philosophorū de formis naturalibus. Quidā. n.opinati sunt formas eē ab extrinseco. s.a datore forme: & an dationē eē extra materiā separatas positas in cōparibus stellis: ut platonici. Alii autē opinati sunt formas esse intra materiā actu: sed latere: & eē insensibiles nobis: ut Anaxagoras. Vñ dicebat oē in oī misceri. Tertia opinio ē Ag. q̄ ponit formas eē in materia potētia nō actu & ab extrinseco agente educunt de potētia ad actu. Vñ dicit i secūdo de gnatione & corruptiōe: q̄ latitio. i.accessio solis: facit gnationē. Et i secūdo phisioḡ dicit q̄ hō gnāt hoīem ex materia: & sol. Itē nota q̄ forma dī forma: sp̄es: rō endelechia siue actus. Forma dī inq̄tū dat esse materie: siue in cōparatiōe ad materiā. Sp̄es dī inquantū ē p̄ncipiū cognitiōis: uīl inq̄tū cōsiderat i se. Ratio autē dī inq̄tū est finis nature: uīl iuq̄tū est p̄portionabilis materie: Endelechia siue actus dī inq̄tū oppōtit p̄uationi. Itē nota q̄ sicut dicit Ag. in secundo de gnatione & corruptiōe. Materie ē pati: & moueri: mouere & facere: ē alterius potētiae. s.forme. Vñ q̄ oī caret materia: oī caret possibilitate: uīl passibilitate: sicut primū ens. In aliis autē secundū diuersitatē materie: diuersificat̄ passiōes. Et hoc dī p̄ncipiis naturalē philosophie ad p̄ns dicta sufficiat. De cāis rege naturaliū q̄ & quot sunt. C.vi.

Onsequēter cōsiderandū est de causis: que. et quot sunt nūero. Prenotandū dīam iter p̄ncipiū: & cām: p̄ncipiū igit̄ est causa itrinsecā: & eēntialis rei. Cā uero extēdit ad cām itrinsecā: & extrinsecā: ut post patebit. uno igit̄ mō secundū Ag. secūdo phisioḡ. Causa dī ex quo fit aliqd cū insit: sicut es statue. cū insit dī ad dīam priuatiōis. & hec ē cā materialis. Nota tā q̄ est materia ex qua: ut es statue. & materia i qua. ut subm̄ accidentiū. & ē materia circa quā: ut obm̄ potentie. Alio mō dī cā: forma sp̄es: padigma: actus siue pfectio: & rō ipsius quod aliqd erat: esse: ut ignetas ignis. & hoc ē causa formalis: uīl rō diffinitiua. Et nota q̄ i simplicibus: ui i angelis: & in aīa idē ē forma que ē actus materie: & que ē actus cōpositionis: In cōpositis uero nō est idem ut in hoīe: aīa enī ē actus materie: hō uero ē actus cōpositōis. Tertio mō dicit̄ causa ut est p̄ncipiū mutatiōis: aut quietis: ut delibe

trans ppositi: p̄ filii: & oē faciens facti: & hoc ē causa efficiens. Et
 nota q̄ duplex est efficiēs secūdū naturā. s. Intrinsecū: & extrin-
 secum. Intrinsecū: ut uirtus actiua seminis in materia q̄ a theologis
 uocat' ratio seminalis. Extrinsecū est uirtus celi secundum Ag.
 quia latio solis facit generationē. Et nota q̄ media que sunt ad
 finem reducūtur ad cām efficientē: sicut ad sanitatē sunt macies:
4
 purgatio: organa. Oia enim hec finis gratia sūt. Quarto modo
 dicitur causa cuius grā aliquid sit. ut sanitas ambulādi: & hec est
 causa finalis: de qua dicit Ag. que est: cuius causa sit potissima est
 & finis aliaḡ uult esse. Circa causas nota: quod causa finalis mo-
 uet efficientē: efficiens uero mouet materiam. Materia mota ito
 ducitur forma: sicut patet de artifice. Et propter hoc causa finalis
 est potissima aliarū. Item nota q̄ quedam adiuicem sibi cause
 sunt: sed nō eodem modo: ut laborare est causa efficiens sanitatis
 sed nō sanitas est causa efficiens laboris. Item idē contingit esse
 causam oppositorū: ut iuita cuius presentia est causa salutis na-
 uis eius uero absentia causa periculi: siue euersio[n]is. Item nota
 q̄ cause dicunt multiplicitē. Aliqd est causa alicuius p̄ prius &
 aliquid per posterius: ut medicus est causa sanitatis p̄ prius: & arti-
 fex per posterius. Item aliquid est causa alicuius per se: & aliquid
 per accidens: ut statuā faciens est causa statue per se: polidetus ue-
 ro per accidens. Accidit enim statuā facienti polidetum esse. Itē
 aliquid est causa alicuius in potentia: & aliquid in actu. ut edifica-
 tor edificandi domum. Et nota q̄ sicut est in causis, ita & in cau-
 satis:

De fortuna & casu. Capitulum. vii.

Ost hec dicendū est de fortuna & casu: quid sint. Et que
 ipsorū differentia. Multa enim a casu & fortuna cōtin-
 gunt. Quid enim sit casus: & fortuna: sic secundū Ag.
 inuestigari potest: eorum que fiunt. Quedam fiunt propter hoc:
 id est quia intenta sunt. Et quedam nō ppter hoc: id est: quia nō
 sunt intenra: ut aliquem inuenire thesaurū cum fodit sepulchrū.
 Non enim propter hoc fodit sepulchrū: ut inueniat thesaurū.
 Item eorū que fiunt propter hoc. Quedam fiunt ex proposito
 id est ab usu liberi arbitrii: siue rationis. Quedam autem a natu-
 ra. Illa fiunta natura: ut dicit Ag. in secūdo phyllicorum. Quecum
 q̄ a quodam in sc̄ipis principio continue mota accedunt ad ali-

quem finem. Item eorū:que sunt a natura.quedam sunt: semp: ut solem moueri in circulo obliquo. Et quedā frequenter ut plu uiā generari ex uapore. Horum autē que fiunt a pposito pro pter hoc causa per se est ppositum. Et eorum que fiunt a natu ra propter hoc causa per se est natura. Sed eorum que fiunt non propter hoc causa per accidens est fortuna :& casus. Causa per accidens dī cō:quia fortuna:& casus accidūt causis per se:q̄ patet sic. Aliquis iuit ad forum ut emeret carnes: & dum iret inuenit thesaurum casu:qui casus accidit cause per se.s.uenire ad forūm.

Oportet autem fortuita & casualia fieri raro. Si enim frequen ter fiunt non dicūtur fortuita uel casualia. ut si aliquem euntem ad forum contingat frequenter balneari. Differt antem fortuna a casu:quoniam fortuna tantum est in agentibus secundum pro possum:quibus inest bene cōtingere:uel male. Vnde neq̄ inanimatum:neq̄ infans:neq̄ brutum aliquid facit a fortuna quoniā non habent ppositum:& neq̄ euafortunum: neq̄ infortunium est in his nisi secundum similitudinem sicut dicit Plutarchus eu fortunatos esse lapides:ex quibus fiunt a re. Sed casus est in non habentibus ppositum & in brutis: & inanimatis. ut equis casu uenit ad domum & saluatus est a lupis. Non enim propter salutem uenit domum. sed ut cibum quereret & tripodā cecidit:& ca su sedes facta est. Non enim propter hoc cecidit:ut sedes fieret: sed ut quiesceret in medio:sicut omnē ponderosum tendit ad cē trum:sic ergo patet q̄ omnis fortuna est casus. sed non conuertitur. Et nota q̄ in his que fiunt propter hoc:sive fiant a pposito sive a natura contingit fieri errorem in fiendo: plus:uel minus in debite. Ab errore qui fit in his:que fiunt a pposito:casuatur peccatum ppositi. ut si grammaticus erret in scribendo peccat. Si militer si medicus erret in potionando. Ab errore uero qui fit in his:que fiūt a natura causatur peccatum nature. Vnde Aristoteles in secundo physicoru. Monstra fiūt per peccatum illius:quod propter aliquid est:sicut propter errorem nature contingit fieri i animalibus bouiginas:& uiperinas:& in plantis uitiginas:& oliui peras. Sic igitur ad presens determinatum fit de causis que & quot sunt. Quattuor euim sunt numero scilicet materialis:for malis. Efficiens & finalis:de quibus dicit Aristoteles in secundo physicorum. Quod eueniunt tres in unam multotiens: que quidem aliquid elt:& que est cuius causa fit una est:que uero unde motus est a principiū specie eadem in his.

De motu opinione.

Voniam autem ut dicit Aristo. Natura est principium motus & statutus & mutationis. Dicto breuiter de principiis & causis naturalis philosophie consequens est ut dicamus de motu: & quete: & loco. Primo ergo notandum quod de motu inter philosophos diuerse fuerunt opiniones. Quidam enim ponebat motum esse quodammodo uero non. Et eorum qui ponebant motum non esse. Quidam ponebat motum non esse propter hoc: quia impossibile est duo corpora esse in eodem loco, ut Parmenides: & melius. Dicebat namque sic: aut aliqd mouet: aut nihil si nihil habeo. Propositum: si aliqd: aut ergo vacuum: aut per plenum. Si per vacuum ergo qua ratione est aliquid vacuum: eadem ratione ubique quod ergo totum vacuum: ergo totum nihil est. Si per plenum: ergo iam unum corpus esset in alio: ergo duo corpora essent in eodem loco: quod est impossibile. Unde dicebat quod tamen esset unum ens continuum & immobile. Aristo autem dicit quod tales non sunt physici: quia physici supponunt motum. Alii autem dicebant motum non esse propter infinitatem spaciis sicut Zenon: dicebat enim sic. Si possibile est motum esse ponatur: antequam ergo aliquid corpus moveatur de loco ad locum: oportet quod ptranseat partem spaciis primo antequam ptranseat totum spacium: & itaque partem partis: & sic in infinitum: quia infinitae sunt partes spaciis sed in infinitum non potest ptransiri: ergo non est motus. Sed Aristo soluit hoc vi. physicorum: & dicit quod duplex potest spaciū considerari. scilicet ad actum: siue quo ad extremitates: uel quo ad potentiam: siue quo ad diuisiōnē: & sic de infinito propter infinitatem partiū. Inter eos autem qui dicebant motum esse. Quidam dicebant motum fieri per vacuum. Quidam per plenum: per vacuum: dicebant Democritus: & Eleutipus: & sequaces eorum qui ponebant principia regere corpora in diuisibilia: que sunt atomi: ab a quod sine: & thomos diuisio: & dicebant quod non contingebat uidere nec agere: nec aliquem esse motum nisi per vacuum. Unde dicebant: si totum esset vacuum contingere musca uidetur in celo. Aristo autem dicit quod nec etiam boue: & dicit quod si totum est vacuum nullus est motus. Non enim contingit motum fieri per vacuum: & hoc demonstrat in libro IV. physicorum. Sic. Veritas & tarditas motus causatur a grauitate: & levitate eius quod motur: & a subtilitate & grossitate medii per quod est motus. Ponatur ergo quod corpus levissimum moveatur per medium subtilissimum: constat quod iste motus est uelocissimus: & motus uelocissimus mensuratur in uno tempore. Velox enim est ut dicit Aristo: quod in pauco tempore multum mouet. Tardum autem quod in multo tempore: parum mouetur: ergo si esset motus per vacuum cum vacuum in infinitum excedat etiam medium subtilissimum. Est enim vacuum locus carens corpe constat quod iste motus est uelocior uelocissimo: & per consequens mensuratur tempore mino-

ri minimo.sed hoc est impossibile.Nullus est enim motus uelocior uelocissimo.nec aliquid tempus est minus minimo:ergo per uacuum non continet motum esse.Et hec demonstratio ualeat ad intelligendū quo angelus mouetur de loco ad locū:nō tamen per mediū.Motus enim eius est uelocior in infinitū omni motu corporis.Motus enim angeli nō mensuratur tempore:sed numerus.Et si obicitur iter duo numeri:est tempus mediū.Et si sit motus anguli mensuratur numerus & numerus:ergo & tempus.Dicendum quod est numerus fluens:& iter talia duo numeri:est tempus mediū.Et est numerus uicissitudinatus:& iter talia duo numeri:nō est tempus mediū:& tali numeri mensuratur motus anguli.Dicit ergo Aristoteles motū fieri per plenū actu:& per uacuum in potentia.Sicut est uidere:quando aliquis per aerem mouetur uel per aquam.

De diffinitiōibus motus. Ca. viii.

Et motu igitur uidebundū est quid sit:& de ipsius divisione.Motus sic diffinitur ab Aristotele.physicorum motus est endelechia exentiis:uel entis in potentia:secundum quod huiusmodi est:ut alterabilis in quantum alterabile alteratō. Itē in eodem motus est actus imperfectus. Itē Auctōnē sic diffinit motū.Motus est exitus de potentia ad actu continuo & nō subito.Itē sic diffinitur motus. Motus est prima perfectio eius quod est in potentia. Que diffinitiōes ut manifeste fiant. Scinduntur quod rū quedā sunt in potentia ut eliciat actus eā rū subito:& taliū nō est motus.Quedā autem sunt in potentia ut eliciatur actus nō subito:& taliū est motus.Hoc autem quod sic est in potentia duplē habet potentiam:nam respectu motus. Et aliā respectu eius quod acquirit per motum:& sic patet qualiter motus sit prima perfectio respectu sequentis. Est enim motus actus quo existente adhuc aliquid eius remanet. Forma autem que acquiritur per motum:est perfectio qua existēte:nihil remanet ipsius supple acquirendum. Et nota quod motus nō mensuratur proprie nisi tempore tantum propria passione.Vnde cum tempus sit continuū:& motus sit continuus. Continuum autem est cuius partes ad unum terminum communem copulantur:ergo motus partem & partem habet & medium.Et ex hoc est quod quicquid mouetur proprie mouebatur:& mouebitur.Est enim partim in termino a quo:& partim in termino ad quem:& partim in medio.Talis enim motus non est nisi corporum que partem & partem habent:& medium. Et nota differentiam inter continua contigua:& consequentia. Continua sunt que copulātur ad unum terminum communem:ut partes lineae:ad pūctum:& partes superficie:ad lineam:& partes corporis ad superficiem. Contigua uero sunt quorum termini sunt simul id est non distant:ut penna & pergamenum. Consequētia

physicorum.

uero sunt que non habent inter se medium sui generis. Aliud autem nihil phibet esse medium: & sumitur genus largere: ut duo asini sunt eiusdem generis: & due domus & similia. Item nota quod ad unum motum numero. ut dicit Aristoteles quinto physicoru. Tria exiguntur scilicet. ut id quod mouetur sit unum numero: & tempus mensurans motum: sit unum numero & continuum: ita non iterat quies. Vnde ut dicit ibidem Aristoteles. Multi & non unus motus est: quorum quies medium est. Quare si aliquis uel unus motus statu occupetur: neque unus neque continuus. Et hoc ualeat ad cognoscendum quando sunt unum peccatum: & quando plura: dicunt enim quidam quod uno actu contingit committi duo peccata: ut si quis occidat uirginem opprimendo eam uel si fornicando coram aliquo prestet ei occasionem ruine. Dicendum quod non est unus motus: quia non est ad unam formam uel finem: sic enim fornicatur. & scandalizat. Item nota quod aliquid mouetur per se: & aliquid mouetur per accidentem: per se mouetur subiectum per accidens mouetur aliquid dupliciter: uno modo sicut forma in subiecto. ut albedo mouetur motu subiecti: secundum quod dicitur. Mouentibus nobis: mouentur omnia: que sunt in nobis. Altero modo sicut pars in toto: sicut clavis mouetur motu nauis.

De diuisiōnibus motus. Capitulum. ix.

Vnde uidendum est de diuisione motus. Motus uno modo sic diuiditur motu. Alius naturalis: alius uiolentus: alius animalis. Naturalis est ille cuius principium intra est ipsa natura. Violentus est ille cuius principium est extra inferente uitam passio. Animalis est ille cuius principium intra est anima. Et hec diuisio sumitur ex eo quod dicit Aristoteles in septimo physicorum. Quod omne quod mouetur. Aut a se ipso mouetur: aut ab altero. Et nota quod motus naturalis in principio est remissus: in fine intensus. Animalis autem in principio & in fine est remissus: in medio intensus. Violentus in principio est intensus & in fine remissus. Motum uiolentum: diuidit Aristoteles in septimo physicorum in quattuor species: in pulsionem: tractionem: uertiginem. Pulsionis sunt due species scilicet: impulsio & expulsio: impulsio est quando mouens ei quod mouetur non deficit. Expulsio autem est quando expellens deficit. Tractio est: cum ad ipsum uel ad alterum uelocior seu uehementior est mo-

tus trahentis nō separatus ab eo quod trahitur. Et ad hunc reducuntur: inspiratio: & exspiratio: & speculatio: & radiatio que sunt similes tractioni. Vectio est quando aliquid non secundum se: sed secundum accidens mouetur. Et hoc contingit in tribus motibus scilicet: in pulsione: tractione: & uertigine. Vertigo est motus compositus ex tractione: & pulsione. Alio modo diuidit Aristoteles motum ī post predicamentis: per sex species scilicet generacionem: corruptionem: augmentationem: diminutionem: alteracionem. Et secundum locum mutationem. Cuius sex sunt differentie scilicet ante: retro: sursum: deorsum: dextrosum: sinistrosum. Sed ipse corrigit se in physicis dicens: q̄ generatio & corruptio: non sunt motus: sed mutationes. Vnde dicit ī quinto physico. Hee aut̄ mutatōes qdem sunt. Motus at nō sūt motus. n. est de subiecto ad subiectū: id est de ente: ad ens. Generatio uero est de nō ente: ad ens. Corruptio autem de ente ad non ens. Item motus non est nisi in re existente: & fixa et in tempore. Generatio uero & corruptio non sunt in re fixa: nec in tempore: sed in instanti. ergo generatio & corruptio: non sunt motus: sed mutationes. Omnis autem motus est mutatio: sed non conuertitur. De his autem speciebus plenius dicendum est in tractatu de elementis. Item nota q̄ aliquid mouetur per locum: & tempus: ut corpora. Quedam per locum sed non per tempus: secundum quosdam: ut lux ab oriente iuoccidens in instanti. Alii dicunt q̄ ille motus est in tempore imperceptibili. Quedam per tempus: sed non per locum: ut angelus. Aliquid nec mouetur per tempus: nec per locum: ut deus qui stabilis manens dāt cuncta moueri.

De quiete.

Capitulum. x.

Isto de motu dicendum est de quiete. Opposita enim iuxta se posita: magis eluescunt. Quies sic diffinitur. Quies est id quod est ī re: de cuius aptitudine ē ut moueat: non tamen est mota. Ex hoc patet q̄ sicut motus est ī tempore. ita quies in tempore. Non aut̄ intēdimus hic de quiete: secundum quod est in deo uel in angelis. Item secundū Auicennam: quies est priuatio motus in illo de cuius aptitudine ē: ut moueat nō tñ est motū. Ex hoc patet ut supra sicut motus

physicorum.

diuiditur in motum naturalem uiolentum & animalem. Ita & q
es. Quies naturalis: est quando corpus est in loco suo proprio &
determinato sibi a natura: sicut terra in centro. & ignis in alto. Qui
es aialis: est quia aia cessat a motu: siue coiuagat suo appetibili siue
no. Quies uiolenta: est quia corpus est in loco sibi acciali: sicut si tera
esset in alto: & ignis in centro.

De loco. Capitulum.xi.

Equit de loco. Locus sic diffinitur a Dama. Locus est corpora
lis finis eius quod continet secundum quod continet: id quod
continet: utputa aer continet corpus: corpus autem continetur.
Est autem duplex locus. scilicet intelligibilis & sensibilis. Intelligibilis: est lo-
cus spiritualium creaturarum. ut angelii: & aie exute: que licet sint in lo-
co corporali: non tamen corporaliter: sed intelligibler. ut dicit Damascenus.
Est autem locus intelligibilis. ubi intelligitur: & est intellectualis & incorpo-
rea natura ubi nimirum est & opatur. Locus corporalis est locus corpo-
rum: qui diffinitus est supra. Et nota quod triplex dicitur aliquid esse in loco
scilicet circumscriptive: diffinitive: & replete. Circumscriptive autem dicitur
aliquid esse in loco: cui potest assignari principium: medium & finis in lo-
co: vel cuius partes mensurantur partibus loci: & sic est in loco corpus.
Diffinitive autem dicitur esse in loco quod sic est hic quod non est alibi: & sic angelii
sunt in loco. Angelus enim ibi est ubi opatur: ut dicit Dama. & anime
exute. Exute dico: quia anime uniter corpori in eodem loco sunt cum suo cor-
pore. Replete dicitur aliquid esse in loco: quod replet locum: sic
deus est in omnibus locis: quia deus replet omnem locum. Item quedam sunt
in loco pro se sicut subiectum. Quedam per accidens: sicut ea que sunt in subie-
cto. Ita nota quod est locus cois: & locus proprius. Locus cois est sicut ce-
lum: de quo dicit Dama. Quod celum est continentia uisibilium &
uisibilium creaturarum. Et dominus est locus cois omnibus qui sunt in do-
mino. Locus proprius est circumscriptio corporis includens rem: nec
maior: nec minor corpore quod includitur: & secundum hoc est
quantitas.

De tempore. Capitulum. xii.

Equitur de tempore: de quo. Primo dicendum est quid
sit. Secundo quid sit esse in tempore. Tertio de diffe-
rentiis temporis. Quarto de distinctione temporis.

Tempus sic diffinitur ab Aristotele quarto physicorum. Tem-
pus est numerus motus: secundum prius & posterius. Item sic:
Tempus est mensura motus secundum prius & posterius. Que
diffinitiones manifestius intelliguntur ex comparatione temporis ad
motum localem: cuius primo & per se propria passio est tempus

Motus igit̄ localē ē sup magnitudinē: q̄ hēt pte aī: & pte post: & ille due partes dñt respectu alicuius medie ptis: Mobile aut̄ qd̄ mó
uet̄ sup ipam ē ēt disibile: & ē i potētia ad renouationē ubi: & lo
ci: & situs. Et hec potentia diuisibilis est secundum ptes magni
tudinis: & ubi: & loci: & situs. Et cū ipa potētia sit diuisibilis: & oīs
diuisibilis sit mēsura aliqua: illius potētie in exitu ad actum erit
mēsura aliqua. Pm aut̄ quod fert̄ uel mouet̄ i suo motu: est unū
& idē ens. hñs tñ cōparationē ad partes magnitudis: respectu tñmi
ni a quo: & respectu termini ad quē ē motus continue. Cū igit̄
motus sit mediū inter magnitudinē & mēsurā ipius motus. Men
sura potētia exētis i actū cōtinue in motu: hēbit̄ tria causata ab
ipa potētia cōtinue i actū pcedente. s. prius & posterius: causata a
priori & posteriori in motu: & mediū cōtinuā illa: correspondet ei
quod fert̄ uel mouet̄ cōtinue a termo a quo: & i tñmino ad quē:
& ita patet q̄ motus ē cōtinuus ex cotiuitate magnitudis: siue spa
tii super quod est motus. Et in motu est prius: & posterius: & me
diū: sed istud mediū nō est manens idē. sicut nec in magnitudine:
ue in ubi & situ: nō est idē mediū s̄per inter quācūq̄ partē accep
tā ante & acceptā post in tota magnitudine. Sicut: idem ē quod
mouet̄ uel fertur continuo in tota magnitudine secundum sub
statiā quod adiacet ei quod fertur: & tamē non habet idē eē secū
dū q̄ fluit̄ a priori in posterius: quē fluxū hēt ex cōtinuo processu
mobilis: ex parte priori in. parte ulteriore magnitudinis: cum
tamē idē maneat in substatiā motū continuo. Et sic patet q̄ nūc
est substatiā tēporis: quia tēpus nihil aliud est: q̄ nūc fluxu suo su
scipiens esse continuo. Nihil enim est accipere de tēpore: nisi nūc
Quod enim preterit non est: simili r̄ quod futurū: est nūdū ē. His
utulis: sciendum est q̄ duplex est numerus. s. numerus numerans;
& numerus numeratus. Numerus numerans: est numerus per
manens quo possunt multa numerari: ut denarius. octonarius &
huiusmodi quo numerantur octo asini: & decē homines. Nu
merus autē numeratus estres numerata: ut canes: asini: & ones.
Numerus itē numeratus dinidit. s. secundum potentiam: & se
cundū actū. Secundū potētiam proprie dicif̄ numerabile. Secundū
actū res numerate in actu. Itē numerus numeratus duobus mo
dis numeratur: scilicet a causa numeri. La causa que facit esse nu
merum: & sic tempus numeratur a motu: quia prius & posterius i
tempore: & nō hēt idē eē secundū q̄ ē hic & ibi. i. aī & post: ita idē ē
nūc secundū substatiā causat̄. uel cōnumerat̄ a priori & posteriori
in motu. Alī numerat̄ numerus numeratus a suis partibus: &

phisicorum.

a substātia sua: si habet eam & secūdū hoc numerat duplex tem-
pus. s. a priori & posteriori in tpe: ut partibus & a nūc itato secun-
dum eēodē: tñ manēte secūdūm substātiā. numerat̄ ut a substā
tia sua. Sic ergo apparet quō tēpus est numerus motus: secūdūm
prius & posterius. Item alio mō cōsiderat̄ numeris: qui ē tēpus
l. ut est mēsura reddens quātitatē motus. & sic tempus est nume-
rus numerans motū. Certificāt̄ enī p̄mo quātitas tpis quod fit
ex motu ut ex sua cā: & ex numero suāg partū & sue substātie. &
hec certificata: certificat quantitatē motus. Et hoc est quod dicit
A. Quod tps est minimus nūerus. Minimus āt numerus ē duo.
Minimus nūerus dico numeri nūerari. Minimus enī numerus
numerī nūerantis est binarius siue dualitas. Vnde tps numerat
motū uel mensurat eo mō: quo duo accepta multotiens explicat̄
partes alicuius quanti diuisi as: p parem numeri. Vnde tempus
nō multiplicat numerū ultra duo. s. l. p̄us & posterius: sed illa mul-
totiens accipiunt̄: secūdūm partes ipsius motus. s. in tota quātitate
motus. Et sic patet quō tempus ē numerus motus: siue mensura:
secūdūm prius & posterius. Et ex hoc patet etiam q̄ motus nō
p̄t̄ esse numerus tpis secundū se. sed p̄ accīs licet fit cā tpis: quia
nō est cā itranea: sed est cā efficiens. Preterea i motu nō est idem
iteratū manens i substantia: nec manēs iesse eodē: quia id quod ē
accīp̄ de motu: nō est idē pmanēs: tñ id quod est accīp̄ dc tpe ē
pmanens idē in substantia: & ē loco unitatis iterate in numero.
Et sic patet qd̄ est tps: quia est ppria passio motus. Et quō mensu-
ra motū. Sed notandū q̄ nunc duobus modis accipit̄. ut dicit
Auicēna. f. p nunc quod eit substantia tpis: de quo dictū est. Et p
nunc signato: & illa acceptio ppPENDIT ad s̄lititudinē pūcti. Po-
namus enī p̄ ipossible q̄ sit pūctus fluens p̄ lineam: puncrus ille
fluxu suo: cōtinue facit lineam succellū: que pmanenriam nō
habet in ptibus que iuq̄ linea non habeat substantiam aliquā ni-
si substantiam pūcti: sed eē habet altege secūdū q̄ pūctus ē hic &
ibi i lōgitudine ante & post. & cū illo pūcto s̄lititudinē habet nūc
quod eit substantia tpis: & hic nō accipit̄ ut terminus. Sed iterū
i mathematica ōgitudine ē pūctus terminans: & cū illō habet s̄li-
tudinē nūc secūdūm qnod ē terminus tpis. sed non eit terminans
actu sed p̄ cōpationem ad itellectū: uel ad aliquem motū. Et si q̄s
uellet distingueret secūdūm Auicēnam diceret. Quod nūc quod ē
substantia tpis dicit̄ pprie istans: quasi nō stans. Nūc āt quod eit
ctrminns tpis retinet pprie nomen ipsius nūc. Et notandū q̄ pū-
ctus ad lineam: & nūc ad tps in qbusdam s̄l'r se hāt. In qbusdam

uero dissimiliter, in eminando, n. & continuando: si r se habet quodammodo sed i entiendo ut ita dicatur: siue i substantiando: non habet se similiter: quia punctus non facit lineam: neque fluens neque non fluens: sed nunc fluxu suo facit tempus ut dictum est. & idem punctus non est substantia linea. Dixi autem quod nunc & punctus eminando & continuando quodammodo similiter se habent: quia in linea est accipere duo eminantia actu. Sed Autem probat quod nunc non est eminans actu in tempore eo quod non est terrupit tempus secundum naturam suam sed secundum intellectum tantum: unde secundum copationem ad motum aliquem determinatus. Si r punctus continuans est principium & finis. & id est utitur puncto continuante bis utitur eodem. & id est quiescere accidit: hoc est si motus sit supra lineam. ita quod mobile utatur puncto continuante: utitur ideo in ratione finis ad precedentem magnitudinem. & ita utitur eo in motu esse. quia moueri siue motus non est in fine allicuius magnitudinis. Ut probat in sexto physico. Si autem utitur ipso in ratione principii: tunc ideo utitur non permodum post quod est motus in sequenti magnitudine. Sed quicquid utitur puncto utitur eo ut nunc: sed bis utitur puncto. ergo utitur eo in duobus nunc: & in tempore quicunque duo nunc est tempus medium. ergo in tempore nunc in quo utitur puncto ut fine: & in tempore nunc in quo utitur eodem puncto ut principio est tempus medium & in illo est quies. Et hoc est quod dicit philosophus i. iiiij. physico. Quod quod mobile uno puncto ut duobus utitur quiescere accidit. Est ergo dissimilitudo quod punctus continuans qui est in linea ab initio accipit ut principium & ut finis. ita quod nihil erit medium: sed nunc non potest accipi ut principium & ut finis nisi cadat tempus medium. Et non tandem quod substantia dicitur. Vno modo aliquod est quod erat: & sic nunc non est substantia temporis & idivisibile: non est substantia diuisibile. Alio modo dicitur substantia id quod est res: & sic bene potest accipi idivisibile esse substantia diuisibile. sed tamen esse diuisibile est ab alio. & sic nunc est substantia temporis: cuius tamen esse erit a fluxu ipsius nunc de posterito in future. Nota quod nunc potest considerari duplex: uel ut est fluens: & sic est tempus: & potest esse per tempus. Vel ut est dividens: & sic non est tempus: nec per tempus. Quot modis aliquid sit in tempore. Cap. xiii.

Estat nunc dicere quod sit esse in tempore. Et ad hoc sciendum est quod aliquod dicitur quatuor modis esse in tempore. Primo aliquod est in tempore ut in subiecto: & sic passiones temporis sunt in tempore sicut logica & breue multitudo & paucitudo. Secundo modo dicitur aliquod esse in tempore sicut id quod est substantia ipsius: & sic nunc est in tempore: quia est substantia ipsius. Tertio modo dicitur aliquod esse in tempore sicut eminatio: & sic nunc lignatum est in tempore:

Quarto modo dicitur aliquod esse in tempore sicut in numero: & hoc est tempore per se mensurari. Et hoc continetur in duobus modis. scilicet absolute & per copationem. Absolute adhuc duobus modis. scilicet prius & posterius. p.

prius est in tpe motus & mobile: secundū q̄ ē in motu. Et per po-
sterius quies & qescēs: secundū q̄ referūtur ad motū. Et p̄ prius eē
in tempore: adhuc duobus modis. s. toto tpe mensurati. & pte tē-
poris mēsurari. Toto tpe: sicut motus celi. Parte t̄p̄is: sicut alii mo-
tus. Per cōparatiōem uero eē in tpe: dicit̄ tribus modis. Aut enim
id quod cōparatur: ē imobile secundū eē: pose: & agere. Sed com-
paratur ad rem mutabīlē uel mobilē: secundū durationē excellē-
tē: in ante & post: & cōcomitātē. Et sic dicit̄ deus fuit deus est: de-
us erit. Sensus enī est ut dicit hieronymus. Deus fuit. id est nūq̄ de
fuit. Deus ē: id est semper est. Deus erit: id est nūq̄ deerit. Aut id q̄
comparatur: secundū ē quidē ē imobile: sed secundū posse quod est
coniunctū motui: est mobile: secundū oēs differentias t̄p̄s: quia potentia angeli uici
situdinatur per actus: intelligendo diuersa & uolendo. Et hoc q̄tū
ad cognitionē uespertinā. Et secundū hoc dicit Augu. q̄ deus mo-
uet spūalem creaturā p̄ t̄p̄s. Creaturā uero corporalē p̄ locū: & tē-
pus. Aut ita ē: q̄ eē quidē rei est totū simul: sed hēt potētiā ad mo-
tu continuū: quod dicit̄ ad differētiā motus angeli. Et hoc cōgit̄
duobus modis: secundū duplē modū potētie. Est enī potētiā
ad ubi tm̄. & ad ubi: & ad formā. Et primo modo: celū est in tpe.
Secundo modo: generabilia & corruptibilia sunt in tpe. Tem-
pus diuidit̄ per tres differentias. s. p̄n̄s: p̄teritū: & futurū. Preteri-
tum: est quod fuit: & non est. Presens: est initinū quidē futuri: &
finis preteriti cōtinuata ad instans. Futurū ē quod nō ē: sed erit.
Iam uero est pars futuri: prope p̄n̄s nūc. Oli enī ē: quod p̄cul est
a presenti. Repete uero: ē i sensibili tpe ppter paruitatē. Subito
autē ut dicit beatus diony. in mīstica theologia: est quod est p̄
spē: & ex non apparēt ad manifestū eductū. Ulterius notandū q̄
t̄p̄s multiplicē accipit̄. Aliter enī dī t̄p̄s secundū q̄ adiacet motui
naturali. Et aliter secundū q̄ adiacet cuilibet mutatiōi siue illa sit
naturalē: siue supra naturā. & siue sit in formis corporalibus: siue i
formis spiritualibus. Tēpus enī quod adiacet motui naturali: ē
pprietas motus cui adiacet. Et ideo natura ip̄ius & p̄ncipia: lepē
dēt a p̄cipiis motus. Motus autē pprietas ē mobilis: secundū q̄ mo-
bile. Et idcirco principia ab ip̄o. Vñ cū mobile in natura sit diui-
sibile: & sit partī i termio a quo: & p̄tm i termio ad q̄. secundū ēt q̄
mediū p̄ quod mouet hēt rōnē finis & p̄cipii. Ideo motus ip̄ius
ē ip̄fectus actus. & hēt quod sit ip̄fectus a termio ad q̄. q̄ autē sit
actus hēt a termio a quo. Et si l̄r t̄p̄s quod adiacet ei ē cū priori &
posteriori: quoꝝ unū hēt terminū a quo. s. prius. Altera a termino

ad quē. s. posterius. Et quod de ipso ē accipe ē nūc fluens: cōiunctū priori & posteriōti. Et istd ē tps i quo nō cōtingūt se nūc. nec cōsequunt se nec adiuicē. Et hoc tpe mensurat motus prīmi mobilis: & p cōsequens oēs motus: qui sunt sub motu celi. Oēs enim motus: sicut dicit philosophus mēsurant p motū celi: tanq p simplicissimū sui generis. Et sīl mensurant p numeris motus celi: tā q p extrinsecū adiacens: quod nō est i eodē genere: quia eē in tpe est esse i numero sicut dicit philosophus: & in eodē numero nūrāte possunt eē plura nūrata. P̄les enī res possunt referri ad unū numerū. Est & aliud tēpus qd adiacet mutatōi supra naturā: sicut creationi: que licet nō dicat mutationē in creatore: tñ mutatio nem quandā dicit in creature. Que mutatio creature nihil aliud est: q exntia creature post nihil. Et i hac mutatiōe nō est accipe subiecta materiā: supra quā fit mutatio. Neq enī est accipe p̄uatiōnem: ut terminū a quo: nisi secundū rōnem: & nō secundū eē. Cum enī dicitur hoc fit ex nihilo. Nihil non ponit naturam siue materiā: sed tñ nominat ordo secundū rōnem entis ad pure nō ens: secundum tē enī nō est ordo entis ad nō ens: & istud est tps indiuisibile. sicut ipsa trāmutatio: nō enī est i ipsa accipe rōnem pfecti & ipfecti: secundū quid: sicut i alio motu. Est & tertīū tps quod adiacet motui aie: cuius motus ē: ut dicit Auerrois actus pfectus. Et hoc maxie ē: q̄ mouet ad gratiā: in quo motu nihil ē de interceptiōe mediī: a quo causa fluxus tps. Aia enī semp ē sub grā. uel sub pctō. & nunq est secundū qd sub gratia: & secundū qd sub pecto: sicut ē in alteratiōe de albo ad nigrū: ubi ē interceptio mediī coloris. Et sīl hoc tēpus adiacet motui angelī: secundū q̄ dicimus q̄ angeli mouent i tpe. & intelligūt in tpe: secundū discursum itelligētie angelice: sup res itelligibiles: i cognitiōe uespina: Dico aut i cognitione uespina: quia secundū cognitionē matutinā attingūt eternitatē. Et istū motu tam aie q̄ angelī: mēsurat nūc uicissitudinā secundū q̄ aia uel angelus mouet de uno itelecto ad alind. Et quilibet actus eius ē pfectus. Et hoc ē quod dicit Augusti. Quod deus mouet creaturā corporalē p tēpus & locum. Creaturam aut spūalem per tēpus tñ. In hoc enī tempore nō est incōueniēs q̄ nūc sit cōsequens ad nūc sine medio. Et notandū q̄ tēpus est plus causa corruptiōis: q̄ ḡnationis: ppter mutationē quā mensurat: que facit distare a principio: quod enī antiquat & sene scit: ppe iteritum est. Et hoc de tempore sufficiant.

De eternitate.

Capitulum. xv.

Via dictum est de tēpore: quod est mensura terū tempo

raliū. Dicendū ē de eternitate: q̄ ē mēsura eternitatis. Et de eo q̄ est mēsura evitnōg. Quedā. n. sūt: ut dī i li. de causis: quoq; sūba & actio sūt i t̄ps: sicut natura ifima. s. cuius eē ē p̄ ḡnationē. Quedā aut̄ sūt quoq; sūba & actio sūt supra t̄ps: sicut naſa sup̄ma. s. deus p̄: filius & sp̄us. s. Quedā uero sūt quoq; sūba supra t̄ps ē: sed actio i t̄ps: sicut natura media cuius eē ē p̄ creationē. Quartū mēb̄g sta te nō p̄t: sic enī actio alicuius cēt p̄us q̄ sūba ipsius: quod ē ip̄ossi b̄ile. Itē iste tres mēlure accipiunt i cōpatiōe ad durationē. Est. n. q̄dā duratio h̄ns p̄ncipiū & finē: sicut t̄ps. Et ē q̄dā nō h̄ns p̄ncipiū neq; finē: sicut eternitas. Et ē q̄dā h̄ns p̄ncipiū nō h̄ns finē: sicut euū.

Quartū mēb̄g itegz stare nō p̄t. Oē enī qd̄ h̄t finē: h̄t p̄ncipiū Eternitatē sic diffinit Boetius i li. de cōlo. circa finē. Eternitas ē i ēminab̄l uite tota s̄l & pfecta possessio: q̄ diffinitio sic p̄t expla nati: possessio: cōe ē ci mēsure. Ois enī mēsura possidet ab eo cu ius ē mēsura p se: tanq; p̄pa passio ipsius: p̄ hoc qd̄ dicit: itermina bilis uite tagit sūbm ip̄ius eternitatis. s. deū eternū: nō h̄ntē p̄ncipiū neq; finē qd̄ tr̄ sūbm nō ē aliud ab eternitate nisi secūdum rōne. Et potius dicit uite q̄ eē p̄ hoc innuēs dīiam ad ea q̄ sunt i eterni tate ē in penis q̄ sunt nō h̄ntia uitā btām neq; iucundā: uita enī li cet sūmat absolute p̄ quacūq; uita: tñ hic p̄ approptionē lūmīc p̄ uita iucūda atq; btā. Tota s̄l dicit ad dīiam t̄pis: qd̄ nō est totū s̄l: sed p̄ pteriū: p̄sc̄ futura ē. Et nō ponit ibi s̄l p̄ s̄litate ptium sed dī s̄l id ē nō distās: pfectā dicit ad dīiam eui: qd̄ nō oio simplex est sicut: nec id cuius mēsura ē pfectū enī ibi p̄ simplici ponit. Et nota q̄ eternitas analogice: siue p̄ prius & posterius dī de creato re & creaturis. Tres enī sunt cōditiōes eternitatis p̄p̄e dicte. s. sim plec̄: iuariabile: & itermiabile: secundū qd̄ in termiabile dicit nō solū priuationē finis: sed etiā p̄cipii: & sic soli creatori cōuenit. Ille enī uere solus simplex ē: & iuariabilis: & i termiabilis. Sed creat ure qdā participat nomē itermiabilitatis suo mō. sicut angelī & aie btē: & etiā corpora post resurrectionē p̄ticipat nomē i terminabilita tis ppter finis carentiā: sed nō p̄ncipiū. Et ob hoc ageli aiegz btē & corpora post resurrectionē dīr eterna. & i eternitate. Eterna dīr ppter intermiabilitatē. In eternitate ppter iuariationē uel iuarietate. Itē quedā creature p̄ticipant eternitatē rōne itermiabilitatis ppter ca rentiā finis: sicut pene dīr eterne: sed nō dīr i eternitate q̄a nō p̄ticipant rōnenī i uarietatis. Inuarietas: enī nū iuariabilitas dicit bñ eile. Sed hec cōditiō q̄ ē simplicitas i nulla creatura simp̄r iue nit. Itē eternitas dicit mēsurā excellentē q̄tum ad utrūq; termi num. Et sic quedā creature ut generibilia & corruptibilia claudū

tur ab eternitate: sed neq; sunt eterna: neq; in eternitate. Quedā igitur sunt eterna & i eternitate prie. Quedā uero non prie Et istorum quedā sunt eterna & i eternitate p participationē: quēdam eterna p participatiōem: sed nō in eternitate. Quedā neq; eterna nec i eternitate: sed claudunt ab eternitate. Quartū membrum stare non pōt. s. q; aliqua sint i eternitate p participatiōem: sed non eterna. Omne enim iuariabile caret sine: sed non cōuer-
titur.

De nunc eternitatis. Capitulum.xvi.

Equis de nunc eternitatis: dē quo dicit Boetius in libro de trinitate quod nūc stans & nō mouens se: semp eternitatis facit. Quod melius intelligitur facta cōparatio-
nē ad nunc tēporis. Imaginemur itaq; lineam.a.c. & sit
b. pūctus & moueat in ista linea ab a in c distinguens prius apo-
steriore. Prīmā autem partē dicimus per trāstā posteriorē uero
per transeundā. Similiter intellige per a c totum tēpus: per b autem
intellige ipsum nunc tēporis: quod cōtinue mouetur ab a in c &
quod per trāstūm est dicimus preteritū: quod uero petrāseū-
dum est dicimus futurū. Et sicut in linea ipsum b mouens se: semp
per subtrahit a posteriori & addit priori: sic enim nūc semp sub-
trahit a futuro. & addit preterito. Et etiam si b punctus staret in a:
& non moueretur: non esset prius neq; posterius: sic nunc tempo-
ris si stetisset in principio temporis: non fuisset neq; preteritū:
neq; futurū. Cum hoc autem nunc tēporis imaginemur nunc ali-
quod quod stetisset ab eterno. Iam omnino in illa eternitate non
esset preteritū uel futurū: sed totum presens: & totum simul.
Ita q; est in eternitate: sed non in tempore. Tota enim eternitas est
quoddam nunc indiuisibile. Sed iam uidetur quoddam mirabi-
le q; ipsum nunc eternitatis: cum sit quoddam indiuisibile. exten-
dit se per totum tempus: capiens etiam infinitum tempus. Item
totum tempus capit: & tamen totum stat cum quolibet instanti
temporis. Exemplum autem huius est bonum q; anima est tota
in toto & tota in qualibet parte corporis. Item licet anima sim-
plex sit: non habens partem & partem sicut corpus: tamen per to-
tum corpus se extendit. Adhuc autem est hic quoddam mira-
bile: q; in nunc eternitatis: quod est indiuisibile: continetur tem-
pus quod diuisibile est in infinitum: & habet partes priores & po-
steriores. Exemplum ad hoc intelligendum. tale est. Dicit Au-
gustinus. Quod in eodem instanti temporis est radius
solis in oriente: & occidente: subito totum nostrum

physicorum.

ēmisperiū illuminās. Hic igit̄ contigit rep̄iri q̄ i uno nunc t̄pis: est prius & posterius in infinitū: qm̄ naturalē r: & si nō secundū t̄ps: primo illuminat̄ sive imutat̄ ps p̄pinq̄ior id ē p̄pinq̄issima aeris q̄ illa que remotior ē. Et prius illa remotior: q̄ illa que adhuc est magis remota. & sic cōtingit p̄tes in infinitū iuenerit. Ex p̄dictis patet qd sit dicere deus ē: deus fuit: deus erit. Est enī sensus deus erit. Est enī sensus deus ē in nūc eternitatis: cui coexistit tēpus p̄ns preteritū: & futurū. Patet etiā solutio cuiusdā articuli: quo p̄bat: q̄ deus quicqd scit: nunq̄ sciet eius cōtradictorie oppositū. In eodem enim nūc t̄pis ip̄ossibile ē scire aliqua cōtradictorie opposita sicut sortē sedere: & nō sedere. Sed nūc eternitatis i infinitū simpli cius ē: nūc t̄pis. ergo cum deus sciat in nūc eternitatis: quicqd scit: nunq̄ sciet duo cōtradictorie opposita: quod falsum ē. Scit. n. me esse dum sum: & scit me nō esse: dū nō sum: patet solō: qm̄ nūc ē cum qualibet parte tēporis. De euo & euaternis. Ca. xvii.

Equit de euo quod sic diffiniri p̄ot. Euū est mensura habentū principiū: & nō finem. Et notandū est q̄ quidā dicit: q̄ sicut t̄ps in uno. s. in motu primi mobilis: quo mōtū mēsurant̄ oēs motus inferiores: tanq̄ sui generis minimo & simplicissimo: & p̄ cōsequens est mēsura motus primi mobilis: sic euū est i uno euaternorū simplicissimo: quo oīa alia euiterna mēsurātur. Alii aut̄ dicūt q̄ nō: sed quolibet euaternū: suū habet euū. Nul lum enī euaternū causa ē aliorū: sicut motus primi mobilis causa est aliōz̄ motū. Ex supradictis colligi p̄ot: q̄ angelus q̄tum ad substantiā est i euo: q̄tum ad agere simp̄l: sicut est icognitiōe uel pertina: est i tpe. Quantū uero ad bene & btē agere: sicut ē cotemplari & flui est i eternitate. Et hec de parte prima dicta sufficiant.

Incipit secunda pars de celo & mundo. Capitulū.i.

Va dīctū est de corpe mobili secundū sē iñ libro physicorū. Dicendū est cōsēquēter de corpe mobili cōtracto. Et primo de īgenerabili & icorruptibili quod ē celū. ut enī dicit Arz. i p̄ncipio physicorū. Ex universalibus i singularia oportet puenire. Vnde pueri appellāt oēs uiros patres: & feminas matres. Posterius aut̄ determinat̄ horū unīquodq. Primo ergo cōdendū est q̄ unus ē mūdus corporalis & nō p̄les. Secūdo q̄ celū ē finitū. Tertio q̄ oīa corporalia sūt i celo. Quarto q̄ celū nō ē clementū nec elemētatū. Quito dicēdū ē de nobilitate ce

Phisicorum.

li respectu rege corporaliū iferioꝝ. Sexto de motu celī. Quod unus
Vogd tñ unus mūdus corporalis sit & ē mūdus. C.i.
nō ples Age. sic pbat. Ponamus q̄ duo sint mūdi. Aut ille
alius mūdus erit huic sīlis i rebus. aut i noie tñ. Si erit si-
mīl i rebus ista terra: erit sīlis illi t̄re & ecōtrario. Et illa aq̄ sīlis isti aq̄
& sic de aliis. Sed que sunt eiusdē nature tendunt ad eundē locū.
ergo ista terra & illa tendunt ad eūdē locū. Et illa aqua & ista aqua
& sic de aliis. Sed q̄cūq; tēdunt ad eundē locū sunt eiusdē mūdi
ergo oēs res sunt unius mūdi. ergo tñ ē unus mundus corporalis &
nō alius. Si dicaf q̄ ille alius mūdus ē sīlis huic i noie tñ: ergo cū
nō sint alie res q̄ res huius mūdi: nō erit ille mūdus realis uel corpo-
lis: sed tñ intellectualis: siue architippus de quo non est dubium
quā sit. Quod celū est finitum. Capitulm. ii.

Nte q̄ pbemus celū esse. Primo finitū: p̄tio notandū ē q̄
sicut dicit Age. i. iii. physicor. Infinitū multis modis dicit
Vno mō dī infinitū quod ipossible ē trāsire ex eo q̄ nō
est aptū natū transiri: ut ē uox iuisibilis & sic dī ifinitū negatiue q̄
si nō finitū siue nō terminatū: & sic deus dī ifinitus. Alio mō dī i
finitū transitū hñs: sed imperfectū: q̄uis enī sit aptū h̄e transitū: non
tamē habet: sicut q̄n aliquis trāslit aliquid spaciū: sed nō puenit
ad finē: & sic dī infinitū priuatine & his duobus modis aliqd ē in-
finitū actu. Tertio mō dī ifinitū secundū appositiōem sicut i q̄ti
tate discreta. Quarto mō dī infinitū secundū diuisionē sicut in
q̄titate continua. Quīto mō dī utroq; mō sicut t̄ps. Et his tribus
modis non dī infinitū actu: sed tñ potētia: & secundum hoc diffi-
nit̄ infinitū: sic in eodē. Infinitū est cuius q̄titatem accipiētibus se-
per ē aliquid accipe extra. Restat pbare q̄ celū non ē infinitum
actu. Et primo pbatur generaliter q̄ nullū corpus ē infinitū actu
sic. Oē corpus habet supficiem: & oīs supficies est terminus. ergo
oē corpus ē terminatū: sed oē terminatū est finitū: ergo oē corpus
est finitū: & exinde pōt inferi: sic sed celū est corpus: ergo celū ē fi-
nitū. Item spāliter pbemus celū esse finitū. Supponamus igit̄
quod iferius pbabit: q̄ omne corpus ē in celo & nullū extra inde
sic: inter oīa corpora nobilius ē celū. Est enī ingenerabile: & icorru-
ptibile uirtutē habens actiuam respectu. iferioꝝ. Omne aut̄ agēs
nobilius ē paciente sicut dicit philosophus. sed corpori nobiliōri
debetur forma nobiliōr: sed forma spica nobiliōr ē oībus aliis for-
mis siue figuris corporalibus ppter sui capacitatē & itermina-
bilitatē: quia nō habet principiū: neq; finem: & nō una supficie
contenta. Est enim spera figura plana unica superficie cōtenta.

De celo & mun.

ergo spica forma debet celo: ergo celū est sphericum siue rotundū.

Preterea nos uidemus q̄ qn̄ luna ē semiplena ē arcualis. Illa autem figura nō est nisi i circulo uel a circulo. Circulus enī solū mō est i corpe rotundō: ergo luna est rotunda. Eadē rōne sol & oīa alia corpora celestia sunt rotunda: ergo celū est rotundū. Exinde pcedatur ulterius sic. Sed corpus spicū est i cuius medio itelligit punctus a quo oēs linee ducte ad circūferentia sunt equales: ergo celū hēt medium: & oē mediū hēt extrema: sed qd̄ hēt extrema ē termi natū siue finitū: ergo celū est finitū. Itē celū pbat esse finitū i cōpatione ad motū: & mensurā ipsius motus q̄ est tps. Oē enī qd̄ mouet totaliter i tpe certo siue finito ē finitū: sed celū mouet totaliter in tpe certo siue finito: quia i uno die naturali: ergo celū est finitū.

Quod autē motus infinitus nō possit mēsurari tpe finito: sic demonstrat. Sit illud tps a b & diuidat p quattuor ptes. Una ps tps mēsurabit unā partē motus: & alia aliā: & sic de religis. Motus autē cū sit infinitus nondum totaliter mēsuratus est a tpe finito: ergo motus infinitus non mensuratur tpe finito. Eodem mō demonstrat q̄ motus finitus nō mensuratur tpe infinito diuidendo motū p quattuor ptes. Proportionabilia eū debent esse motus & tps: sicut subiectū & ppria passio ipsius: ita q̄ neutge excedat reliquū. Et sic si tēpus mensurās motū est finitum: & motus ē finitus. Et si motus est finitus: & corpus quod mouet est finitū. Restat ergo q̄ celum est finitū.

Quod omnia sunt in celo & nihil extra.

Odo pbare debemus q̄ oīa corpora sunt i celo & nullum extra. Et primo pbabimus q̄ nullum corpus est extra celum naturaliter. Secundo nec accidentaliter: nec uiolenter. Quod nullū corpus sit extra celum naturaliter: sic pbat.

Tria sunt genera corporum. scelum: elemētum: & elemētatum. Quod celum nō sit extra celum: patet quia nihil est extra seipm̄: ergo celum nō est extra celum. Similiter q̄ extra celum nō sit elemētum: patet quia iter omnia elemēta terra ē iferior supra quā aqua supra quam aer. ergo eadē proportione ignis est sup aera. Cū ergo omnia elemēta sint sub igne & ignis sub celo: consequēs est q̄ nullum elementū est naturaliter extra celum. Item grauia naturaliter tendunt deorsum ad centrum. Leuia sursum ad circumferentiam quod est celum non ultra: ergo nullum elementū est extra celum naturaliter. Similiter patet q̄ nullum elementū est extra celum. Omne enim elementū constat ex elementis. sed nullū ele-

De celo & mun.

mēntum est extra celum: ut supra probatum est: ergo nullum elementatum est extra celum:& sic patet q̄ nullum corpus est extra celum naturaliter. Eodem modo patet q̄ nullum corpus est extra celum accidentaliter: siue uiolenter. In quocunq; enim loco est aliquid corpus naturaliter in eodem possibile est esse aliquod corpus accidentaliter siue uiolenter. ut terra naturaliter est deorsum ignis uiolenter. Similiter ignis naturaliter est sursum terra uiolenter: sed extra celum nullum corpus est naturaliter ut probatum est: ergo nullum corpus est ibi uiolenter. Et sic patet q̄ nullum corpus est extra celum. Et hoc est quod dicit Damascenus. Quod celum est contitentia uisibilium & inuisibilium creaturatum.

Quod celum non est elementum nec elementatum. Cap. iiiii.

Am debemus ostendere: q̄ celum non est elementum nec elementatum. Quod non sit elementum patet qm̄ de proprietate omnis elementi est habere in se contrarietatem:& agere in suum contrarium: si coniungitur ei corruptendo ipsum si uincit: & generando in materia speciem suam. Si ergo celum esset elementum: cum omnia elementa se habeant ad celum sicut punctus ad totam terram: iam omnia dum corrupisset. & omnia essent celum quod non uidemus.

Eodem modo patet q̄ celum non est elementatum. Omne enim elementatum minus est elementis ex quibus componitur: sed celum maius est omnibus elementis. ergo non est elementum. Item simul patet q̄ celum non est elementatum: nec elementum. Omne enim tale habet motum rectum hoc est deorsum in medium: uel sursum a medio. Sed celum non habet motum rectum sed circularem. Ergo non est elementatum nec elementum. Si dicatur q̄ motus rectus est ei naturalis: sed circularis est accidentalis. Contra Motus accidentalis intenditur & remittitur. Si ergo Motus circularis esset ei accidentalis: intendetur & remitteretur. Hoc autem non uidemus esse in celo: quia motus celi semper est uniformis. Ex predictis iam patet q̄ celum non est generatum. Omne enim quod generatur: generatur a principio contrario: uel a principiis contrariis. Ut dicit Aristoteles in primo de celo & mundo. Plato tamen dicit in Timoneo quod est generatum: sed intellectus q̄ est generatum. i. quod d habens principium uel cām sui. Ex predictis etiā patet q̄ celum nec calescit: nec frigescit: quia non est elementū nec elementatum

phiscorum.

Iste autem sunt proprieates elementorum. scilicet calidum & frigidum: humidum & secum. Et cum non recipiat huiusmodi impressiones: constat quod non est magis uetus quam fuerit a principio sive creationis. Et est patet quod quis ex aggregatiōe luminis quod a sole puenit: nos sentiamus calorem: tamen corpora celestia non sunt calida: sed tamen dicuntur calida: ut sol: uel frigida ut saturius: uel hūda ut luna per effectum. Agitur nam corpos superiora in inferioribus: & non e contrario: ut patet. Videmus namque quoniam luna habet plenitudinem sui lumīnis: mare crescit: & indecremeto lunae: mare decrescit. Vnde patet quod luna est causa & mater humiditatis: propterea dicit Averroes in libro de proprietatibus elementorum quod quoniam oculi planete fuerunt coadunati in signo pisces: secundum est diluuium. Quod autem adunati fuerunt in signo geminorum: causa est magna mortalitas. Tamen sepius intelligas ibi iudicium dei: ordinante hoc diuina uolutate. Itē patet ex predictis quod celum non est coloratum: quia color causatur ex qualitatibus elementorum.

De nobilitate celestium corporum quantum. Capitulum. v.

Obilitas celi sive corporum superiorum manifesta est ex eleuatione sui super omnia corpora inferiora. Quarto nam corpus est nobilior: tanto debet ei altior locus. Itē nobilitas corporum superiorum patet ex figura sive forma ipsorum: quod est rotunditas enim nobilior est omnibus aliis figuris: sicut dicit Averroes in libro de celo & mundo: quod patet ex eo quod oculi alie figure habent formam rotundorum. Rotunda autem figura habet formam circularē: & circulus non habet principium: neque finem: sed in se terminatus est. Quod autem omnia corpora superiora sunt rotunda ostensum est supra. Et ob hoc quia celum est rotundum: omnia corpora inferiora sunt rotunda: & ob hoc finita. Omnia nam rotundum habent medium: & oculi medium habent extrema & quod habent extremum finitum est. Quod autem omnia corpora inferiora rotunda sunt manifestum est. Ignis nam cōtineatur a celo quod est rotundum: habet formam rotundam: sicut dicit Averroes in libro de celo & mundo: & ob hoc finitus est: & sic de aliis. Nota tamen quod transdiscepta est: quia deus uoluntates hoies hitare in ea. Itē nobilitas corporum superiorum patet ex impossibilitate eorum: sicut nam in nobilitate & impossibilitate: & in corruptibiliā: uirtutem tamē actiuam respectu inferiora habentium.

De motu celi. Capitulum. vi.

Tanta nam est nobilitas omnibus inferioribus corporibus: per hoc debet ei motus nobilior. scilicet circularis: secundum naturam perpetuus: ab omni pena & fatigatio alienus. Quod autem motus celi sit perpetuus: manifestum est ex eo quod principium mouens ipsum: non potest separari ab eo. Illud nam principium: aut est ita: aut extra. Si extra: tunc motus celi est accidentalis sive uiolentus: sed oculi uiolentus: sive accidentalis: faciliter transire sicut dicit Averroes in libro de celo & mundo. Si ergo motus celi est uiolentus: iam duduī transire possit. Restat ergo quod illud principium est intra:

phisi corum.

sed oē qd̄ ē ita alī ud:nō pōt ab eo separati siue remoueri nīl p pa
siōem uel aliquā cōtrarietatē: sed celū ē ipassibile nō hēns contra
rietatē aliquā. ergo illud pncipiū nō remouet ab ipo: ergo motus
celi ē ppetuus. Itē q motus circularis siue eelestis sit ppetuus se
cundū naturā: patet ex eo q nō hēt aliquā itensiōem ul remissio
nē: sed sēp ē uniformis: nec magis tēdit ad acqrēdū istud ubi: q il
lud. Pretea motus celi nō tēdit ad aliquē finē acqrēdū: ergo ppe
tuus ē secūdū naturā. Ex p̄dictis patet q motus celi: nec ē natu
ralis: nec uiolētus: nec aial. Quod motus celi non sit naturalē: nec
uiolētus: patet ex eo q ois tal motus ē motus rectus. Ponamus er
go q aliquid corpus: siue naturalē siue accītalē ul uiolēter moueat
p aliquā līneā siue spaciū finitū: oē. n. spaciū finitū ē. illd ergo cor
pus p̄trāsit aliquādo spaciū illud cū sit finitum: aut ergo stabit ibi:
aut nō. Si stabit ergo qescit i p̄sentia: ergo motus ille nō ē ppetuus.
Si nō stabit: ergo redibit: qā nō ē ultra pcedere: aut ergo redibit i
eodē tpe: aut i alio. Si i eodē: ergo sīl i eodē tpe ibit & redibit ergo
iā duo opposita erūt i eodē: qd̄ ē ipossible. Si i alio: ergo qes fuit i
medio illoz tēpōz: ergo cessauerat ille motus: ergo nō fuit ppetu
us. Sed pbatū ē q motus celi sit ppetuus secūdū naturā: ergo nō ē
naturalē nec uiolētus. Itē motus naturalē iteudit ul remittit: mo
tus celi nō: ergo nō ē naturalis. Itē Auicēna pbat q motus celi nō
ē naturalē: qā ois motus naturalē ē ab aliquo i aliquid: & semp tendit
aliquid acqrere: quo acq̄sito qescit illud mobile. Motus aut̄ celi nō
acqr̄t aliquid i quo qescat: ergo nō ē naturalē. Itē hoc idē pbat̄ alia
rōne: qā ea q mouent̄ naturalēr: & sūt eiusdē spēi: & nature mouēt̄
uersus eandē pte: sicut oia gratia delcēdūt ad centz: & oia leuia
supius: ergo cū celū sit ciusdē spēi & nature: si eius motus eēt natu
ralē moueret̄ uersus eandē pte: & nīla eēt ibi diuersificatio sicut p
batū ē i astronomia: & Ag. dicit i li. de celo & mūdo q octaua spa
mouet̄ ab oriente i occidē. Et alie septē spe mouent̄ cōtra icessū
p̄mi mobilis: ergo nō mouet̄ uersus eandē ptem: ergo motus celi
nō est naturalē. Idē pbat̄ sic: motus celi est pncipiū nature: & reg
naturaliū qā mediāte illo motu oēs ille res naturales generant̄ &
corrūpunt̄ & alterant̄: illud aut̄ quod ē cā alicuius fortius & nobi
lius ē eo cuius est cā. Et ita cū motus ille sit pncipiū naturaliū nō
est subiectus nature: ergo nō ē naturalē sed supnatūralē. Quod at̄
motus celi nō sit uiolētus: pbatū ē supra. Oē enī uiolētū uelociter
trāsit. Sīl̄ ostēdit̄ q nō sit aialis: qā dicit Ag. q motus aialis nō ē
sine pena & labore: nec sine termiatiōe: motus aut̄ celi ē sine pena
& labore & siue termiatiōe: ergo motus celi nō est aial. Itē motus

De celo & mun.

aiaſ itēdit in mediō:motus celi nō itēdit: ergo nō ē aiaſ. Preſ hōs ergo motus oportet ponere aliū motū celi.ſ. circularē ut dicit Ager. i li. de celo: & mū. de quo dicit ſiſr Auicēna q̄ n̄ ē ſimpl̄r aiaſis: ſed p ſiſl̄ itudinē: qa ſicut aia hūana mouet corpus hūanum & corpus obedit ei. Ita angeli ex eo q̄ cognoscūt & uidēt ſuū creatorē: ex leticia & desiderio mouet illas ſpas. ita q̄ pma ſpa que ē maxia ſparū: ex tali desiderio mouet a pmo ordine. Vn̄ appellat ſemp illum motū: motū desiderii ſiuē desideriū. Et ſecūda ſpa mouet a ſecundo ordine: & ſic de ſingulis p ordinē. Vn̄ ipſe dicit q̄ angeli ſunt q̄ſi aie: nō tñ ſunt ſimpl̄r aie. Et ideo ille motus celeſtis dī quaſi aiaſ: non tñ dī ſimpl̄r aiaſ.

De numero celorum. Cap.vi.

T nota q̄ octo diſtinguūt ſpſe celeſtes. Quatū prima ē i qua ſtelle fixe ſunt: q̄ ſūt inumerabiles ſicut dicit Ager. Se cūda ſpa ē Saturni: i qua ſolū mō eſt saturnus. Tertia lo uis. Quarta Martis. Quīta Solis. Sexta Veneris. Septima mercu rii. Octaua Lune. Vnde uerſus. Octo ſunt ſpe: quas ſſc poteris retinere. Celū ſtellatū: Saturnus: Jupiter: & Mars: Sol: Venus: has ſe q̄ Mercurius ultima Lune. ſub Luna uero nō ſunt niſi res corr uptibiles. ſicut Ignis: & Aqua: & alia corruptibilia: ſicut dicit Macro bius: Tholomeus aut̄ assignat alia ſpam ſup iſtas: i qua ſūt angeli & res ſpūales & icorruptibiles: & illa ē imobiſ. Theologi uero di ſtigūt ſeptē celos. ſ. Aereū: Ethereū: Igneū: fydereū: Criftallinū: Em pyreū: Celū trinitatis. Quoꝝ nūeris ſic pōt accipi. Quia celū uel noiat rē: creatā: uel icreatā. ſi increatā: ſic ē celū trinitatis. Si creatā uel noiat rē corruptibile: uel icorruptibile. Si corruptibile: uel q̄tū ad extrema: uel q̄tū ad mediū. Si q̄tū ad extrema: ſic ē celum Aereum: & Igneū: ſi q̄tū ad mediū: ſic ē celū Ethereū. Si uero no minat rē creatā icorruptibile. Tunc iteꝝ: uel q̄tū ad extrema: uel q̄tū ad mediū. Si q̄tū ad extrema: ſic ē celū fydereū: & celū Em pyreū. Si q̄tū ad mediū ſic ē celū criftallinū. Et nota q̄ motus octauae ſpe dī uniformis. Motus autē planetar̄ & alia ſpae infe riore dī eſſe duplex ſicut motus ſolis ē duplex. ſ. tropicus ſiuē diur nus & reuolutio imobilis i cōtrarium prīmi mobilis: ſiuē motus p prius. Motus tropicus dī cōuerſiūus uel cōſenſiūus. Vn̄ oēs pla nete i astronomia dī tropici: qa retrogradant̄ a motu prīmi mo bilis. Qui motus cum tāto desiderio ē: q̄ oēs alias ſpas ſecū reuolutio. Motus autē q̄ dī reuolutio imobilis: ē pprius & naturalis pla netar̄. Quare autē ſpe planetar̄ moueant̄ ut dictū ē cōtra i cēſsum prīmi mobilis: diuerſe aduersis assignant̄ rōnes. Quidam enim dicunt q̄ hoc fit ad retardandū motum prīmi mobilis. Niſi

De elementis

enim ut dicunt: motus ille retardaret: ppter nimiā uelocitatē sui totum frangere: uel iam diu fractum eēt. Alii autē dicunt q̄ hoc est, ppter hoies: & alia que sunt sup terrā. Quia si motus primi mobilis qui ē cum tāto desiderio: nō haberet aliquā retardationē: nūq̄ aliquid posset crescere super terram: neq̄ hoies possent uiuere.

Et hoc de celo dicta sufficient.

Incipit tertia pars. s. de elementis.

Ostq̄ dictum de corpe mobili ingenerabili & icorruptibili. Dicēdum est de corpe mobili generabili & corruptibili. Et primo de simplici. Postea de cōposito. Corpora autē generabilia & corruptibilia simplicia: sunt elemēta. Vñ nunc de elemētis dicendū ē: que distincta sunt sub celo i suis sitibus. Ita q̄ illud qd̄ est subtilius aliis: pp̄quis ē celo: sicut ignis q̄a subtilior ē aere: pp̄inror est celo q̄ aer: & aer q̄ aqua: & aqua q̄ terra. Prio ergo ponamus opiones phylosophorū antiquorū de elemētis. Secūdo dicemus de p̄mis qualitatibus elemētōe. Ter tio de gnatione & corruptiōe elemētōe adiuicē. Ḡia cuius ēt dicemus ad alētiōe: & aliis sp̄ebus motus ipsōe. Anteq̄ ponamus opinōes de elemētis. Notandū q̄ el̄tum multis modis dī. Dicit enim uno mō p̄ncipiū artis cōplexū: ut illud. Qē totum ē maius sua pte. Et illud de quolibet dī affirmatiō uel negatiō: & de nullo abo sil: & silia. Vñ dicit Aqz. i. li. physicorū. Dispositio ueritatis & scie: ē in his oibus que sunt p̄ncipia: uel elemēta: ubi appellat el̄ta pricipia. Dī etiā el̄tum: ut dicit philosophus i. v. metaphisice. Cōe oībus rebus: qd̄ ē p̄ncipiū cuiuslibet & i quolibet: p̄mū sicut l̄fe dñr el̄ta uocis significatiue ad placitū: & sil̄r i aliis. Dī etiā el̄tum secundū specia liorē itell̄m: cuiuslibet corporis seuisibilis mixti pncipiū: & secundū hoc diffiniēt el̄tum i. v. metaph. sic. Elemētum ē illud ex quo cōponit̄ res p̄mo: & ē in eo: & nō diuidit̄ secundū formā. i. sp̄em i alia formā. uerbi ḡia. In mixto ē aqua: cuius q̄libet ps est aqua: & sil̄r i aliis elemētis. Et secundū hoc distinguunt̄ quatuor elemēta. s. Ignis: Aer: Aqua: Tēra. que oīa i materia coīcant: sed nō secundū formas. s. Calidū: Frigidū: humidū: & siccū. Et ideo dñr contraria rōne suaḡe formaz̄. unde subiecte nihil ē contrariū secundū materiā: sed secundū formā sūbe aliquid est cōtrarium.

Opinōes antiquorū de elementis.

E elementis diuersorum diuerse sunt opinōes. Quidam enim ponebant plura esse elemēta. Quidā unū. Et inter eos q̄ ponebāt plura el̄ta: adhuc fuit diuersitas.

phisicorum.

Empedocles: & Aρε pōnebāt q̄ttuor esse ēlta q̄ dicta sūt: Attī em pedocles nihil dicit certū de hoc: ponebat. n. q̄ttuor ēlta eē princi pia materialia oīum corpore: & ponebat duo formalia p̄ncipia. l. litē: & amicitiā. Et dicebat q̄ q̄do q̄litates ille: siue dīe. s. calidū fri ḡdū: humidū: & siccū se pabant ab eis cōglutiabant̄ i unā massā ppter amicitiā. Postea ill̄ dīis siue qualitatibus adueniētibus: se pabant̄ pp̄ litē. & hoc cōtigebat post magnū ānū. i. post decē milia ānōr. Ex dicto ergo ēpedoclis nesciebat utq̄ illa ēlta eēnt princi pia illius massa: ul̄ massa eēt p̄ncipiū elemētōr. Democritus & leutipus ponebāt corpora idiuīsibilia: esse p̄ncipiū oīum corporum Vñ & ea athomos appellabāt: q̄ & ifinita dicebāt: & suā positiōem sic pbabāt. Possibile ē corpus diuidi i ifinitū: ponat̄ ergo aliquod corpus diuidi in ifinitū: aut ergo remanet aliqd: aut nihil. Si nihil: ergo aliqd̄ corpus cōstaret ex nihilo: qd̄ ē ipossibile. Si aliqd̄ remanet. aut ē corpus: aut nō corpus. Si nō corpus: ergo aliqd̄ cōsta ret ex nō corpe. Hoc itē ē ipossibile. Si aut̄ ē corpus: ant̄ est diui sibile: aut idiuīsibile. Si est diuīsibile: hoc ē cōtra positū. Positū enī est qd̄ diuidere: i ifinitū: & usq̄ dū diuidi nō posset. Si aut̄ idiu sibile habeo ppositū. s. q̄ corpora idiuīsibilia sunt p̄ncipia oīum cor porē: huic aut̄ pbationi Aρε. tēspōdēs dicit q̄ corpus est diuīsibile i infinitū potētia nō tñ actu. Ipsi aut̄ itelleixerūt corpus eē diuīsibi le i infinitū actu. i. diuīsibile usq̄ ad ultimū: ut ulterius diuidi non posset. Anaxagoras aut̄ infinita ponebat ēlta: & dicebat cōtrariū Aρε. & empedoclis. Dicebat. n. q̄ illa quattuor ēlta: ignis: aer: aqua: terra eēnt ēlta: & cīa alia eēnt ēltata. s. lignū: lapis: caro: &c. Et q̄ ita eēt: pbabat p̄ hūc modū. Tu dicis q̄ illa sūt quattuor ēlta & ex ill̄ cōstat caro & cōsilīa. Aut igī illa caro q̄ cōstat ex eis est i eis: aut nō. si nō ē in eis: ergo ex nō entibus cōstaret ens: qd̄ sī m ē. Si uero i eis est caro: ergo eadē rōne & ossa & medulla &c. ergo illa q̄ sunt itus sunt ēlta & illa quattuor. signis: aer: aqua: terra. sūt ēltata. Itē anaxagoras dicebat q̄ quodlibet eēt i quolibet. Dixit. n. q̄ i carne erat os: & itē i illo osse caro. Et itē i illa carne nerui. Et itē ali qd̄ aliud i neruis: & ita usq̄ ad ifinita Aρε. aut̄ iprobat eius opinio nē i p̄ncipio physicōr dicens. Aliq̄ caro ē mīma caro: ita q̄ si diuideret̄ illa caro: iā nō eēt caro ut dicens. In illa ergo carne mīma est os: & i illo osse alia caro. ergo illa caro q̄ ē i osse est mīor caro alia q̄ oē qd̄ cōtinet̄ ē minus eo qd̄ cōtinet̄: ergo illa caro ē mīor mīma: ergo aliqd̄ est minus minūmo qd̄ est ipossibile. Relinq̄ ergo opinionem esse falsam. s. anaxagore. Eorū uero qui dicebant unum esse elementum. Quidam dicebant illud esse mobile. Quidam q̄ esset immobile sicut permenides et melli flus: qui

Phisicorum.

dicebant unū tm̄ esse principiū. s. unū ens cōtinuū & imobile. Et pbabat in hūc modū q̄ esset imobile dicētes. Aut aliqd mouet: aut nō &c. ut supra i prima pte de motu ē dictū. Erasitus aut̄ dicebat q̄ esset unū solū elementatū materiale & mobile. s. ignis. Et q̄ essent duo principia formalia. s. tarū & dēplū. Et pbabat i hūc modū. Oē corpus est mobile: & oīs motus ē ab igne: quia nullū est corpus adeo mobile. ergo ignis est elemētātū oīum corpore in feriōrū. Et secūdūm quod cōdēplatur fit aer: & qn̄ plus cōdēpsat fit aqua: & quādo iterū fit magis spissum: uocat terra: quare solū modo ignis est elementū.

De primis qualitatibus.

Estat n̄ sic dicere de primis qualitatibus cōtrariis elemētorū: que sūt Calidū: & frigidū: humidū: & siccū: qbus de terminata sunt elemēta. Ignis enim est calidus & siccus: aer humidus: & calidus. Aqua frigida: & hūida. Terra sica: & frigida. Quattuor enī qualitates pdictae: sex faciunt cōbinaciones: Quarū quattuor pdictae sunt possibiles: due uero. ipossibiles. s. calidū: & frigidū: humidū: & siccū: quare illis duabus cōbinatiōibus nullū elementū determinatū ē. Cōtraria enī si in eodē eē: est ipos sibile. Dicunt aut̄ iste quattuor q̄litates p̄me: q̄a nō fluūt ab: aliis sed oēs alie qualitates: siue cōtrarietates pueniūt ex istis. Vnde ca caliditas nō puenit nec depēdet a siccitate: nec ecōuersio: & sic de aliis. Et q̄ hoc sit uerū: sic pbabit. Quia si caliditas depēderet ex siccitate. ergo quicqd esset sūme calidū: eēt sūme siccū. Et sic ignis q̄ est sūme calidus: esset sūme siccus quod falso ē: sicut pbabit: i ferius p̄ diffinitionē siccitatis: q̄a terra ē sūme sica. Eadē ratio est i aliis: & sic patet q̄ una cōtrarietas nō depēdet a reliqua: quare ut pdictū est qualitates prime dñr. Secūdarie aut̄ sunt que causant ab istis. s. durū & molle: dulce & amaru: albū & nigrū: & cōsimilia. Reuertamur ergo ad proprietates & diffinitiōes istar̄ qualitatū s. calidū: frigidū: humidū: & siccū. Calidū sic diffinīt ab Arg. in lib. de generatiōe & corruptiōe. Calidū est cōgregatiū hōgeneorū: & disaggregatiū etherogenorū. Aggregat enī aurū cū auro & argētū cū argēto. Et sepat auḡ a ferro: & plūbū ab argēto. Et dñr hōge nea ab homos qd̄ ē unū & genus. Inde hōgena dñr q̄ sūt eiusdē gn̄is uī sp̄ei. Etherogena dñr ab etheros qd̄ ē diuersū: & genus. In de etherogena dñr q̄ sūt diuersorū generū uel sp̄erū. Obiicit tm̄ cōtra diffinitiōem pdictā: q̄a uī deus q̄ adueniente calore solis: cōgregat paleā cū luto: q̄ lūt etherogena n̄ ergo disaggregat illa. Ad qd̄ m̄def: q̄ principalis actus calidi ē calefacere. Secūdarii sūt cōdē psare disaggregare: subtiliare: & hyuius. Et isti actus secūdarii nō sūnt

physicorum.

diuersi ex diuersitate agētis: sed ex diuersitate materiarū. In q̄busdā enī materiis hēt subtilare: sicut i cera: & q̄busdā condēpiare: si-
cūt in luto. Diffinitio ergo p̄dicta data ē in cōpatiōe ad actū secū-
dariū: quo ad q̄dam materiā: nō quo ad oēm. Frigidū autē ē cōgre-
gatiū hōgeneorū: & etherogenorū. Vnde congregat auḡ cū auro
& auḡ cū argento: quēd nō facit calidū. Imo uidemus in estate: q̄
caro rarefit & apīunt̄ pori & humiditas naturalis exit & sudor. In
hyeme autē cōstrigit̄ caro: ita q̄ humiditas naturalis nō exit: & ide
est q̄ celebrator ē digestio i hīme: q̄ i estate. Nota tñ q̄ p̄incipales
actū frigi dī ē frigefacere. Secūdarii autē sunt cōgregare hōgena
& etherogena: & alii q̄ p̄les unius enī rei unus ē actus p̄ncipalis: si-
cūt dicit Auicēna: plures uero secūdarii. Vnde Ag. viii. physicorū
dicit qđ calidum pōt frigefacere: & frigidū calefacere: uerbi grā.
Adueniēt calore apīunt̄ pori: & humores naturales exalat̄. ita q̄
corpus iterius frigescit. Si r̄ frigus cōstringit corpus: & retinet. hu-
mores itus: ita q̄ corpus efficit calidū. Iste autē effectus sunt p̄ ac-
cidēs. Humidū est quod ē male termiabile termio p̄prio. Bñ autē
termiabile termio alieno. Vñ patet q̄ aer hūidior ē q̄ aqua: q̄a ma-
gis ē fluxibil̄ q̄ aqua. Ex hoc autē patet error eoz q̄ dicunt q̄ oē
corpus ē porosum. q̄a si aer ēt porosus h̄cēt foramia & cōcauita-
tes ad quas termiaret̄: & sic ēt bñ termiabil̄ termio p̄prio qđ fal-
sum ē. Siccū autē ē qđ ē bñ termiabile f̄mio p̄prio male āt f̄mio
alieno: sicut ē tra lapis & silia. Et nota q̄ sicut dicit Ag. hūiditas ē
cā grossi cieī q̄a iducit grossitudinē humorū. Siccitas atē cā subtili-
tat̄ s: q̄a ex siccitate puenit subtilitas. Itē nota q̄ ut dicit Ag. p̄dicta
rū qualitatū due sunt actiue. f. calidū & frigidū. Et due sunt passi-
ue. f. humidū & siccū. Que due dīr̄ passiue q̄a nō sunt adeo uehe-
mētis actiōis: sicut alie due: alioqñ nō cōtingeret ex terra generari
aquā: nec ecōuerso. Illa enī elemēta cōueniunt i frigiditate: nisi er-
go iter siccum terre & humidū aque ēt passiō & actiō: nō cōtige-
ret ipsa gnāri adiunīcē. Gnātio enī nō fit nisi i h̄ntibus cōtratieta-
tē actiōis & passiōis. Eodē mō itellīgēdū ē de aere & igne. Si r̄
& alie due. f. calidum & frigidum: dīr̄ actiue: nō q̄oio nō sint pas-
siue: sed q̄a minus sunt passiue q̄ humidū & siccum. Alioqñ ex aq̄
non fieret aer: q̄a cōueniunt i humido: nec ex terra ignis: quia cō-
ueniunt in siccō. De generatione elementorum.

T̄ q̄a oīa elemēta gnānt̄ adiunīcē: ex uno. n. pugillo terre
fiunt decē aq̄: & ex uno aq̄. x. aeris. Et ex uno aeris: decē
ignis. Dicēdū ē nunc de gnātē ip̄cē: p̄scrutādo pri-
mo an sint generata ul̄ creatā. Sup quo Ag. i li. de celo & mundo

pōit opinōnē: q̄ dī fuisse ptholomei. qd̄ el̄ta ptio fuerūt sc̄a p mō
 tū celi:cōtra qd̄ sic ob̄:aut ille motus fuit i aliqd̄ corpus:aut i ma-
 teriā nudā. Si i matiā nudā:hoc ē ip̄ossible:qa matiā nunq̄ ē nu-
 da:qd̄ sic ostēdit. Sit ita qaer agat i ignē:corrūpēdo ip̄m. Aut igit̄
 matiā erit nuda:aut nō. Si nō hēo ppositum. Si sic ergo nō app̄a
 ta alicui loco:qa si eēt i loco:eēt sub corpeitate:ergo nō ē rō quaē
 ignis ul̄ igneitā det ei i loco illo:magis q̄ i alio. Sed nos uidemus
 q̄ ubi ē actio illa:ibi ē positio igneitatis:ergo iā approp̄at alicui lo-
 co:& sic ē sub corpeitate:ergo matiā nunq̄ ē nuda. Si uero agat i
 corpus aliud p̄ter elemētū. ergo illud corpus fuit atē el̄ta: ergo
 el̄ta nō fuerunt p̄ma:& sic nō essent elemēta:qd̄ fl̄m ē. Relinq̄
 ergo q̄ el̄ta nō sunt generata:sed creata:qd̄ cōcordat cum Aug. q̄
 dicit q̄ oīa. i. oēs maiores p̄tes mundi:sil creata sunt i matiā & for-
 ma. Post hoc scīcdūm ē:q̄ duplex ē generatio. s. gnatiō simplex.
 & generatio qd̄ nō simplex:generatio simplex:ē generatio subal̄
 Generatio qd̄ nō simplex:ē qlibet trāsmutatio siue alteratio. Vn-
 de generati simpl̄r: pōit sic diffiniri. Generati ē expoliari materiā
 a forma substātiali:& induere aliā formā substātialē. Cū ergo oīs
 expoliatio sit a contrario:oporet generationē & corruptionē fieri
 mediātibus p̄petatibus priorē qualitatū. Vnde ēt patet q̄ matiā
 pria ē igenita & i corruptibl̄:qa si eēt generata hoc eēt ex alia ma-
 teria:ergo matiā h̄ret aliā materiā:& sic eēt pcedere i infinitū: hoc
 atē ip̄ossible. ergo p̄ma matiā nō ē gnata sed creata. Et nota dītā
 iter generare:create:& facere:gnare ē facere siue pducere aliqd̄ ex
 aliquo. Create ē ex nihilo aliqd̄ facere:Facere uero ē cōe ad utrū.
 q̄. Ex pdcis patet:q̄ illa el̄ta facilius trāsmutat̄ adiuicē: q̄ cōueni-
 unt i aliq̄ qlitatem q̄ illa q̄ i nulla cōueniunt. Facilius ē. n. uicere una
 cōtrarietatē q̄ duas. Vn̄ tra; facilius trāsmutat̄ i aq̄:q̄ i aēre. Cōueit
 enī cū aq̄ i una qlitate:cū aere uero i nulla.& sic de aliis. Et hoc ē
 qd̄ dicit Ag. i. de gnōne & corruptiōe:qd̄ q̄cūq̄ hēnt simbolū. i,
 cōueniētā adiuicē:uelox ē eore trāsmutatio. qcunq̄ at nō habēt:
 tarda:qa facilis ē unum q̄ m̄ta trāsmutat̄. Et nota q̄ gnatiō uni-
 us el̄ti ē corruptio al̄cius:& ecōuerlo. Vn̄ qd̄ dīt q̄ gnatiō & cor-
 ptio s̄t idē i subo ul̄ suba diuersificat̄ tñ lecūdū ēmios: sicut eadē
 ē uia de thebis ad athenas:& ecōuerlo:dīt tñ secūdū ēmios. Alii
 dīt q̄ nō s̄t idē:& pdcīm uerbū glosat̄ sic. Generatio unius ē corru-
 ptio al̄cius:& ecōuerlo. i. ad generationē unius el̄ti seq̄t corruptio
 alterius:& ecōuerlo. De motibus el̄tōrē. s.

Eḡt de al̄ciōe. Al̄ciō ē motus de una qlitate ad aliā q̄
 litatē. Et p̄ hoc qd̄ dico qlitatē tāgo qlit. itē accītalē;sicut
 s̄t sanitas:& egritudo. rotūditas:& agl̄aritas: dīcedo & amaritudo

calidū:& frigidū:& sīlia. Differunt autē alteratioē qm̄ alteratioē est mutatio de qualitate accītali:ad qualitatē accītalē. In gñatio-ne uero ē mutatio de forma substātiali:ad formā substāntialē. Itē in alteratioē necesse ē manere idē subiectū sensibile. In generatio-ne uero nō: sed secundū totū sit trāsmutatio. Subiectū sensibile di-co ppter primā materiā: que licet maneat eadē in gñationē: tñ se-cūdū quod talis: ē nō est sensibile. Sequit̄ de augmento & di-minutioē: Augmentū sic solet diffiniri: augmētū ē motus de minori q̄titate ad maiore q̄titatē & ecōuerso: diminutioē motus de maio-ri q̄titate ad minorē. Et nota q̄ augmētans & augmētatū necesse ē esse sīlia: & diuersa. Sīlia quidē i materia: diuersa uero siue contraria i formis. Cuius rō est: qm̄ agētia & patiētia necesse ē eē sīlia: & diuersa. Augmētans autē & augmentatū ad inuicē agūt & patiūt. Quod autē augmētū sit motus manifestū est. Oportet enī ut ali-mentū siue cibis trāsmutet̄ & subitret formā carnis. s. carneitatē: uel ossis. s. ossilitatē & ppter illā subitrationē dilataſ caro: siue os: elongit̄ siue iſpissat̄. Et tales actus. s. dilatatio & ceteri: sunt motus quare patet q̄ augmentū ē motus. Et ecōuerso patet diminutionē motū esse. Differunt autē augmētū & diminutio ab alteratioē. Quo-niā alteratio attenditur in qualitate. Augmentum uero & di-mi-nutio in quantitate.

De loci mutatione.

Equit̄ de loci mutatioē. Mutatio loci: ē motus ab uno lo-co ad aliū. Et talis motus ē triplex. s. naturalis: uiolentus: & aialis: de q̄bus qa dīctū est supra trāseūdū est ad dicē-dū de mixtiōe. Et qa mixtiōem p̄cedit cōtactus. Ideo primo uidē-dum ē de cōtactu. Tangere siue cōtactus sicut diffinit Aqz. de gñatio-ne & corruptioē dī multipl̄r. Vno. n. mō dī cōtactus qm̄ aliquid tangit aliud sine medio: sicut i cōtiguis quorū ultima sūt sīl: sicut superficies tāgit supficiē: & secūdū hic: qcqd tangit tangit̄. Secūdū mō dī tactus p̄ sīlitudinē: secundū q̄ dīcimus q̄ res tristabilis tan-git nos: sed nos nō tāgimus eā: & secūdum hoc nō qcqd tāgit tagi-tur. Tertio mō dī tactus i cōtinuis: quoꝝ ptes copulant̄ ad unū terminū cōem: sicut ptes linee tāgunt se i pūcto cōtinuāte secūdū q̄ dīcit Aqz. in physiсis q̄ inest pūcto ut tāgat. Tactus primo mō q̄ est applicatio duarū supficiē sine medio: necessarius ē ad actō-nē & passionē. Vñ oportet ut q̄cūq̄ agūt & patiunt̄: tangat se: sicut ignis agit i aerē: & calefacit i p̄m: & aer calefacit digitū & agit i ip̄m: & hoc mo ē p̄ cōtactū. Vñ dī q̄ cōtactus ē cā materialis ad aptās actiones & passiones: sicut luciditas est causa materialis ad aptās imuratioēs coloris.

De mixtione.

Methaurorum.

Equis de mixtione. De qua primo notandum est quod duplex est mixtio. Quedam enim est ad sensum: sicut quoniam ponit ordinem cum frumento: & ista quidem videtur esse mixtio: & non est. Est & alia secundum ueritatem. Et illa sic diffinitur. In primo de generatione & cor. Mixtio est miscibilium aliorum unio. Et nota quod omnia que sunt miscibilia: oportet quod sint agentia & patientia. Agentia in eo quod dividunt: patientia in eo quod dividuntur. Vnde patet quod illa que non habent contrarietatem: non sunt miscibilia: patet etiam quod elementa possunt misceri & facere ex se unum aliqd. Quoniama quodlibet elementum est contrarium alteri. Dividunt autem elementa in mixto non usque ad idiusibilia. Oe enim corpus est diuisibile: sed usque ad quasdam partes minutissimas vel particulas minimas a natura determinatas. I.e. usque ad minima secundum spem. Ita nota quod proprietates mixti: est quod quelibet pars mixti debet esse homogenea. I.e. eiusdem speciei cum suo toto. Et si aliter esset: tunc mixtio secundum ueritatem non esset. Et nota dicitur iter compositionis: confusioem: & mixtionem.

Coppositio est quoniam utrumque compositum maneat in sua uirtute: & ponit pars iuxta partem: sicut quoniam componeatur ordinem cum frumento. Confusio uero est quoniam non proportionant uirtutes partium: nec trahuntur ad spem. Mixtio enim est quoniam proportionant uirtutes & trahuntur ad spem: Ethic de elementis ad presens dicta sufficiant.

Incipit liber methaurorum.

Icto de corpe mobili generabili simplici. Dicendum nunc est de corpe genitibili compósito siue de elemētatis. De quibus primo notandum est. Quod quedam elemētata sunt prime compōsitorū: sicut uapor resolutus ex aqua & terra a calore solis: siue maneat clausus in uisceribus terre: siue eleuat in aerem: secundum plus & minus. iuxta triplex itersticiū aeris: secundum etiam quod causant de ipso diuersae passiones: siue impressiones aetis. Qui enim eleuat super terram est principium eorum que sunt in aere. secundum diversa in tristitia. Sicut sunt: Comete: Assub: Anaysel. i.e. impressio genitilis: tonitrua: fulgura: corruscationes: nubes: pluvia: grādo: nix pruinaria: ros. Qui uero maneat in uisceribus terre: ipse calefacit fontes in hieme. Ipse est etiam principium terremotus. Et ex eo genitatur corpora mineralia: sicut fulsur: ex cuius combustione calefuit terme. i.e. balnea. Lapis: Argentum: uiuū: quod est principium omnium metallorum. Que sunt septem. scilicet plumbum: stagnum: Es: Aurum: calcum: Cuprum: Argentum: Aurum. Electrum autem non est simplex metallum. Quod quidem fit ab arte & a natura. Si quodam natura melius. Et ista sunt quantum est tanta secunda compōsitorū. Sunt

Methaurorum.

quedā elemētata media que nec sunt sup terram:nec sub terra. Et horum quedā sunt iſixa terre:sicut terrenascentia ut plante arborum:& herbarū. Et quedā non sicut aialia. Potūt tñ quidā media esse inter aialia & plantas:ut spongia marina:que radicibus nutritur ut plante & tactu sentit ut aialia. Sed horum p̄cipium uapores sunt uel p̄ se cum generant̄ primo ut plante ex seminibus:uē mediante pluuiā ſiuē nutrimeſto. Nutriunt̄ enim terrenascentia ex mixtura terre & aque. Et iſta ſunt tertie cōpositionis in qua cōpositione iam eſt aliquo mō confracta contrarietas que phibebat elemētata prime cōpositionis & ſecūde habere aiam. Vnde plāte habent aiam uegetabilem. Et quia uapores ſunt p̄incipia terre nascentiū & ex terrenascētibus generant̄ humores aialium:ex q̄ibus cōpoſita aīa nutriunt̄:& ſemen uel oua formant̄ de quibus aialia generant̄. Manifestū eſt q̄ uapores ſunt p̄incipia aialū irōnabilium que ſunt quarte cōpositionis:& rōnabilium.i. Iroium que ſunt quīte cōpositionis. Et quia in aialibus irōnabilibus magis cōfracta eſt cōtrarietas q̄ in terrenascētibus. Ideo recipiunt nobilorem aiam. f. ſenſibilē. In hoie autē quia maior eſt tēperantia:& minus de cōtrarietate ſecundum actū. Ideo diſpositionē habet corpus humanū ad nobiliorē & digniorē aiam q̄ alia:& ideo recipit aiam nobiliſſimā. f. rōnalem. Et inter hoies xps habuit nobilio rem:& digniorem qui ab iſtā conceptionis ſue habuit oēs theſauros ſapie & ſcie dei anion ad mēſuram ſed ad plenitudinem:de cuius plenitudine nos oēs accepimus. Quia igitur hō inter alias creaturas ſumā tempantiā tenet:& ob hoc recipit aiam nobiliorē. Rechte dī hō finis oīum creaturarū. Vnde Arg. in ſecūdo physicoꝝ Sumus enī & nos quodāmō finis oīum hoīum autē oīum finis ē xps. Et quia hō eſt finis oīum aliarū creaturarū. Xps autē finis oīohium. Rechte dī i psal. Xps finis oēs cōſumptionis. In unione enī diuīe & hūane nature:ordo uniuersitatis compleetus ē. Fuit aut̄ ab eterno unio triū pſonarū in una natura. f. patris:& filii:& f. f. Et in p̄ncipio creatōis angelice nature: fuit una natura i una pſona. ut patet i angelo. Poitea duaḡ naturarū i una pſona:ut i hoie ē uidere:& ut p̄ncipiū r̄fideat ultimo oportuit de rōne cōpletōis uniuersi. ut ſicut p̄mo fuit unio triū pſonarū i una natura. Ita ultimo eēt triū naturaḡ i una pſona:qd̄ cōpletū eſt i xpo. Et cū ip̄e ſit unitus diuinitati:unit nos deo p̄ fidē & caritatē. ut ſic reducat hoīem ad p̄ncipiū a quo factus ē. Et ſicut diuina natura ē ubiq̄ eēntia tialr:q̄ approp̄at eēntie diuīe p̄fis. Sic & i ſcis p̄ ḡfam:q̄ approp̄at ſpū ſacto. Et i hoie xpo p̄ unionē:q̄ approp̄at filio. Eſt. n. unita diuina natura hūane p̄ filiū. Sic natura xpi i celo localr existēs

Methatirorum.

cōrīdet ei quod ē esse ubiq. & i pluribus altaribus sacrāliter: cōrīdet ei quod ē esse i scis p grām. & in diuīa natura eēntiaſt: cōrīdet. tertio mō p unionē. Nec tñ dicendū est q̄ xps sit sexte cōpoſitionis ſicut puri hoīes ſunt q̄nte cōpoſitiōis. Quia talis unio nō dat & aliquā nouā cōpoſitiōem: q̄ opponaſt ſimplicityati. Et qa ex duabus naturis nō fit una natura. Nō ideo ē ibi mixtio: nec cōfuſio: nec cōpoſitio: ſed unio. & ut ſupra dicitū eft. Compoſitio eft q̄n ex pluribus fit unū remanētibus partibus pncipalibus & ſecunda tis: ut ex pariete teſto: & fundamēto fit domus. Cōfuſio eft q̄n ex pluribus fit unū remanētibus partibus ſecūdariis & nō pncipalibus: ut ex modo frumēti & ordei fit unum. Mixtio uero q̄n ex pluribus fit unū non remanētibus ptibus pncipalibus nec ſecūdariis: ut ex aquā & melle fit mixtio: & uocat ydromel. Vnio eft q̄n plura i ſua natura cōueniūt in aliquo: ſic oēs hoīes uniunt ad faciendū unā ſpēm humana: uel plures hoīes uniunt in tractione nauis. Et due nature i una pſona: ſic cōpoſitio el̄tatorum quedā ſunt prime cōpoſitionis: ut uapor: q̄ uirtute ſolis resoluſt &c. ut ſu pra dicitū eft. Et nota q̄ hec q̄ncuplex diuīſio el̄tatorum: pōt reduci ad bimebrē diuīſiōem ſic. Quoniā el̄tatorum quedā ſunt in aiata: & quedā ſunt aiata. Itē inaiatorū quedā ſunt cauſata imedia te ab elemētis: ſicut uapores. Et quedā mediate: ſicut corpora mi-neralia &c. Itē aiatorum quedā non mutat locū motu dico pro-gressiō: ſicut plāte arborū & herbarū. & quedā mutat: & illorum:

Quedā agunt a natura: ſicut irronabilia: Quedā uero uolunta te mouent ſicut rōnabilia. De elemētatis ergo inaiatis prius dicē dum e ft.

Incipit a uapore cauſa materialis. Cap.ii

Edeamus igit ad uaporē ex quo cauſant el̄tata: tā gene-
rata i ſubtilimi: q̄ i uisceribus terre. Sciēdū igit oēm ua-
porē eſſe ab aqua uel a terra. Aer enī uaporabilis nō ē:.
Aut enī tarificat ultra id quod ē ſue nature: & tūc ſtatim
ēignis. Aut iſpiſat amplius: & tūc nō ē uapor: quia uapor gene-
rat p ſubtiliationē & rarefactionē: ſed aer tūc efficit aqua uel tra.

Hic igit duplex uapor: ē cā materialis oīum eorū q̄ in alto uel i
īmo gñant. Loca aut gñatiōis ſunt quattuor. I. Superior regio q̄ ex
uicinitate ad ignē pprio noīe a philoſophis eftus appellat. Et me-
dia zona ſue regio: q̄ uocat locus frigoris. Et iſerior ps aeris: q̄
nō ſup trā hñs aliqd caloris: & aliqd frigoris: q̄ ueter tē uocat. Su-
perior autem pars aeris pura & rara propter uicinū iguem calida
eſt uehemeuter. Et propter radios ſtellarum atq̄ lumen ipsarū:
que ſibi ſunt uiciniora: eſt luminosa & magis trāquilla & ſubtilis

habet autem vicinum lumen non ab igne vicino: sed a vicinitate stellage. Et quia umbra terre ita contrahit minorat: propter quod radii solis diutius concurvantur in eo. Et ideo illa pars est locus inflammationis per se.

Inferior enim cum sit circa terram & super eam hinc frigus ex se propter aquam & terram. Calidum autem ex reflectione sive reflexione: aut etiam refractio radiorum ad solidum planum terre & aquae: efficit illa pars non inflammationis: sed quasi spiras vaporis sui: natura quidem prohibens: ne conburatur vel incendatur: ex reflectione autem radiorum evocata exspirans ex se vaporē. Ultima sive inferior pars que est circa nos tagit elementum solidum quod est circa politum planum & superficiem: sicut aqua: & ideo fit hec reflexio radiorum magna. Vnde etiam maior lux generatur. Regio autem aeris pro equidistantiam ab his quidem duabus sumpta: frigida est ualde propter quam oppositam. Quia nec habet calor ex vicino igne: nec ex radiis reflectione propter radii non reflectuntur ad transparens sive pertinui vel diaphanum: sed ad solidum terram & planum: & plus si fuerit tersum: sicut aque superficies: vel speculum vel aliquid aliud polatum & planum. Et hec regio est magis tenebrosa: & obscura: qua caret causa utriusque illuminatiois: & ideo est tempestuosa: & ibi generantur tempestates: nubes: & grandines. Et hec est habitatio demonum & aerearum potestatum: quibus ille locus caliginosus deputatus est. Vnde dicunt scientes conuentum uentos & tonitrua & huiusmodi: ad terrendos homines. Regio autem que media est inter istam que dicta est: & locum habitatiois i. terre: quantum est de se temperata est frigida & calida: suscipiens ab utroque distinctionem: propter accidens terrae est in tempore calida: quia vicinalis vel vicinatibus ab inferiori regione in quibusdam temporibus. Et in tempore frigida secundum vicinatibus superioribus in quibusdam aliis temporibus. Sic igitur determinatur sit de materia in ceteris vaporibus: & de loco ipso. Causa autem efficiens impressionum in spiritu est multiplex: sed in ceteris non nisi duplex. scilicet Calor & frigus. Calidum autem duplex est. scilicet solis eleuando oem vaporē. Et calidum loci disgregando vel inflammando eleuantur. Calidum autem solis put sufficit ad praeceptum est duplex. scilicet adurens: & eleuans: Ad urens autem est duabus de causis: una est directa suppositio. Alia fere directa sole existente in signis estiuis precipue circa tropicum estiuale ut sunt Gemini: Cancer. Leo: Virgo. Tunc enim radius solis indirecte suppositus regionibus incident in terram: ad modum perpendiculari cadentes de centro solis: & refranguntur in leipsos & efficiuntur infiniti: & concludunt in terram calorem adurentem. Et ideo tunc nihil exspiratur in illis locis de terra: sed totum aduratur antequam eleuetur. In locis autem viciniis que per latitudinem magis accedunt ad aquilonem: quanto plus recedunt a via solis: tanto plus

Methaurorum

oblique respiciunt & anguli radiorū magis ampliant & minot p
inde fit calor: & minus adurens: & magis euocans spiramen eua-
poratiōis. Et sic secūdum latitudinē climatū a uia solis facile est
accipere pportionem caloris: plus uel minus adurentis. Frigus
etī determinat duplex: est enī frigus cōstringēs & plus potēs con-
stringere q̄ sol eleuare uel euocare. Et huiusmōi ipedit oēm ua-
porationē cōstringendo poros terre & superficiem aque: ne radius
incidēs in ea possit attrahere. Est etī frigus tēperatum cōtinens
quidē solem ne icēdat: sed nō phibens ne euocet. Et huiusmodi i
terra causa ē latitudo regionū a uia solis: secūdum latitudiuē ab
equinociali i meridionalē plagā. Tunc enī sol ex n̄te circa tropi-
cum hiemalē sive i Sagittario Capricorno: Aquario: ualde remo-
ueſ a climatibus septentrionalibus: & ideo radii solis nō nisi ualde
oblique respiciunt habitationē illorum climatū: quapropter uin-
cit in illis frigus & abscidit euaporatio ex contractione superficiū
terre & aque. Hoc igit̄ iterū dictum sic pportionabiliter intelligē-
dum in locis de causis efficiētibus uapores. Ex istis igit̄ diuisio-
nibus uaporū: locorū: & cauſarū: determinat omne quod in alto
uel in imo habet generari. Facta tñ prius tali diuisiōe. Omne. n.
quod in imo uel in alto generat. Aut gnatū ex uapore siccō tñ
Aut humido tñ: aut ex utroq: si ex siccō tñ. Tunc materia oīs ta-
lis ipressiōnis erit uapor terre. Cum aut̄ terra sit elemētū solidū
frigidū p naturā siccū: ingressū i se calorem continet fortius.
Quia solidū & incēditur facilius: quia siccū efficit acutius penetra-
tiū: quia siccū nō retundit defacili. Et ideo isto uapore diuisio p
tria loca: secūdum calidius & minus calidum: cauſant ex eo ipref-
siones ad minus undecim apparentes in aere. Et de aliis si q̄ alie-
appebūt: erit sile iudiciū.

De gnatis a uapore siccō tñ. Ca. iii.

I enī est uehemēter calidus & siccus: ptransit p duas regio-
nes aeris. scilicet inferiore. Et mediā eo q̄ frigus illarū non pōt
cōuertere ipm: & trāsilit ad illā regiōem que dicit̄ estus: &
ibi facit regiōes qnq;. Aut igit̄ in oibus suis pribus equaliter est
subtilis sive tenuis: aptus inflamatiōi ex calore loci: aut in equali
Si inequali: aut habet iſerius multas partes terrestres dilatabiles
aut non: sed paucas. Si multa habet terrestria inferius: tūc ibi de
necessitate dilatabilitur. Terrestre autem habūdans repugnat ele-
uationi ad equalitatēm aliarū partium. Et calidū iterū igneum
rarificando dilatat: & partes plus calide continue plus intendunt
in accumē: & efficit ipsum sicut colūna piramidalis. Et propter
longitatem uidebitur de superiori esse diuisum: sicut perpen-
c iii

Methaurorum.

diculum quod isterius habet massam: & cōtinue i sublīme cordā.

Hoc igit̄ sic icensum ab estu loci & ignis: dī a philosophis ignis ppendicularis. Si aut̄ inequaliter subtilis ē & calidus: sed subtus non hñs multa terrestria que dilatari queant p causam pdictam: Tunc totū iterum eadē de causa inflamabit̄: & uocatur lancea ppter longū subtile quod pdit̄ in figura & stat erectū: acumen hñs supra: sicut & ignis ppendiculararis. Si aut̄ est equaliter subtilis bene tenuis equaliter aptus inflamatiōi. Tunc etiam equaliter accēditur in oib⁹ partibus. Aut igit̄ est equaliter disgregabilis a calore in oēm partē dīmensiōi: & sic efficitur latum quasi rotūdum natans in supficie aeris. Et illud est quod a uulgo uocat̄ cā dela accensa. Licet enim latū sit in supficie: tñ uidetur rotūdum & sp̄icū propter longinqtatem nostri uisus. Aut est equaliter subtilis: sed nō est equaliter extēsibilis nisi in partē unam ppter mate rie paruitatē: sicut cornu quod cū extendit̄ ad partem unam con trahitur ad partē aliam: & tūc uapor ille succēsus: dicit̄ a sub ascen dens. Aut ē equaliter quasi subtilis: sed nō bene cōtinuus nec ad herens sibi: sed una pars eius aliquantulū distans ab alia: & uidet̄ a sub ascendēs post assub: sicut si euolarent sintille de fornace. Et hec qnq̄ ipressiones conueniunt in hoc: q̄ oia sursum euolant in ignem: & nihil eorū descendit deorsum. Si aut̄ uapor non est ue hementer calidus & ficcus: tunc nō potest penetrare mediā regio nem aeris: que frigidissima est. Et tūc iterum causant̄ quinq̄ im pressiones de illo uapore. Aut enim uapor ille est calidus & ficcus & bene cōtinuus: cuius ptes fortiter cōiacent. Aut est disgregatus

Si disgregatus tunc ppter calorem quem habet: qñ in aere infer iori occurrit et frigida nubes. Frigiditas autem cōfricat partē ad partē: & ex cōfricatione inflamatur. Et quia disgregate sunt partes uidet̄ ignis diuisus. Et quia fugit nubē frigidam tangētē. Ideo ui det̄ disgregatim egredi: sicut si stupa accensa sufflaret̄ de canna.

Si uero ē uapor bñ cōtiuuus & expellitur a frigida nube tangē te: tūc aut̄ cōpactus uapor & cōglobatus & fortis: aut̄ modicus nō multū cōpactus. Si nō multū cōpactus nec multus: tūc cadit cō tinue: sed nō diuidit̄ ppter cōtinuum casum: uidet̄ sicut stella ca dens longa q̄ relinq̄ uestigiū casus post se & uocat̄ a philosophis candela accēdens aliam candelā cōtinue p descēlum. Si uero ē multa materia cōglobata: tūc accipit tres diuersitates adiuersis q̄ sibi occurrunt in aere. Si enī nihil tunc obuiat accendit̄ confri catione sui ipsius & stabit aliquādiu in aere. Et hoc ē quod dicunt discurrentes i nocte esse lumen precedens eos. Si autem occur

Methautorum.

rerit ei aliquid in aere: aut hoc ē de super expellens ipsum isterius:
Et hoc uocatur a uulgo stella cadens: a philosophis assub descen-
dens. Aut frigida nubes est ad latus unum: & calida ad aliud: &
tunc propter cōuenientiam ad calidum: attrahitur ad illud & ibi
incenditur: post primā autem partem fumat anteq̄ incendatur. Et
dilatatur in medio: & incuruatur ppter incensionem partis unius
& alterius excessionem uersus humidū & frigidum. Et hoc effici-
tur uelut draco uolans. quia anterior pars accensa uidetur spir-
amen draconis. Media autem incuruata: propter hoc quod attra-
hit a p̄ma incuruat se ut serpens: & uolat semp ad illud latus
ubi circumstat ipsum latus calidum: eo q̄ simile attrahit sile & cō-
trarium expellit contrarium. Si autem est uapor siccus: tenuis in
flamabilis medio modo: tunc pertingit ad regionem medianam: &
non penetrat ipsam & tunc generatur tertius assub. Quia tamen
ille ex frigore loci expellitur: quia multe nubes sub eo sunt. Ideo
incidentis in nubem occultatur: & penetrans nubem appetit itege
Et uocatur illud a philosophis assub quandoq; apprens: quan-
doq; non. Et hec sunt dicta de generatiōe uaporum siccorum: ha-
bentium impressiones in tribus locis sublimibus. Sic igitur patet
numerus. xi. impressionum aeris: que omnes in sublimi genera-
tur a uapore siccō.

De generatis a uapore humido tm̄. Cap. iiiii.

Vnc autem transīdū est ad eas que generant̄ a uapo-
re humido tantum. sicut ros pruina: nix pluua: grādo. stil-
le siue gutte magne que cadunt quādoq; in estate: Sciē-
dū aut̄ q̄ uapor humidus cū sit aqueus nō est in flamabilis ppter
hoc q̄ in duabus qualitatibus igni cōtrariaſ. s. in frigida potentia
& hūida potētia. Licet actu sit calidus & siccus tēperate. Ad huius
modi igit̄ sciam p̄ exigit ut sciat qd est cōuertēs: & cōuertere po-
tentis uapori in aquā. Et qd cōstrigēs & qd cōstrigere potēs uapori
in glaciē. Cōuertere igit̄ uapori: est ipm iſpissando ad naturam
aq̄ redigere. Cū aut̄ frigoris sit iſpissare: sic calidi disgregare: patet
q̄ ois cōuersio uaporis sit p̄ frigus. Congelatio aut̄ sit per idem fri-
gus in angulis cōfortatus: & cōstringens aquā que cōuersa. Item
nota q̄ aliqua nubes est cōuersa in partibus suis: que s. est aqua fa-
cta: & aliqua est in uia conuersionis que scilicet est in aquam fie-
ri. Dicendum ergo q̄ nihil eorum que generantur ex uapore
hūido est inflamabile. Itē q̄ aqua ē elementū magis tenue q̄ ter-
ra: ppter hoc calor solis attrahēs tales uapores nō mltū retinet ab
ipsis uaporibus: sed ē exalabilis p̄ frigus cōstringens ipm uapori.

Methaurorum

Et ideo nullus talium uaporum ptingit per regionem frigoris ad regionem estus: sed eleuat plus: & plus in regione frigoris excellētis uel tēperati: secūdum q̄ sunt calidores & minus calidi. Si igitur sit uapor hūidus calidus ualde erit uapor ille ualde rarus ascēdens usq; ad regionē frigoris. Cum aut̄ sit rarus: frigus circūstans in illo loco penetrabit in pfundum: eius undiq; eo q̄ rarum in oībus partibus dat iugressum frigori. Cum ergo ingredit̄ frigus & simul egreditur calor. Frigus incipit cōuertere & coartare & īspifare cōuersas partes uaporis. Et quia forte est frigus: incipit uelociter pars fluere ad partem. Et quia frigus est ualde dñans cōstrin git aquam cōuersam & generat inde grādinem magnam uel pat uam: secundum q̄ est frigus magis uel minus potens sup ip̄m ua porem huiusmodi signa sunt duo. Quorū unum est q̄ grando nō cadit nisi in tpi bus calidis & precipue in uere & tempore fru etuum. i. in autūno: & raritasq; in uere: quia tūc incipit calor adurens & adunās: & exsiccatus multū accendens uaporem & alte eleuans ip̄m in mediū frigus: & ex hoc uapor rarus undiq; circunseptus frigore: dat igrēssū frigori: & fortissime cōstrigit̄. Sicut aq̄ calefacta ex posita subdiuo i hieme plus congelaet̄ q̄ frigida in eodē loco posita. eo q̄ aqua calida magis rara: magis dat ingressum frigori. Aliud signū est q̄ grādo nō est directe rotunda siue sperica sed quasi in forma lentis circūposita uel circūsepta guttis congela tis. Hoc enī accidit quia cū uapor esset expansus in latū: frigus cōtrahens magis cōtraxit de materia a lateribus: q̄ a superiori uel in feriore parte. Et cū esset magnum: congelauit partē anteq; flueret alia ad ipsam: & ideo alia cōuersa cōfluens ad ipsam adhescit ei: sicut gutta cōgelata. Si aut̄ qnq; grando inuenit̄ rotūda: hoc est p accidēs. Et eadē de cā etiam semp ē linquescēs & nō sicca. s. q̄a ca dens a regione frigoris transit per inferiorem aerē: qui ex reuerberatione radiōe a terra & aqua & p mixtiōe est tempate calidus: & ideo ex motu: & istius aeris caliditate liqueficit extrisecus: & inuenit̄ cadens liqda. Nix aut̄ quo ad ips ecōtrario se habet grādini. Et in qbusdā quo ad materiā cōuenienter se habet. Gnatur enī ex uapore calido non tū sicut grādo. Et huius signū est pnoisticatio rusticore: q̄ i hieme qn̄ ēmittit̄ frigus expectat̄ niue: nisi sunt nubes obscure. Aliud signū uerius ē: q̄ uapor niuis future: lucidus ē: & pallēs & uideſ multus. Et hoc ē signū raritatis ip̄ius. Itē stat diu i aere qnq; p octo dies. Et hoc ē signū caloris: sed nō eleuat nisi tpe biemis. Et hoc q̄a sol: tūc debilis ē: & iō adiutorio lune uel alterius stelle uel pluriū: tūc sufficit eleuare & nō sufficit adeo icēdere & ca

Methaurorum.

le facere: sicut i estate fit. Hic ergo accidit q uapor niuis nō p̄tigit usq ad regionē frigoris: sed remanet c̄tra i regiōe temperate frigi da: frigide tñ regioni magis uicina. q̄ terre. Et iō quia frigus nō est adeo forte sup ip̄m: nec adeo ratus ē uapor ut det undi q̄ ingressū frigori: cōtingit q uapor niuis simul cōuertit & cōgelat: & nō ante cōuertit & postea congelat. Et in cōuersione ē diffusus uapora biliiter: sicut lana carminata. Ideo nix cadit lata & rara: sicut si eēint partes lane sparse. Quia uero frigus nō fuit forte sup ip̄m: ideo in ip̄o egressu calor ex ip̄o congelat. Et qa ip̄o calor egrediens ali quātulū resolut id quod debiſr: congelatū est: ideo nix cadit mol lis facile cōprehēsibilis: quod nō esset: si eēt oīo glacies sicut grādo. Hoc aut locus inferior ideo in estate facere non pōt: qa reflexu radiorū nimis calidus est cōgelationi: sed uix sufficit cōuersio sicut accidit i pluiis: ut postea dices: Ex his duabus causis concludit cā granulorū que cadere cōsueuerūt iu martio & aprilii in nostris climatibus. s. in sexta: & septia: & ultra in pte occidētali: q̄ plus distat a uia solis: q̄ alia. Videmus igit̄ granula rotunda: rara: & frequenter hñtia formā ciceris. Et hec gnāntur ex cā mixta ex utroq istoz s. ex uapore magis calido: & magis eleuato q̄ uix: sed minus q̄ grādo: & quasi i termio duoz locorū noīatoroz. Et ideo ista iterius hñt raritatē niuis sed nō molliciē: eo q̄ frigus magis uicit sup ea. Ex terius aut tēdūt i grādinis cōparationē. Cū aut cōuertit uapor ille aliquid ex grauitate subtus dilataſ & supius attrahit de magis calido subtili: & ideo ibi efficitur acutum. Et huius signū est q̄ ut frequenter hec i mediis tpibus gnāntur. s. in uere: & in pncipio ue ris: magis q̄ post medium ipsius sole existētē in piscibus & in pncipio arietis. Item uapor aqueus ut frequēter nō est rarus subtili: & calidus: sed potius spissus: frigidus: humidus: & grossus. Et iō alte nō ascendit ad regiōem magni frigoris: sed remanet in iferiori: cuius frigus sufficit cōuersio: sed nō cōgelationi nisi p accīs. Et ideo talis uapor reddit aquā pluens. Dico aut p accidens quia ex frigore accidētali existētē in aere ip̄se gutte pluuiē anq ueniāt ad terrā cōgelant: & cadūt glacies. De pluiis dicit Isidorus i li ethnologiā pluuiē dicte sūt: eo q̄ fluunt quasi fluuiē. Nascunt enī de terre & maris alitu: q̄ cū altius eleuate fuerit: aut solis calore resolute: aut uiuentoz depresso stillant in terris. Nimbus est deplitas nubis i tēpestate obscura: & inde a nube nibus. In esta te uero: qa tūc calor fortior ē ipetuose eleuat uaporē spissum non cōglutinatū: q̄ diuisus in ptes grossas eleuat parū. Sed ptes frigi de inuētē i aere diuidunt a calore diuisim eleuātē uaporem: siue

Methaurorum

partes uaporis spissi. Stante autem nube aliqua aliquod frigoris est ibi: & aliquid aliibi. Et ideo frigus illud sic fugiens tangit partes uaporis grossi stantis in aere: & subito conuertit eas: & ideo fiunt guite magne cadentes in estate sine uento. Et uidentur per lumen solis trahire: sicut parue cädente & sicut calide: multū humectantes. Quod autem hec sit generatio pluviae & guttarum signū est: quia in aquis pluvialibus eo quod calidum uaporatum non est ab eis remotum in toto manet uis cōstipativa uentis. Aqua enim pluvialis cōstipat uentrem: & ualet disenteriis. Consequēter dicendum est de rore qui habet aliquid sile cum pluvia. Et de pruina que habet aliquid sile cum niue. Generatio enim roris est ex uapore grossiori quam pluvia. & minus calido: eo quod habet aliquid terrestre ad mixtū. Et ideo non eleuatur nisi partū & nō fit in tempore magni cauamatis: nec in tempore magni frigoris. Et fit eius conuersio iuxta terram: quicquid ad latitudinem in unius cubiti: uel palmi: uel turris: uel huiusmodi. Fit enim conuersio istius uaporis dupliciter. scilicet per se. Et per accidens per se fit frigore aeris in nocte: quoniam non est reflexio luminis in ipso aere a sole. Et ideo etiam quia parvus humoris est: cito cōsumitur a sole. Alia est conuersio ipsius ex revolutione multi uaporis in seipsum ad aliquid reflectens ipsum: sicut in olla cooperta reflexus fumus genitus aqua & sicut fit instrumento: quo fit aqua rosacea. Vnde cum causetur in gramine in sero: crepusculo uel primo fit oratio sub mensa: ad reflexiōem uaporis ad mensam. Pruina autem fit ex uapore eiusdem nature: sed frigus depletum in aere terre uicino cōgelat ipsum conuentēdo: sicut dictū est de niue. Quia uero frigus magis depletat in corporibus solidis: sicut sunt ligna & lapides. Ideo egrediēs frigus ab illis & tangens uaporē circūstantē conuertendo: cōstringit ipsum circa se stare. Quod autem hec uerū sit signū satis familiare habet. Aspiratibus in hieme ad uestem & ad pillos: quod spiramen in hieme humidius fit quam in estate propter generationē fleumatis: cuius propria genitio est in hieme. Grossus enim uapor spiratus conuertēdo cōgelat: & circūstat pilis & uestibus ut pruina. Duricie autem & rigoris pruine super niue causā est: quia depletum frigus circa terram ex conuersione ipsius in corporibus terrestribus expellit uersaliter calidum a uapori. Et ideo licet in ipsa conuersione cōgelet: fit tamen rigidus eo quod nihil de calore eleuatē ipsum manet quod resoluēdo mollescit ipsum. Fit etiā quedā roris genitio: plus a pastoribus quam a philosophis inuenita. Est autem uapor ualde spissus quasi olei fumus: uel sepi uel adipis: genitus ex conuersione triū elementorum. scilicet terre & aquae & aeris. Et calidus ignis est in eo digerens: & efficit humiditas unctuosa

Methaurorum

& dulcis ualde ad modū mellis: & qñ cadit super uegetabilia pri-
mū efficiunt' quasi melle p̄fusa. Postea aut̄ euaporante humido
subtili aereo: remanet grossum terrestre. Et quia bene permixtum
& digestū ē uideſ ſicut farina molēdini uolatilis rēpſa ſup foliis
arbores:olege:& herbarum:& ex ſiccitate qñq̄ icuruat & cōtrahit ea
& iducit sterilitatem i ip̄is. Quādoq; etiā euaporatē calido ex ip̄o
ad superficiē:trahit ſecū humidū. Et quia ex frigore aeris ḡnatur
pellicula exterius:ideo iclusus aer cōuertit in ſp̄m ſenſibilem aia-
lem. & generant' inde uermes & muſce parue. Et p̄nōſticanſ pa-
ſtores in hiſ duo acc̄ntia frequēter. ſ.uel morte pecorū uel ouium
ſed p̄cipue ouium. Et ad hoc due cauſe poſſunt aſſignari. Quarū
una eſt q̄a ex dulcedine tm̄ inde comedūt aialia: q̄ fel eorum ex
multa colera augmētaſ. Mel enim calidū & ſiccum: nutrit colerā:
ita q̄ Kiftis fellis ſcindit:& fel p̄ itefina diſſundiſ & ſcindit ea: &
exinde aialia moriunt'. Et huiuſmōi expiſmentū uiſum eſt occiſis
pecoribus. Alia cā eſt quia nimis auide ſumendo dulce: opilatur
epar. Et multū nutrimentū attractū ab ip̄o epate non pōt ulterioruſ
dirigi ad mēbra ppter repletiōem uenarū:putreficit ideo in epate
& ḡnantur exinde ſanguiſuge:& replent totū epar. Et hoc ſepe ui-
ſum eſt i ouibus. Hec igit̄ dicta ſint de ḡnatib; ex uapore humidō
in ſublimi. In utriſq; aut̄ p̄habitib;. ſ.ḡnatib; ex uapore humidō:&
generatiſ ex uapore ſiccō iſlamabili: eſt unū accidē quod nō eſt
p̄tereundū. ſ.q̄ qñq̄ ſubito & tēpeſtuofe deſcendūt:& qñq̄ ſuaui-
ter cadūt. Et eſt duplex cā huius. Quarū una eſt tragus expellens
calidū ſibi cōtrarium: ſicut accidit in aſſub deſcendēte:& draco
ne qui mouet ad latus & nō direcete infeſtius. Eſt enim uapor nō
equaliter leuis & grauiſ: curuans ſe ppter dubium motū:& inſla-
matur conſtrictione:quē ad unum latus pellit tragus obuians:&
ad alterum attrahit calidū cōſimile. Aſſub autem cadit ex ipul-
ſione ſui cōtrarii. Eo q̄ inclinat ſe ad unam plagam mūdi: dicunt
marinarii q̄ uentus ſubtilis flat uel ſtillat ad illam partem: & puto
uerum.eſſe. Alia aut̄ cauſa eſt fortissima expulſio ex dupliſi ex
pellente unū eſt tragus loci ut d̄ctum eſt. Et huiuſ ſignum q̄ quā
do extinguitur ignis in aquam raram fit ibi expulſio ſubita & im-
petuosa unius ab alio. Aliud eſt uapor ſiccus expellens humidū:
uel econuerſo. Et ideo tempeſtuofa pluuiā ſemper eſt uento p̄ce-
dente & inuolente & iſpiffante nimbum. Et hec dicta ſufficiat
de generatiſ in alto:ex uapore ſiccō iſlamato:& de uapore hūido.

De uentis & cauſa ipſorum in communi. Cap.v.

Icendum eſt nunc de uentis:& de cauſa uētorū materiali

Methaurorum.

& efficiēte:& de loco ḡnatiōis eorū. Ventus igit̄ fit ex uapore sicco grossō terrestri materiali. Efficiēter aut̄ a calore solis hūc uaporem eleuāte:& nō cōsumente. Et huius signū ē q̄ uenti fortes p̄cipue fūt in autūno:sole exīnte circa equinoctiū hyemale: quia tūc sol cōburendo exsiccauit elemēta. & ideo uapor tūc eleuatus magis est siccus & terreus:& ideo autūno dat complexio terre. s. frigida & siccā. Locus aut̄ ḡnationis eius ē circa mediā regiōem que ē maximi frigoris. Ascēdit. n. illuc uapor terreus. Et cū sit p̄ naturā grauis:& calidus:obuiat ei frigus loci:& iſpissat & grauat iſpm: & facit iſpm descēdere aliquantulū. Calor aut̄ solis in ip̄o ēt nō ē de facilis ſepabilis ab ip̄o:qa magis cōfortat in ſicco terrestri q̄ in uapore hūido. Et ideo iterū reeleuat iſpm & inde fit inuoluta iſpulſio aeris:qui flatus uenti uocat. Sic ergo determinata de cā materiali: & efficiēte:& de loco in cōi. Oportet magis ad ſpēm uentorū trāſire:ut ſciat. Quare uetus nō uenit de ſublimi quēadmodū pluuiā ſed ſemp a lateribus. Ratio est qa locus ḡnationis uēti ſecundū q̄ flare incipit:ē in extremis terre & nō ſup ipsam. Causa aut̄ huius ē quia reflexio radiorū in extremis terre ē debilis:& i medio ē fortis. Et hoc ppter angulū radii:qui i extremis eft cōtingentie. Angulus aut̄ in medio ē rectus uel acutus:uel obtusus. Cū igit̄ cauſa efficiens uēti ſit calor debilis euocās tñ ideo cōfortat a materia uēti in extremis terre noſtre habitabilis:& non direcete ſup ipsam flat.

Cauſa aut̄ quare uetus flat diſcōtinue:& facit flatum unū & ceſſat ad horam uel flat debiliter: ē quia in uapore illo frigus loci: & nō uaporis ſpirorem ptem ipsius deprimit ualde uehementer. Et cū latifl̄im⁹ uapor ſit iſpissatus a frigore: multū agitat aerē: & dat flatū donec descendat cōuerſio: ſupioris extremitatis iſpius ſup iſeriorē terre extremitatē. Deinde resurgit calor ex radio circa terrā calido ſuo eleuāte iſpm & lubrificat ei materiā ex eleuatiōe pluris uaporis iſpm. Et ideo cōfortatus iterū dat aliū flatum forte ascendere. Sciendū eft eni qm̄ uador terreus nunq̄ ascendit equaliter i oib⁹ ptib⁹ns:qa ſunt i eo opposite uirtutes. s. ualde leuis & grauis:& nō equaliter ē ſubtilis uel ſubtiliabilis ppter duritiā ſicci uaporis:& iō ascēdit ſicut pellis extēſa ab iſeriori ad ſupius:cuius latitudō uersa ē ad nos. His uifis facile ē uidere quare unus flatus forteſt alio:& q̄s eorū. Cū eni ſupior extremitas iſpissata frigore loci descendat & ſpissū forteſt ipellat aerē:tā rātu forteſt erit flatus deſcenſionis q̄ ascēlionis. Iſta ā alcēſiōem & deſcenſiōem uaporis uocat p̄hi motū tortuō ſuſtēſtris uaporis. Sicutēt uocat iſpm uaporē magis ſumū ppter ſuſtēſtritatē:& uaporē aq̄u magis ppter

dicūt uocari p̄ptio nomine uaporē. Sic etiā hic necessariū ē scire q̄ aer est elementū obediens oī impulsōi facilr. Cuius motus fit faciliter ad oēm partē per naturā sui. Et signum huius est p̄iectio sagitarū in aquā leui ip̄su uel uiolēto fortissime ip̄ellitur aer ut aqua. Et inundat pars ip̄ellens partem: uel quo cessat uis uiolētie. Si ergo tam paruū impellens adeo fortem dat sibi motū: non est mirādum si fumus latissimus dat flatū huiusmodi. Hec ē etiā causa soni uenti ad modum undarū confrentiū se: seeo q̄ una inūdatio preuenit alia: & effundit se super eam. Ex his de plāno patere pōt triplex causa abscissionis uentorū. Intēsum frigus intē: us calor: & hec absindūt simpliciter. Sequēs pluua: & hoc absindit secundū quid. Frigus quippe intēsum non p̄mitit aperiti foramina terre ut eleuat fumus. Calor autem itenfus cōburit fumū. Sed pluua ex hoc q̄ in frigidat aerem: grauat uaporem: ita q̄ tm̄ descendit: q̄ subito non pōt eleuat: a debili calido. Et sup humefacit terram: & superficie poros per quos exiuit fumus: obstruit. Et ideo prescindit materia adangens uentū. Et quia quicqđ non generat continue cito deficit. ideo cessat uētus post magnas pluuias. Sed quia cessante pluua iterū resurgit calidum in aere & in terra: exsiccando & eleuādo uaporem & fumū. id eo ut frequentius: post aliquā horam uel aliquos dies resurgit: iterū uentus: nisi sit pluuiā ualde longa: que per multā frigiditatē facit uictoriā i fumo uenti. Ex his dictis etiā liquet quare uapor uentorū nō cōuertit: ut cadat sup nos terra pluēs sicut cōuettitur uapor aq̄ & cadit sup nos aqua pluēs: huiusmodi enī secundū dicta due sūt cause. Quarū una p̄ncipaliō ē materia uēti: que ē sicca & nō bene cōtinuabilis: sed tm̄ hñs aliquid nature humidi quod est cōtinuum ut fumus: & ideo resoluta non p̄ frigus appet sensiblēr: sed dispergit ad modū athomorū. Alia cā est: q̄a uapor uēti nō natat sup nos sed d̄rigit ad extrema habitabiliā terre nostrae: uel conuexi arcus unius terre & nō cadit sup nos. Dico autē cōuexi arcus unius terre: q̄a terra rotūda ē. & uētus: qñq̄ i terra una ē: & non i alia. Et tūc uapor licet nō sit simpl̄r in extremo: est tm̄ in conuexo arcus respetu terre insufflat.

De uentis in particulari. Cap.vi.

Equif de uētis in particulari: & loco gnationis eorū: & de ipressiōe singulōe: & de hoc qđ efficiūt i nřa hitabiliēr.

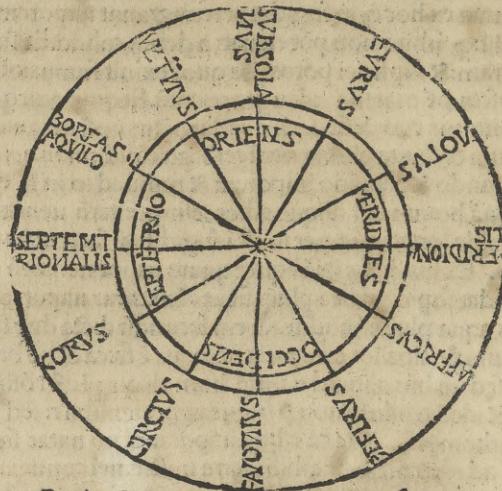
De quattuor uētis p̄ncipalibus simplicibus & de aliis in-

Vnt igit̄ quattuor simplices q̄ nascuntur: ut ge- -mediis. nerant uersus quattuor angulos solis: supra nřm orizon- tem diuīctos. Sunt autē secundū Aꝝ. Septētrio: Meridies:

Methaurorum

Subsolanus. i. örientalis: & fauonius. Inter quoslibet aut̄ duos sunt duo. alii. Et sic octo sunt medii. Inter septentrionalē & subsolanū est borreas ppinquier septentrionali. Et uulturnus ppinquier sub solano. Itē inter subsolanū & meridiē. Eurus ppinquier subsola no: & notus ppinquier meridionali siue austro. Itē inter austre & fauoniū. Africus ppinquier austro: & zefirus ppinquier fauonio:

Itē inter fauoniū & septentrionē: Cirtius uicinior fauonio: & choru s ppinquier septentrionali. Et notandū q̄ noia uētorū collatera liū nō noiant̄ ab Ag. sed secūdū usualē descriptionē. Duos etiā p̄ter hos icertos flatus & uagos ponūt quidā. Qui si sunt nō deruant̄ ab ipsis: sed potius ex eis dē locis ḡnuntur. ita uidelicet q̄ ele uatio uaporis in giro quasi cōtinua modo hic mō ibi. Et hec que dicta sunt de duodeci uentis patent in presenti figura.

Circius & aquilo boream stipare feruntur
Africus atq; nothus sunt austro collaterales
Et certius corius fauonius inde sequuntur.
Vp̄st determinare quare unus istoꝝ fit magni flatus &
parue pluie & frigide aure. Alter aut̄ leuis flatus & mul
te pluie: & corruptentis aure. Duo autem sunt mul
torū flatuū & frequentiū: & non fortuū. Vnus quidē abscidēs plu
uias. s. orientalis siue subsolanus. Alter aut̄ cōducēs pluuias. s. oc
cidētalis. Dico ergo q̄ aglo fortissimi flatus ē: & abscidit pluuias
& depurat aerē. Et hec oia causant̄ a frigore sui uaporis. Et qui

Methaurorum

deplat uaporē & uēit a loco frigoris: q̄ ē iuxta articum: ideo frigidus ē uetus. Et q̄a frigidus claudit poros terre: & continet superficiē aque: ne euaporare possit: & ideo depurat aerē abscondēdo materiā pluiae. Et eadē rōne claudit poros corpore nostrō: ne imutetur ab exteriori ingressu uaporabiliter. Et ex hoc cōtinet̄ ita calor naturalis: & fortificat̄ & efficacit̄ hō sanus. Huiusmōi duo sunt signa: unū quod ypocras dicit: In hieme uētres calidores esse q̄ in estate cuius eadē causa ē. Aliud ē quod habet̄ ex arrisicio iacob qui posuit uirgas qñ p̄ima admissura fuit: & hoc qñ flat aquilo: eo q̄ ille cōtinet̄ poros i ḡnanticibus ex semine: ne euaporent spūs & debilitet̄ cōceptus. Et ideo dicit Arg. in libro de aialibus. Quod pastores qñ uolūt q̄ oues generēt̄ masculos faciūt̄ ascēfiones ouiuū uersus aquilonem tēpore uenti aglonaris. Hic etiā uentus dicit̄ a physicis flare recte. i. directe: nō motu eleuationis & deffissionis in fine flatus. Et huius cā est: quia eius flatus inundat̄ ab aquilone i meridiē. Et quāto plus uenit in meridiē: tanto plus accedit ad calidum pp̄ter quod rarificat̄ uapor & subtiliatur: & nō deprimitur nec ieuuaf̄. Meridionalis aut̄ oppositī de causis habet accūtia opposita. Quia enī uapor calidus ē & a loco calido: ideo adducit morbos. Euaporat enī naturale calidū: & subintrat calidū aeris turbatū & corruptū. Quia uero cōducit uapores: ideo m̄l tiplicat pluias. Flat aut̄ tortuose: quia flatus eius est ad aquilone ex meridiē. Et ideo inūdans uapor inuenit frigus aglonis: & ideo ispissatur: & p̄ consequens i fine suo incuruat̄: & retorquet flatus ex illa tortuositate: flatus iterū in uoluēdo cōp̄mit nubes aqueas inūetas & facit etiā hac de cā pluias. Quod aut̄ dictum ē unū flare tortuose & alium directe: habet q̄nq̄ impēdimentū per accūs sicut dicit Arg. Quod iuxta corinthū flat aquilo tortuose. Et hoc cōtingit pp̄ter recuurationē inūdatis uaporis ad quosdā montes altissimos ibidē ex̄s̄tes. Ita ecōuerso pp̄ter loca calida que transit meridionalis incipit dirigi inflatu. Eadem de causa in nostris climatis bus. l.vi: & vii. aust̄ nō adducit morbos. Eo q̄ ante q̄ nos iueniat in frigidat̄ niuibus montiū & aere septētrionali: & non adeo apit̄ poros. quod multū noceat sanitati. Tēpus autem flatus aglonis est i uere plus: & i autūno minūs. Et p̄ni quidē tempus est causa: q̄a frigiditate hiemis uapores multi cōclusi cōgregati sunt in terra: qui tepiditate ueris euocantur & faciunt uentos: & precipue in aquilone: ubi maius est frigus & tenuis calor qui consumere non potest. In autūno autem terra exſiccata est a calore solis. Et ideo tenuis calor de facilis euocat uapores: eo q̄ nō est conſtricta

Methaurorum

& cum egreditur uapor: siccus est ualde & uentus altius in aere ~~fla~~
te incipit. Et ideo prouerbium uulgi est quod uenti alti flant in autuno.

Subsolanus autem est uetus siccus calidus absconditus pluuiam: sed non
tamen sicut aquo: eo quod ipse est de uapore sequente solem quod siccus est. Mo-
tus autem firmamentum iuuat ad hoc. Quia idem motus est uenti illius quod
motus diurnus. Et ideo dissoluuntur uapores & exsiccat. Fauonius ue-
ro propter quam oppositam adducit pluuias. De mediis autem secundum
naturam istam mixtam intelligendum est. Est autem notandum quod in mane
ut frequenter ante diluculum est uetus. Et quod de die & cessat de no-
cte. Quod ergo exuerso huius casus est: quod in mane immitus radit so-
lis: uaporem: frigiditate noctis compresso in oriente. Et ideo eleuat ipsius
& ipse iterum a frigiditate loci descendit. Et ideo facit uentum. Quan-
doque cessat sole lucet ex quod ergo confortat. sed quod sol non sufficit uic-
tere: sed sufficit eleuando depressioni continue repugnare. Vapor iterum
frigidus deprimitur nocte: & eleuat die & uerat. Et exuerso uapor
ualidior eleuat de die: & aliquantulum frigore noctis deprimitur: & per
proprio calore iterum eleuat. & ideo uerat nocte. Et hec determinata sunt
de generatis ex uapore simplici: huidu uel sicco & in alto loco.

De causis impressionum compositi uaporis. Cap. vii.

Einde dicendum est de causis impressionum compotiti uaporis
siccum & huidum: uel siccum cum sicco: uel huidum cum lumine solis:
& stellarum: uel siccum cum lumine stellorum. Et sic habemus oiam quod
in alto generantur ex uapore. Prima compositione est uaporis humidus
cum sicco non commixta uaporibus: sed distinctis que compositione causat
tonitrua & corruscationes. Secunda assignabimus quam super terrae
motum qui casus ex uapore sicco non commixto sed concluso in elemento
solido & sicco quod est terra. Tertio dabimus quam de uento turbati-
onis: quod causatur a uento sicco obuiatum uento opposito. Quarto dicemus
quam yridis & colores nubium & nebulae: Et de cometa. Et galaxia.

Dicendum est igitur quod materia tonitruum. Alia materia est: & alius locus
uel uas generationis eius. Materia autem eius est uapor siccus ual-
de & calidus. Ille enim defacili totus incendit: Cuius signum licet tur-
pe sit: tamen conueniens est. In uentositatibus uentris: que qua sicce sunt & ter-
restres. Ideo emisso: si modicum tagant ab igne statim inflamantur & cre-
pitant. Et si per pannum subtiliter emittantur: & cadelo adhibeantur tote infla-
mantur flama lata & spissa. Locus autem uel uas generationis est nubes
aqueous & coeca. Eleuantur. non fortis calore solis ambo si uapores
cum autem uapor terrestris non sit adeo dilatabilis: ut aqueus: costringatur
in medio sui: quasi in uentre: & alius expanditur circa ipsum quasi testorium.
Et qua exterior est huidus. Interior autem siccus: interior fugit contrarium

Methaurorum

in profundū nubis exterioris. Exterior autem loci frigiditate etiā cōtrahitur & amplius interiorē exagitat: & interior agitatus confricat partem ad partem & ad latera exterioris. Et ex ipso motu & cōflicatione cōtingit ipsum igniri: & ignis expellit a cōtrario: & i uī ignis scidit nubē aquosam: & in scissura illa accidit corruscatio & sonus: que simul sunt tēpore: sed nō simul deprehendunt eo q̄ ui sus celerior est q̄ auditus. Exemplum de muliere lauante pannos Et hec est sententia Aristoteles. Obseruandum tamen est q̄ tribus modis fit sonus & tonitruū. Et tribus modis egressio uaporis unius ab alio: sicut pbari poterit suo loco. Et ideo sex hic notanda sunt. Fit enim primo mō q̄icq̄ egressio uiolenta per expulsio nem unius ab altero: ut dicit Aze. Quandoq̄ autem non sic tm̄: sed uapor scindens paulatim: quādoq̄ nubem suam in qua ē euolans inuenit nubem aliā cōstrictā siccā & spissā. Et impingit in illam. Et ex collusione facit sonum. Quādoq̄ cum corrulatione quando scilicet ex hoc inflāmatur: & quandoq̄ sine corrulatione quando. s. solum collidūtur. Tertio autem modo egreditur uapor paruus. Rarus inflamatus ex nube tenui non multū aquosa. Et tūc uidetur ille ignis sicut alba flāma: per multum fumum & tunc non facit sonū in propria nube. Sed obuiat ei alia nubes ualde aquosa & spissa. Et quia debilis est flamma extinguitur ab illa nube aquosa: susurrando & sumando potius q̄ sonando sicut susurrat & sumat ferrum candens in aqua. Tripliciter etiā uapor egreditur ex propria nube. s. ante inflammatiōem: quia quādoq̄ incipit comprimī in profundū accumen sui: & excōmotiōe: eo q̄ siccus est penetrat nubem & egreditur ad aērem & cōmouet ipsum fortiter uel debiliter. secundum diuersitatem sue uirtutis. Et hec est causa quare ante tonitrua sunt uenti calidi & fortes. In ipsa autem inflāmatione quandoq̄ uterus est rarus & debilis: & tunc quia non inuenit resistentis egreditur sine sono uel uento: qui pueniat ad auditū nostrum sicut in estate accidit i serotinis paruis corruscationibus. Postq̄ autem inflāmatus est quandoq̄ est paruus & tunc pulsando latera nubis facit sonū: sed anteq̄ peitranseat extinguit & tunc audit̄ sonus. s. sibilans: sicut quando uentus uehemens flat per foramina sibilando sine corruscatione. & iste diuer sitates a paucis considerate sunt: sed omnes inueniūtur per experimentum si quis obseruauerit nocte auras in estate. Dicendū est nūc de diuersitate uaporis secūdum calorem uel colorē ignis in ipsa nube. Sed prius de diuersitate nubis continētis tonitrua. Tandem de diuersitate descensus eius ad nos. Est autem nubes

ut frequenter quadruplicis dispositionis: que continet forte tonitrua. s. Nigra: Rubra: Viridis; aliquantulum alba. Nigra quidem est nubes ipsa proprio frigore. Et ideo non dat locum radiis: ut penetrando dilatant ipsam & faciant ipsam albam. Et ideo spissa fortiter comprimit uaporem & ignit & dat forte tonitruum: si uapor intus secus fuerit multus & spissus. Nubes autem rubescens ex nigro est: & de se ualde spissa: sed uapor ignitus iam resultat per ipsam: & ideo illa frequenter dat fortiorum ictum quam nigra. Virens autem cum nigredine & rubore paruo est pessima omnium nubium: & timenda si directe sit super ciuitatem aliquam: quia illa multum habet igneum uaporem propter rubedinem: & multam materiam uaporis: propter nigredinem: & propter uirorem multam habet aquam: & ideo fit ibi pugna fortissima calidi cum frigido: & humidus cum sicco. In tantum ut illa frequenter emittat flumina magnorum lapidum qui deniciunt tresses & edificia: incendit etiam homines. Albam uero non oportet timere: quia parva habet de utraque materia. Et ideo si flama eius cadit super edificia statim extinguitur antequam incendat ea: nisi sint ualde sicca uel cremabilia. Valde enim sunt obseruandi: colores corruscationis qui multiplices sunt. s. Rubeus: Clarus: Albus: Flameus: & rufus: quasi uinosus. Color dicitur rubicundus sicut uinum rubrum in uitro sole perlustratum. Primus autem causat a uapore non multum sicco. Humidus enim dat ei colorē rubetū sicut est flama lignorum uiridum. Et iste color timidus est: quia humidus continet materiam: que non spargit: & ideo facilius & fortius incendit. Color autem flameus albi coloris est uaporis ualde sicci: sicut est flama lignorum siccorum: & ideo spargit cito & non edit nisi facile cremabilia: sicut est stuppa uel huiusmodi. Ruffus autem color uniosus proutabilis est: eo quod ille color est uaporis ualde coagulati terrestris. & frequenter similiter scindit & incendit. Casus autem ipsius de nube superiora: est quando uel fere. Quorum primus modus est quod cadit uapor inflamatus rufus de nube viridi profusa. Et hic generat lapide qui vocatur tellum tonitruum. Hoc modo uaporabilis commixtio terrestris uaporis incendit. Et cum tangit uiridem nubem que iam est in conversione ad aquam coagulatur: sicut farina in pastâ. Fortissima autem incensio obuiat ei: ita quod humor nubis non extinguitur. Et ideo coagulatus uapor fortissime humidus: calido decoquitur. Et quia calidum festinat fugere humidum. Ideo in superiori parte acutus lapis. Vbi primo ictus distillare uapor: est grossus in parte alia. Ethic lapis scindit & incendit quicquid iuuenit. Secundus modus eiusdem uaporis quantum minus est coagulatus & in nube minus aquosus. Et tunc non coaglu-

Methaurorum

etiam: sed in celsus egreditur cum ipetu: & iterum scindit & incendit: sed non scindit nisi ligna & non lapides nisi raro. Scindit autem ex ipsis suis & incendit ex inflammatione. Tertius autem modus est uaporis rubri clari qui nunquam facit lapidem: sed tamen sua flama non separatur a uapore: & hec nunquam scidit nisi ualde compacta corpora: que non sunt magna quantitas. Si enim essent magne quantitas resisterent ei. Et hic interficit homines & appareret in eis odor combustionis: & non uideatur uulnus. Quia cum sit subtilis subintrat sine uulnere. Et si inueniat aurum in bursa coniunctum aurum & non ledit bursam: quia bursa cum sit quid rurum dat introitum defacili aurum uero compactum resistit. Et ideo comminutum est quicunque in partes: quamque in puluerem. Et hoc modo accidit etiam quod perforat gladium: & non ledit uaginam.

Alius autem modus eiusdem uaporis magis rari & ex minus aquae nube egreditur. Et ille subintrat & non ledit diuidendo nec apte incendendo: sed est corruptione tubera ualde nociva. Et illa nocet vineis sicut dicunt uinitores & precipue botris illis qui multis foliis sunt cooperati. Et tamen per aliquid foramen proicit corruptionem illuc uaporem cum radio suo: eo quod ille uiae lese non possunt euaporare. Et hec corruptione non solus est nociva corporibus cum directe cadit. sed etiam suus radius nocivus est ei quem tangit & corruptus: quod sit de natura uaporis. Unde hac de causa quidam aspiciunt inflati sunt in facie: quidam excitati sunt in oculis. Quartus autem modus est uaporis albi qui egreditur in flama sicca non coadunata. Et ideo spargitur in aere: sed tamen egreditur cum magno impetu propter profundam nubem in qua est que est aquosa multum & iste scindit & scindendo extinguitur. Ita quod ea que scindit uidentur alba: & non appetit in eis signum combustionis. Et quandoque interficit: & quandoque non. Et hoc quando bene est fortis eius impulsus. Et quandoque propter sui disgregationem percutit unum in loco uno & non ledit socium suum iuxta eum statim: & percutit eum qui stat remote. Quandoque etiam reflexus a pariete aliquo progressus ad aliud & percutit illum. Et quandoque est debilior. Et quandoque consumit uestem uel calceum sine lessione pedum & extinguitur: & cessat violentia & non ledit hominem. Quintus modus est egessionis eiusdem uaporis est ex nube debilitata: & ille nihil omnino nocet quia statim ad tactum aeris extinguitur & retunditur. Ita quod statim cessat simul incendiū eius & uiolētia impulsus.

Sed hic adiiciendum est quod proprium tempus tonitruī est. Aliud in frigidis regionibus. scilicet in climate quinto & sexto & ultra.

& aliud i calidis. s. in quarto: & tertio: & secundo & primo. In regiōibus frigidis raro fortiter tonat: nisi sole existētē i tropico estiuā: q̄ est in capite cancri uel accedētē ppe uel recedētē: eo q̄ tunc fortis existens simul eleuat uaporē aque & terre: ex quibus iūctis cauſatur tonitruū. In aliis autem. s. calidis regionibus causantur tonitruā in equinoctiis hoc est sole existente in capite arietis & libre. Quando enim ē in cancero: tūc potius incendit uaporem q̄ eleuet ipm. Nec hoc est contrarium quod supra diximus. s. q̄ sol in estate abscindit cōburrendo uapores: hoc enim uerū est de uaporibus debilibus. Sed cū fortis est calor non potest consumere uaporem grossum. sed eleuat ipm: sicut magnus ignis eleuat magna ligna incēsa: & facit ea uolare per aerē. Vnde & rustici obseruauerūt: q̄ nō parue consideratōis esse uidet. s. quod qñ i hyemalibus signis sicut in capricornio uel aquario audiunt tonittua: q̄ tūc in initio ueris: & forte per totū annū plus uentabit: q̄ in alio āno. Et huius causa est: quia significat multam materiā uentorum esse in aere: que non de facilī abscindit etiam per totum annū. De tonitruo dicit Isidorus in libro ethimologiarū tonitruū dictum est eo q̄ sonus eius terreat. Nam tonus sonus dicit: qui ideo interdum tam grauiter concutit oīa: ut celū discidisse uideat. Quia cū procella uehemētissimi uenti nubibus se repēte imiserit turbine inualescē te exitūq̄ querēte: nubē quam ex intravit impetu magno prescindit: ac siccū horrido fragore defert ad aures. Quod mirari q̄s non debet cum uescicula q̄uis parua sit: magnum tamē sonum displofa emittat. Cū tonitruo autem simul & fulgur exprimit. Sed illud celerius uidetur: quia clarū est hoc autem ad aures tardius peruenit. Hec igitur dicta ad presens de tonitruo sufficiant.

De tempore impressionū tonitruī & corruscationis. Cap. viiiii.
 Empus autē impressionū que sunt touitruum & corruscationis est precipue in estate. Et quādo etiam est magnū cauſa: & tempore magni estus. Cuius causa ē quia impressiones fiūt de uaporibus grossis spissis & humidis: ex q̄bus fiūt nubes nigre spissae uel siccæ: quia sunt ex uapore terrestri inflāmati. Vapor autem huiusmodi eleuatus i superficie terre ubi terra subtilis est aqua subtilis est que per pluuias descendūt ad terram. Sed vapor iste emittitur de profundo terre ubi aqua est in pura terrestris spissa: & grossa: & glutinosa materia de terminis uicinis terre. Quia ex his proprie fit uapor harum impressionum. Vnde nō potest fieri nisi sit calor ualde magnus: & ideo non potest fieri nisi tēpore estiuo. Adhuc etiam non fit tonitruū nisi de uapore adusto:

Methaurorum.

qui in sui inflamatione uel adustioē incipit inflamari: sicut antea diximus. Calidū autē adurens nō est nisi tpe estatis: & ideo uapor tonitrii & corruscatiōis nō ē nisi i frigore fortissime impellēte nū bem aquosam: & cōprimēte uaporē. Tale aut̄ frigus nō est in aere nisi sit expulsum undiq̄ per locū uicini aeris: hec aut̄ ipressio nō est fortis nisi tpe caumatis. ut patet p iam dicta. Generatio autē tonitrii & corruscationis per se: nō est tēpore estatis. Ex hoc autē scit q̄ generatio istorū est post serenitatē. Licet in ipsa operatione celū obnubileſ quia tēpore nebuloso calidū dispersum est in aere & non facit forte operatiōem in loco uno. Sed tamen quia ista nō sunt nisi in nubibus: necessariū est ut celum obnubileſ & in ipso descensu ipsorū. Licet aut̄ aliquando uideant̄ non esse nubes: tamen imicant fulgura sicut in estate in sero uider̄ corruscatiō celo sereno: precipue in crepusculo: tamē ibi nubes sunt: unde emicat corruscatiō: & ad nos uenit alteratio splendoris tantū. Ex dictis etiam scit facile locus duplex harū impressionū. s. locus ubi gñatur secundum formas suas: & locus unde extrahitur materia sua. Necesse est enī q̄ generētut in loco suo & altiori q̄ alie impressio-nes humide: quia ille locus superior eo q̄ ad ipsum frigus repellit ab inferiori calido. Et huius signum ē multum spaciū quod est inter auditū nostrum & corruscationem & precipue quando sunt magna tonitrua: quia maius est tunc illud spaciū q̄ cū parua sunt tonitrua. Locus autem: unde extrahitur materia est hu- midus: grossus humorem aqueū habens: & terrestre conglutino- sum non de facili separabile: quia per ignē adurentem magis cōpri- mit̄ & inspissat̄ in nube. Quod aut̄ iupiter qui est unus de septē planetarum habeat uirtutem & proprietatem tonare. Non nulla causa est nisi: quia habet uirtutem & proprietatem eleuare fortem materiam sicciorū uentorum: & precipue quando coniunctus fue rit in uirtute aliqua cum marte tempore estiuo & signis aquilonaria-ribus: quia tunc certissime predici possunt. q̄ multe stillationes fient in aere. Ita etiam ut periculum sit futurum hominibus propter pestilentiam: ex nimia corruptione futura propter incensos uapores pestiferos immixtos aeris. Quia Iupiter cum Sole eleuat eos: & incendendo corruptit aerem. & ita fit aer uinosus. Et hec de tempore & de loco dicta sufficiant.

De terremotu. Capitulum.x.

Erremotus autem causam materiale habet uaporē sic-
cum grossum ualde de terrestrem. Efficientem autē ha-
bet calorem solis penetrantem in profundū inuentę ter-

te. Locum autem habet terram opilatam in superficie. Locus autem opilatur tribus de causis. s. Aut quia est non arenosus maritatem vicinus. Ita q̄ fluxus & refluxus maris sunt apud terminos ipsius: & sic opilatur locus humido maris & concluditur uapor q̄ non potest exalare quia humidum est repletium pororum. aut opilantur pori continuis pluviis replentibus poros. Aut quia terra est solida saxosa laxe continuo. In his enim exsiccatur uel extatur uapor calore solis subtus & non potest exire propter opilatos poros in superficie. Et ideo multiplicantur ibi uapores in uentre terre. Materia autem cum sit terrestris uapor dividitur p multum & paucum: & grossum & subtile: & calidum adustuum: & frigidum temperatum. Ex his igitur duobus. s. ex loco & materia concludit tempus egressionis & effectus. Tempus igitur egressionis ut frequenter: est tempus equinocii quia tunc multiplicatur materia uenitorū & in terra & extra. Et multiplicata materia: scinditur terra & extendit & egreditur. Visus est tamen magnus terre motus durans multo tempore in Lombardia: qui fuit circa tempus tropici hyemalis. Et hoc accidit ex eo q̄ materia fuit multa & profunda iera: & pori illo tpe ualde opilati i terra. Ita q̄ nō potuit euaporare paulatim: & ideo mouit sepe. Erat autem uapor ille calidus ualde & diffusus per latitudinem illius prouincie. Et quia erat calidus ualde ut frequenter queuit i die: quia tunc subtilabatur a sole: ita q̄ mouere non poterat terram. De nocte autem frigore noctis inspissabat. Ita q̄ tunc mouere ualuit. Et ideo precipue mediis noctibus ueniebat: & durauit sic fere per. xxxx. dies. Tempus etiam diurnum est magis in mane & meridie: q̄ in alio tempore & magis in nocte q̄ in die: nisi aliter ueniat per accidentem. Quando enim uapor est calidus sicut frequenter est: tunc nimis subtilat in die: & inspissatus mouet terram in nocte. Si autem est frigidus paucus: tunc stat de nocte: & quia paucus est. Primo respectu solis imane subtilatur & mouet. Si uero est frigus & multus & spissus: tunc non subtilatur ad mouendum nisi sole confortato super ipsum in meridie: egressus autem eius quando est paucus subtilis: & pori terre laxi est sine sono & non inducit nisi paruum terremotum siue tremorem. Si autem est subtilis paucus & terre pori constricti: tunc inducit cum paruo tremore sibilum quendam. Si uero est multis spissus. & terre pori constricti. Tunc autem est frigus non adurens: aut calidus adurens. Item autem est uapor unius uenti principalis. Aut duorum oppositorum: sicut aquilonis & austri. Siue subsolani & fauonii. Item autem est i loco ubi sunt aquae: aut ubi non sunt aquae.

Methauorum

Si est uapor minus frigidus in loco non aquoso & multus: & terre poli opilati cleuabit terram: ita quod uidebitur mons uel collis. Et si proiicitur ad alium locum ex impetu: tunc iterum residet egesto uapore uel in toto uel in parte. Si autem est frigidus multus in loco opilato. ubi sunt aque. Tunc si aque sunt in superficie elevationis absorbebit eas per tempus: donec resideat quod eleuatum est. Et ex hac causa accidit hoc quod pro miraculo habitum est in partibus nostris: in necayo: in loco qui dicitur loyser. Ibi enim ab ortus fuit necayus fere per unam leucam uno die & non sentiebatur minutio aque supra uel infra illam leucam: eo quod in loco terremotus absorbebatur: & egrediebatur post. Et iterum residente fundo manauit ut prius. Si autem aqua fuerit in profundo: tunc quandoque proiicit terram: & facit eam aperiri. Si autem est uapor siccus adustius & in loco opilato non aquoso: tunc egrediens ex sufflat multum cineris combuste terre. Ita quod quandoque aperit ciuitates uicinas & destruit eas. Quandoque etiam tam iste: quod precedens proiiciunt terram uel cinerem influuium: & operiunt ita quod uidentur absorbere eum. Et quandoque etiam obstruendo fluuios in una parte: cogunt apparere uel aperire in alia. Si autem est uapor qui opponitur alii. Hoc est ualde in cautum: quia tunc facit profundas uoragini. Et quandoque unus mouet aquam uenientem a parte una. Et aliis ueniētem a parte alia. Et inducūt ex concursu diluuium particulare: & precipue quando obstruūt hostia fluuiorum ad fluxum consuetum. Exemplum autem de terremoto ponitur in castanea & ouo, que si ponātur in igne nō fractis corticibus uapor qui est interius excitatus a calore exteriori incipit subtiliari: & uolens exire: cum inueniat resistentiam impetu magno frangit testam. Ita quod frequenter proiicit ouum uel castaneam de igne. Signa autem precedentia terremotum sunt frigus ex uapore frigido: & sonus ex motu subterraneo. Sequentia autem sunt. Caligo & tenebre circa solem uel stellas: propter dispositionem nubiū. Et hec de terremoto dicta sufficient.

De uento turbinis. Cap^m.xi.

Equitur nunc uidere de uento turbinis. Et de illo determinare facile est secundum predicta. Quia nō causatur nisi a uentis ex opposito cōtra se ueniētibus: quorū uterque equipotens est alii. Effectus autem eius est. Quandoque eleuatio pulueris. Et quandoque eradicatio arborum secundum quod fortiores sunt & debiliores. Quandoque autem unus est debilior altero cū

resistentia tamen aliqua: & tūc cedit. Et per totam viam unī us flatus: semp eleuat puluis inuolutus secūdum circulum. Fit etiam quandoq̄ turbo per accidens a uento uno tantū: quando repercutit ad parientem aliquem uersus flatum suum.

De generatis ex uapore & primo de yride. Capl'm.xii.

Estat dicere de generatis ex uapore qui coniūgitur cū lumen solis & lune & stellarū: sicut est yris & circulus solis & lune & comete: & colores nubiū & nebularū & galasya

Sciendum igitur yris secūdum Aristotelem causat ex radio solis redeūte ad uaporem contrariū nubi. i. stantem ante nubem sicut quando radius refulgēt in aquam relucet ad parietem: & hoc qn̄ rorando incipit descendere tempore pluiae. Oportet aut̄ nubem esse tersam & quietam. Ex quiete enim partes confluūt cū sint similes. Et sic exterior superficies plana fit ad recipiendū radiorum impressionē. Et sic radius relucet ad uaporem: sicut speculū lumen nostrum relucet ad speculū simile sibi contra faciem positū. Huius modi signū ponit Ag. in libro Methaphysicoru. Dicens q̄ uiri cui iudicium debilitatus fuit uisus. Et dum iret uidit ante faciem suam lumen. Quia multo humore grossō & turbido in pupilla oculorum defluente: imago eius confusa & precipue oculorū imprimebat in humore tanq̄ in speculo. Ita q̄ putabat aliū similem cōtra faciem suam ambulare. Et licet sol cuius imago est yris sit rotundus: q̄a tamen longe altior est nubibus: superiorem partē nubis tangens imprimit ei formā arcualem. Vnde q̄to sol est ortui uel occasui propinquior: tanto in parte opposita apparet arcus maior.

Colores autē yridis caulfant ex eo q̄ nubes irradiata a sole ptes quas dā habet altiores: & alias dimissiores. Itē aliquas habet grossiores q̄ ut solē transmittant. Et alias subtiliores q̄ ut solē excludat. Hec iequalitas alteraturam faciēt lucē umbrāq̄ pmiscet: & illam mirabilem arcus spēm rep̄ntat. Sunt aut̄ colores arcus secūdū Agretes aut quattuor. s. uinosus siue rubeus extr̄secus sup̄ globositatē arcus: post q̄ seq̄ uiridis q̄ ē int̄ior & ext̄ior. Sed medius color iter hos est ceruleus: quare i sup̄iori uariatus iter albū & rubeū ē quasi pallēs color. Sed i in inferiori pte variatus inter album & uiride: est quasi cytrinus. Et nō possunt pictores facere colorē similem yridi & precipue colorem compositū medium inter intrinsecum & ext̄insecum. Quidam tamen dicūt yridem habere quattuor colores principales ex quattuor elementis. Ex quibus etiam nubem esse compositam. Ab igne rubeum: Ab aere purpureum: Ab aqua glaucum. A terra propter herbas uirides: uiridem.

Methaurorum.

Arcus iste in diuersis temporibus diuersa significat. In meridie enim ortus: magnam uim aquarū esse in aere que in meridie posunt dñari. Si uero circa occasum fuerit: tonabit & leuiter pluuet. Sed si ab ortu uel circa surrexerit: serenitatem promittet. De arcu Agz. dicit: post autūnale equinoctium qualibet hora diei arcum posse fieri. Estate uero nō nisi incipiente uel inclinato iam die. Cuius rei istam reddit causam. In estate sol circa meridiem calidissimus nubes exurit. Ita q̄ suam i eis imaginē iprimere nō potest. Sed matutino tēpore: aut uergēs in occulum: quia minus calet a nubibus substineri pōt: & suam imaginē i eis iprimere pōt. Item cum sol nō soleat facere arcū nisi oppositus his nubibus in qbus facit. Cum uero dies breuiores sūt & super nubes est sol oblique oppositus. Et ideo in qualibet parte diei etiam cū sol ē altissimus nubibus suam pōt imprimere imaginē. Temporibus uero estiuus super uerticem nostrum fertur: & tunc media die directe respicit nubes nec eis suam imaginem imprimit. De yrīde dicit Iſidotus in libro ethimologiarū arcus celestis dictus est ad similitudinem incuruati arcus: yrīs huic proprium nō est. Et dicit yrīs quasi aeris. Quod ad aerem de terra ascendit: uel quia per aerem descendit ad terram. Hic autem a sole resplendet dum caue nubes ex aduerso ratiōnē solis accipiunt: & arcus speciem fingunt. Cui uarios colores illa dat res. quia aqua tenuis: aer lucidus & nubes caligantes: irradiata ista uarios causant colores.

De circulo qui apparet circa solem & lunam. **C**apitulum. xiii.
Irculus autem qui uidet' quandoq̄ in circuitu solis siue corona causa' ex uapore humido ascendentē & multipli cato in aere: super quem cum illuminat' sol: relucet splendor eius in aere ultra ipm uaporem aut in ipso. Deinde reflectit illud lumen ab aere rediens super ipm uaporem ascendentem & sic uidetur circulus sine corona in circuitu solis. Et licet circulus iste uideatur solem tangere: non tamen longe a terra sit ista effigies. Sed uisus noster imbecillitate deceptus: putat ipsum esse circa solem. Et similiter accidit in lūa: & in aliis stellis habentibus lumen. Hi circuli in nocte circa lunam & stellas siuentius apparent: circa solem uero iu die rarius: propter fortitudinem coloris illius uaporem resoluenter. Circuli isti si delapsi equaliter in se metiplos evanuerint significant aeris tranquilitatem. Si autem in unam partem quasi rupti cessauerint: uentum aperte illa flare si gificant. Si uero pluribus locis rupti fuerint: tempestatem naute

Methaurorum.

In mari expectant. Videtur etiam quandoque color solis sit parue aut uelementioris rubedinis: quod contingit ex fumo multo a uapore ascendentem ad ipsum. Sicut contingit ex fumo ascenden te ex lignis uiridibus coniuncto cum lumine ignis.

De cometa. Capitulum. xiii.

Omete autem stelle sunt habentes comas: quod fit propter aerem inflatum contentum a stellis siue a planetis quinque. scilicet Saturno: Ioue: Marte: Mercurio: & Venere.

Isti enim planete propter uelocem motum ipsorum igniunt aerem qui est in circuitu ipsorum: & sic propter aerem inflatum contentum a stellis predictis coniuncto lumine earum cum eo uidetur comete ille stelle. Dico autem quod cometa nihil aliud est quam uapor grossus terreus cuius partes multum sibi coniacent: paulatim ascendentem ab inferiori parte estus usque ad superiorē eiusdem ubi concavitatem ignis contingat & ibi sit diffusus & inflammatus. Et ideo uidetur longum frequenter & diffusus. Dico autem quod est uapor terreus: ut habeatur materia uaporis. Et dico grossus quia si esset subtilis necessario haberet euaporati & dissiperetur. Et dico cuius partes coniacent: quia est bene mixtus uiscosus. Hic ascendit ad regionem que dicitur estus. Et quia multam conformitatem habet in partibus suis. Primo per calorē ignis diffunditur & postea inflammatur: & in medio remanet semper spissus ubi nutritur thesauro suo qui est sub eo. Et ideo est flamma alta ualde & spissa. Illud autem quod distat ab imo diffusum ad latera tenue est: & habet flammam tenuem ad modum nubis albe uidetur huius coma. Durat autem per totum tempus quo sic euaporat ad ipsum suustheaurus. Ego autem cum multis aliis. Anno dominice resurrectionis M. cc. quadragesimo. In saxoniam uidi trabem quasi iuxta polum septentrionalem: & proiecit radios inter meridiem & occidentem magis dirigens conus ad orientem. & constat quod ibi non sunt alicuius planete.

Quomodo causantur colores nubium. Capitulum. xv.

Olores uero nubium siue nebularum causantur ex adiunctione luminis cum ipsis: secundum quod magis & minus sunt dyaphane. Vnde dicit Auerroys. Necesse est ut color fiat ex adiunctione corporis lucidi cum dyafano. Color igitur aliis iu nube causatur ex adiunctione luminis clari cum ea si fuerit ipsa nubes multe dyafaneitatis. Color uero niger in nube causatur ex adiunctione luminis cum ea: si fuerit minime dyafanitas. Medii autem colores inter album & nigrum diuersificantur.

Methaurorum.

secundum diuersitatem istorum duorum. s. corporis lucidi: & cor-
poris dyafani secundum magis & minus. Et ideo dicit Auerroys
Color albus & niger sunt elementa colorum. Rubedo uero se-
rotina in nube causatur ex spissitudine ipsius: propter adustionem
caloris solis: & ob hoc magis & minus dyafane. Cui dum coniun-
gitur lumen solis efficit in ea rubeum colorem. Vnde etiam est si-
gnum future serenitatis. Matutina autem rubedo in nube cau-
satur ex spissitudine ipsius propter uapores hūidos aquosos ascē-
dentes quibus dum coniungitur lumen solis efficit colorem ru-
beum siue uinosum: sicut contingit in fumo resoluto de lignis ui-
ridibus coniuncto cum lumine ignis. Vnde etiam est signum fu-
ture pluiae.

De galasya. Capitulum.

E galasya dicit Aristoteles: q̄ est ignis purus propinquus
orbī in flammatus & lucidus. Et in locis galasye sunt par-
ue stelle multe. s. spisse: & magne ppinque luminose. Ex
coniunctione luminis stellarum sibi inuicem suscipientium etiam
splendorem a sole. Insuper adiuncto lumine ignis puri & infla-
mati: uidetur lumen ob longum: quod philosophi galasyam di-
ixerunt. Et quia predicte stelle fixe sunt in celo: propter hoc uide-
tur galasya in uno loco orbis non recedēs ab eo. Et hec dicta suf-
ficiant ad presens de generatis ex uapore: qui coniūgitur cum lu-
mine solis & lune: & stellarum.

Finis.

De anima.

Incipit quinta pars. scilicet de anima.

Capitulum: I.

Item secundum ordinem tractatus: dicto de elementatis animatis. Dicendum est de elementatis animatis. Sed quia elementatorum animorum principium est anima: cognitis autem principiis facilius cognoscuntur principiata. loco tractare de anima ponimus. Primo ponentes aliquas diffinitiones ipsius animae. Secundo divisiones potentiarum ipsius animae subiecte. Nota ergo quod anima diffinieatur per se ipsum est spiritus. Quodque spiritus est motor & rector corporis. Quam de quo uero spiritus est actus & perfectio corporis. Anima spiritus sic diffinita a quodam sapientie in libro de motu cordis. Anima est substantia in corpore: intellectualis illuminationis quae sunt a principio: ultima revelatione perceptiva. In hac diffinitione. Substantia ponitur per genere.

Incorporea: ponitur ad diuinam corpora. Intellectualis: ponitur ad differentiam animae vegetabilis & sensibilis. Illuminationis quae sunt a principio: ponitur ad diuinam illuminationem que sunt a creaturis. Ultima revelatione perceptiva: ponitur ad diuinam angelorum: quia prima revelatione recipiunt revelationes a principio. id est a deo. Ad quod intelligendum nota quod sicut in isto sole materiali: testatur Augustinus in libro soli logarithmorum aduertimus tria. scilicet quod est: quod lucet: quod illuminat: sic & in deo hoc consideramus. scilicet quod intelligit: quod cetera intelligere sua illuminatione facit. Quam illuminationem angelus prima ratione. anima uero ultima ratione percipit: sicut patere potest per se. Ignis & aer: quanta essentia lumen percipiunt: sed differenter. Ignis enim lumen recipit ut conaturaliter sibi: & coequatum sive coeuum: & quo ad esse suum. Aer uero recipit lumen non ut naturale: nec ut coeuum sibi nec quo ad esse suum sed quo ad beatum esse suum. Eodem modo angelus illuminationem a deo statim in sua creatione recipit: & hoc non intelligitur de illuminatione generali: ulla generali: sed de illuminatione conaturali. Anima uero & si in sua creatione illuminationem suscipit: non tantum percipit: quia non comprehendit uidendum. Si igitur catulus: ante nouem dies aliquod lumen percipit in pupilla secundum quod est aptus natus uidere tempore determinato: non tamen lumen percipit ante nouum diem: eo quod non comprehendit uidendum. Sic igitur potest intelligi: quod anima illuminationem que sunt a principio: ultima ratione sit perceptiva. Angelus uero prima. Ita anima spiritus est mouens & regens corpus: ut motor mobilis: & nauta nauis: sic a remigio diffinitur. Anima est substantia incorporea: regens corpus. Circa quam diffinitionem. Primo notandum quod incorporeum est duobus modis. Uno modo: quod non est extensio sive dimensione per tensionem: nec loco circumscriptum: quis sit circumscriptum virtute: & sit in loco diffinitus. & hoc modo anima est in corpore. Alio modo est aliquid incorporeum: quod nec est dimensione: uel extensio.

De anima!

sione p̄fsum:nec lōcō:nec uirtute circūscriptū:uel diffinitū:& sic ut dicit Augu. Solus deus icorpeus ē:qa oīo icircūscriptus ē:pri mo ergo mō aia ē icorpea:nō secūdo. Itē nota q̄ licet ḡelus cū assumit corpus:uniat ei ut motor:nō tñ ut restor. Habet enī se ad corpus qd̄ assūmit ḡelus:ut motor uolutarius. Vñ etiā cum uult:depōit illud. Spūs uero hūanus:habet se ad corpus cui uni tū ē:ut motor naturalis:& qdā necessitate naturalē inclinationis alligatus. Et ppter hoc se habei ut rex & rector:quadā necessitate amoris & gubernatōis ipsius regimini alligatus. Et ob hoc p̄di-
cta diffinitio soli aie cōuenit:nō ḡelo. Itē aia put ē actus:& pse-
ctio corporis:sic diffinit̄ ab Agz.in lib.de aia. Aia ē actus p̄mus cor-
poris physici:organici:potētia uitam hñtis. Hec diffinitio ē cois
iae uegetabili:& sensibili:& rōnali:i quantum aia rōnalis est corpori
unib̄. Ad explanationē igit̄ istius diffinitiōis sciēdu ē:q̄ actus
ibi dī pfectio. Perfectio aut ē duplex. I. pfectio secundū habitū.
sicut dicimus puez pfectū rōnabilitate. Et pfectio secundū usum
sicut dicimus uiz̄ pfectū rōnabilitate:qa pōt rōne uti. Et pfectō
secundū habitū ē actus p̄mus. Perfectio secundū usum ē actus
secundus. Cū ergo aia sit pfectio:& forma:& actus corporis: ē actus
p̄mus nō secundus. De hac duplici pfectiōne:dicit Agz.secun-
do de aia. Hoc quoq̄ sicut scia. Illud aut sicut cōsiderare. Cor-
poris physici.i.naturalis:ponit ad differentiā corporis artificiali:ut
statua:domus:& huiusmōi:quoz pfectio nō ē aia. Organici:po-
nit ad dñiam semis:ul̄ patu nūdū formati:q̄ & si sit corpus physi-
cū potentia uitā hñs:nō tñ ē corpus organicū.quod i ptibus diui-
sibilibus:diuisibiles uel diuisas seu distinctas habet opationes:ut
sunt corpora aialium & plantar̄. Vñ Agz.i secūdo de aia. Orga-
na aut & plantaz ptes sunt:ut foliū:corticis ē coopimētū. Cortex
aut fructus.i.illius qd̄ cōmestibile ē. Radices uero ori sile sunt
uterq̄ enī trahūt alimēta. Et nota dñiam iter organū & iſtrumē-
tum. Organū enī est qd̄ habet motorē sibi iunctū intus:ut ocu-
lus:manus: pes:& huiusmōi. Oculus enī habet motorē intra:uit-
tē uisuā:manus uirtutē opatiuā.Pes uero uirtutē pgressiuā:&
sic de aliis. Instrumentū uero ē illud qd̄ habet motorē cōiunctū
extra ut gladius:baculus:securis:& huiusmōi. Potētia uitā hñtis
potētia. I. naturali. Vitā hñtis quod dicit ad dñiam cadaueris:qd̄
quis sit corpus physicū & organicū:non tñ habet potētiā. I. natu-
ralē:uel p̄pinq̄ ad uitam:ppinq̄ dico. qa materia cadaueris p̄ mul-
tas resolutiōes:ē potētia uitā hñs:sed nō p̄pinqua:nec iā erit illud
corpus. Vel potētia uitā hñtis pōit:ut ondat̄ quo corpus se habet

De anima.

ad uitam. quia. s. i potētia: uel ut p̄ncipiū passiuū siue receptiuū.
Aīa aut: ut p̄ncipiū actiuū uite. De potētis aie quo sūt: & qd s̄t.
Equit̄ de diuisiōe potētiae aie: ad quod: p̄mo Ca. ii.
sciēdū est: q̄ sicut dicit Ioānes dama. Impossibile ē substā
tiā aliqua: exptem eē aliqua naturali opatiōe: inter sub
stantiā aut & opationē: media ē potētia. Potētia est: qua potens
est oīs aliqd facere: p̄ quā ip̄a substātia opatur. Illud ergo quo me
diātē: substātia exit̄ i actū: potentia nūcupat̄. Et ad hoc facit: qd̄
dicit beatus Dionysius celestis Ierarchie ca. xi. ubi dicit oīs itelle
ctus p̄ter diuinū diuidit̄ in tria. s. essentiā: uirtutē: & opationē. Et
p̄ uirtutem: intelligit potentia ppter hoc inter substātiā & opa
tiones suas: potētiae sunt medie. Potētia aut qnq̄ informat̄ a na
tura: ad faciendū & opandū. Et tūc dī habitus naturalis. Quā
doq̄ uero informat̄ eadē potentia exercitio multaq̄ opationū: &
tūc dicit̄ habitus acq̄situs: de qno dicit philosophus: q̄ i frequenti
agere: relinquit̄ habitus. Quādoq̄ etiā informat̄ eadē potentia
grā: & tunc dicit̄ habitus gratuitus: siue ifusus. Est aut habitus:
secūdum Auerroym: quo qs opatur: cū uult. & Augus. dicit: q̄ ha
bitus ē: quo qs opatur de facili. De potētis ergo aie ppositū est
dicere secundum traditionem doctorū philosophorum: & theo
logorum. Vt nō inuenire: sed melius & ut uerius: fateamur recita
re uideamur. Sciendū autē q̄ multorū opinio fuit: & adhuc
est: potentias anime esse idem: q̄ ipsam aiam: nec differunt: nisi i
quadā relatione ad actū: unde potentia rationalis secūdū eos
ē aia: relata ad actū rōmāndi. Potentia irascibilis: aia relata ad
lūu actū: & sic aia: ē sue potētiae. Et si obiic̄s eis: q̄ secūdū hoc
erit sola una potētia: relata ad diuersos actus: uel una p̄dicabitur
de altera: ad minus secūdū acc̄ns. Rñdent q̄ nō seq̄: quia poten
tia: nō dicit̄ i rectitudine ipsa essentiā aie: sed i obliqtate. Dicit. n.
relatiōem aie ad talē: uel ad talē actū: nō aiam relata ad actū. Et
q̄a hec relatio nō ē illa: pp̄ hoc nō ē sola una potētia: nec una p̄di
ct̄ de altera: si dicat̄ potētia i abstractiōe: q̄a tūc dicit relationem
e ad actū: non ipsa aiam relata ad actū. Isti sic opinātes: multū
hnt p̄ se: qd̄ Aug. dicit i li. de spū & aia: q̄ aia ē sue potētiae. Ipse. n.
hoc dicit ibi. Sed alii dicūt: q̄ Aug. nō cōposuit hūc lib̄z: & rō eo
rū ē: qm̄ i lib. retractationū: ubi enuerat oīs libros suos nihil dicit
de illo li. sed p̄la hnt cōtra se. Vn̄ alii dñt: q̄ aia n̄ ē sue potētiae: sed
sūt p̄les potētiae differētes secūdū eēntiā: licet n̄ secūdū substātiā.
Et hec opinio solēnior ē: & uerior uideſ. Nā sicut in anima dif
ferunt quo est: & quod est. Ita quo potest: & quod potest. Vnde

licet potētie sint idē i substātia & i subiecto diffēt tñ i eēntia. Es sentia enī: ē id ē quo res uel nō ē. i. quo est rōnal: uel quo ē concu pscibilis. &c. Substātia ue o est: quod subest pprietatibus: a qui bus ē i sēpabilis. Subiectū aut idē cōpatum ad actus: inquātū ac tus insūt ei & absuut: sine qbus bene pōt esse. Vnde ppter hoc dicunt: q potētie aie: & aia: cōueniūt i subiecto & substātia: sed diffe rit: ut dictū ē in essentia. Nūc ad diuisionē potentiarū aie ueniamus. Sciendū est aut q Aꝝ. in secūdo de aia diuidit potētias aie p qnc̄ drias: que sunt uegetatiū: sensitiuū: appetitiū: motiuū secūdum locū & intellectiuū: & uocat hic secundū locū motiuū: a quo ē motus pgressiuus in toto corpe: nō ille qui ē dilatatiōis i in pribus secundū augmētū: q talis motus ē etiā in platis. Auicēna uero in sexto de aialibus: ponit tñ tres potētias aie: uegetabilē: sensibilē: & rōnalem. Cōprehēdit aut sub sensibili: appetitiū & motiuū secundū locū. Quare aut Aꝝ. diuisit: sensitiuū cōtra aī's. l. appetitiū: & motiuū secundū locū: cū iste tres potentie sint aie sensibilis. Rō huius fuit: q sensibile q̄tum ē de ui noīs & ppritate: dicit potentia: apprehesiū: & ita passiuā: Et ppter hoc pōit ex opposito: appetitiū: & secūdum locū motiuū: que sunt actiue & motiue. Auicēna aut diuisit secundū tres drias aie: que sunt: uegetabilē: sensibilē: & rōnalis. Que cū sunt i eodē: ut i hoie: nō debet dici tres aie: sed tres potētie. Sed put in diuersis. l. plāta: bruto & hoie: possūt dici tres aie. Sed de hoc ifra diceſ. Damascenus aut prio ponit bimēbrē diuisiōeu. l. in rōnalē: & irrōnalē. Irrationale diuidit i duo. l. inobediēs: siue p̄suassibile rōni. Et i inobedientis: siue i p̄suassibile rōni. Et uocat inobediēs rōni: quod ē plau tatue: siue naturalis uirtutis. Plantatiū: naturale: uel uegetabili le uocat. Cōprehēdit ēt sub inobediēte: siue in p̄suassibili: zoticiam siue pulsalē: que a mēdico uocat spūalis. Inobediēs. n. siue i p̄suassibili: plures cōprchēdit: q̄ uegetabilis siue naturalis uirtus Aꝝ. aut nō facit mentionē depulsali i. libro de aia: quia forsū nimis descenderet. Damascenus aut ut theologis & medicis de q̄ibus agit. Et ideo ponit hoc mēbꝝ. Notāda aut est hic distinctio quedā: nō enī est idē zodiacha & zotica uirtus: zodiacha. n. uirtus idē est q̄ aialis. Vnde & circulus qui ē in medio celi: cōtinēs. xii. si gua dicit zodiacus: q̄q ille sunt figure aialiū. zotica aut nō ē idē qd̄ aial: imo diuidit cōtra ip̄am i li. de celo & mō cap. oportet at scire &c. Vbi dī: q̄ uirtutū. Quedā sūt aiales: qdā naturales: quedā zotice. i. spūales. Et hec eadē diuiso fit i medicia i lib. Iuanitii ubi dicit: quod uirtutis tria est p̄ticio. l. naturalis: spūalis. Et aia

De anima.

lis. Spūalis aut̄ idem ē quod zotica siue pulsalis: qd̄ patet: q̄a of ficiū spūalis uirtutis: ē dilatare cor: & artatias & iteꝝ restrigere. Et hoc ē pulsalis uirtutis. Quia pulsus sicut dicit philoſetus ē motio cordis & arteriagꝝ que secūdum ſiſtolē & dyalſtolē: fit ad refrigerationē caloris innati: & egestionē ſupfluage fumofitatū. Virtus aut̄ zodiacā: idē ē quod aīalis. Colligit ergo ex p̄dictis quiq; diſ ferentiā potentiagꝝ aie eſſe: ſecundū Ag. Tres ſecūdum Autēnā Dama. at & medicus naturalis cōcordat i lfa: & ſnia. Oēs at i ſnia.

Vtrū i hoie uegetatiua ſēſtiua rōnal ſint res at una tñ. Ca. iii.

Icamus nūc: quod ſupra pm̄ ſimus. ſ. declarare: q̄ uege tabil̄. ſensibil̄: rōnalis i hoie: nō ſunt dicēde tres anime Aliq enī de hoc dubitauerūt: & aliter ſenſerūt: uolebāt enī p̄bare: q̄ ſunt tres aie diſ ferentes i hoie: ſecundū ſubſtātiā: hoc mō. Dicit enī Damascenus. Quoꝝ ſubſtātie: uel nature ſunt diſ ferentes. D̄rentes hñt opationes. Et quoꝝ ſubſtātie eadē: & opatio. Ergo quoꝝ nō ſunt eedē opationes: nec ſubſtātie eft eadē. Sed in hoie aie: uegetabilis: & ſensibilis: & rōnal: nō ſunt eedē opationes: ergo nō eft eadē ſubſtātie. Ad idē unius cauſe imedia te: ē unus effectus: & pluriū p̄les. Sed ppria & p ſe acc̄ntia. ſunt effectus ſubſtātie. ergo cū aie uegetabil̄: ſensibilis: & rōnal: diuer ſa ſint ppria & p ſe acc̄ntia. inata: neceſſe ē aīam ponere p̄tibilem & cōpolitam: uel eē diuersas ſubſtātias. Itē uirtus nō ē ſine eo: cuius ē uirtus: ſed uirtus aie uegetabil̄: ē i embriōe. Dicit enī Ag. Q̄ embrio uiuit: & formant̄ mēbra i embriōe ſecūdum uirtutē ue getabilē: que ē i embriōe: ergo neceſſe ē ibi eē aīam uegetabilem.

Et ſi dicat q̄ uirtus pōt eē ſine eo cuius ē uirtus: quia ſicut uult philoſophus. Virtus ignis: ē in aere: non tñ eft ibi ignis actualiter.

Nichilominus tñ pōt hñt ppoſitū p eudē philoſophū: q̄ dicit: q̄ licet ſit ibi uirtus ignis: nō tñ opaſ n̄iſi excitata ab igne. Cū igit̄ uirtus uegetabilis opet i embriōe: neceſſe ē q̄ faciat hoc: excita ta ab eo: cuius ē uirtus. Et iō neceſſe ē ibi eē aīam uegetabilē actu. Sed nondū eft ibi aīa rōnal: ergo nō ſunt eedē in ſubſtātia. Ad idē: quecūq; ſunt eadē ſecundū ſubſtātiā: ſi unū eft ſepabile: & reliquū: ſed aīa rōnalis eft ſepabilis. Aīa uegetabil̄ & ſensibil̄ iſepa biles: ergo nō lūt eedē ſecundū ſubſtātia. Sed cōtra qcqd pōt uir tus iſerior: pōt ſupior: ſed rōnal ē uirtus ſupior: ergo pōt qcquid alie due pñt i le uñl i ſuis potētis. Cū ergo naſa nihil facit truſtra: & rōnal ſit ſufficiēs ad eorū opationes: nō erit i hoie niſi una aīa. C. rōnal: q̄ habet uirtutē uegetādi & ſentīdi uñl ſeſificādi. Itē ad hoc facit q̄ dicit cōmētator ſup libꝝ de aīa: q̄ repreheđit platonē po

De anima.

nentē tres substātias:& cōmēdat Aug. pōnentē unā solā. Itē Aug. in li. de spū & aia dicit. Quod una & eadē aia. Videt i oculo: audit i aure: imaginat: rōcinat: intelit. Itē in hoie moriēte: cū recedit aia rōnalis: nō remanet potētia: uegetāti: nec sentiēdi. Remanerent aut si eēnt diuerte seculū substātiā ab aia rōnali: seculū ordinē quē habuissēt i sua generatiōe ul̄ creatiōe. Quod. n. p̄mū ē i geratiōe: ultimū ē in resolūtione. Ad idem ē: q̄ uni pfectibili: m̄det una pfectio. Et si pfectibile nō ē alī secūdū substātiā: nec pfecto erit alī secūdū substātiā & eēntia: q̄a idē ē substātiā & eēntia: sed idē ē secūdū substātiā. Vegetable: sensibile: & rōnale. Ergo pfecto illogi triū: erit eadē secundū substātiā. ergo in hoie nō differūt secundū substātiā: ul̄ substātiā: r. Vegetable: sensibile: & ratiōale.

Ad idē pōt adduci rō theologica. Quoniā cū aia uacat carnali bus desideriis: ipedit' a cōtē platiōe supiōg: ergo eadē est: q̄a si diuersē eēnt secūdū substātiā: actus unius: nō depēderet ab actu alterius: nec una retraheret ab actu suo: p̄ actu alterius: sed cū hoc sit fīm. Manifestū ē: q̄ nō est nisi una aia i hoie. Quod concedimus: ad rōnes i oppositū m̄ndendū ē. Ad illud qd̄ p̄mo obf. Quoꝝ substātiē sūt diuerte &c. Rūnderi pōt: qd̄ unius subiecti: una ē opatio p̄ncipal: p̄les: tñ p̄t esse secūdarie. uerbi ḡfa: Sol iste mat̄ialis q̄ est unus & idē i substātiā: p̄ncipalē habet opationē lucere: p̄les aut hēt secūdarias. Sicut illumiāre: subtiliare: cōdēflare: liq̄facere: cōstrigere: & huiusmōi. Siꝝ r̄ncipalē actio aie: e aiae: siue uiuiscare: siue uitā influere. Secūdarie uero: uegetare: sentire seu uiuiscare & rōcinari. Vel pōt dici: qd̄ illud qd̄ dī. Quoꝝ nō sūt opatiōes eedē &c. Intell̄t q̄i opatiōes sunt ita diuersē: q̄ una nō ordinat ad alia. Sed aia uegetabilis & sua opatio: ordiationē h̄nt ad sensibilē: & sensibilē: ad rōnale. imo mat̄iales sunt ad illā. Vñ nō se q̄t: ul̄ pōt dici: q̄ uegetatio nō solū ē aie uegetabil: imo & supiōg. Et sensificatio nō solū est aie sensibil: sed etia rōnale. Vñ aia rōnale uegetat: & sensificat corpus: licet nō inq̄stū rōnale. Pōt etiā dici: q̄ ista p̄positio nō hēt locū hic: q̄a uera ē: cū opatio imēdiatē exit a substātiā. nō mediātē potētia: sūt hoc tñ i aliq̄ creatura iuenit'. Ad secūdū dicēdū q̄ uegetatio ē: q̄ effectus unus ē cāe unius: sed nō est idē opatio & effectus. Effcūs. n. unus aliquā relinq̄t ex diuersis opatiōibus. Ad etiū dicēdū q̄ uirtus aie uegetabil: ē i ēbriōe: nō tñ ē ibi aia uegetabil: nec sensibil: nec rōnale. Et si opponat: ergo accīns: est sine subō. Nō ualet: q̄a uirtus: & accīns ē: & uirtus: & nō sēp ē accīns eius: cuius ē uirtus. Et iō dico: q̄ ē accīns ēbriōis: & est i illo sicut in subō: nō tñ ē: nec dī uirtus ēbriōis. Sicut patet de loco: qm̄ ē alti-

De anima.

us locus:& alius accns. Est. n. accns locatis. un ē i locate sicut i subiecto: nō tñ ē q̄titas siue mēsura: uel locus locatis: sed est q̄titas & locus mēsuras locatū. Et ad illud qd' ultio opponit: q̄ nō opat tal virtus: nisi excitata: cōcedimus. un dī q̄ excitat ab ipa uegetabili aia siue potētia q̄ ē i recipiēte semē. Vn ē t̄kati colligat m̄tici. Vn oportet rūpi illud uinculū ante q̄ nascat puer. Exemplū i ramo q̄ iserit trūco: qm̄ uegetatiōe trūci nutrit & augmētāt ramus: exteriori beneficio accn̄te. Ad qrtū dicēdū q̄ cū sit eadē uegetabilis: sensibl̄: & rōnalis. Vegetabil̄: & sensibl̄ sepan̄t. i. illa q̄ ē uegetabil̄ ul̄ sensibl̄: nō tñ sub rōne uegetabil̄ & sensibl̄. Si at ueller ifere: q̄ sepabiles sūt inq̄tū uegetabil̄ & sensibl̄. Sophisma ē huic siſe. Quocūq̄ sūt eadē secūdū lūbstatiā: si unū crescit: & reliquū. Sed for: puer: & sor: senex sunt unū secūdū lūbam: ergo &c. Si at iue niatur dictum ab Aristotele. q̄ prior est uegetabilis & sensibilis: q̄ rationalis. Intelligendum est in diuersis: uel prior. i. uniuersalior: uel etia m in hominē prior: quia prior est operatio uegetabilis. Rationes plures esent ad utrancq̄ partem: de quibus super sedemus ad presens.

De diuisione potentiarum anime uegetabilis. Cap. iii.

Edeamus igit̄ ad diuisionē aie uegetabil̄ i suas potētias: q̄ sūt tres. s. nutritiua: augmētatiua: & generatiua. Nutritiue actus ē nutritiue: siue alimēto uti: ad restaurationem depditi. Et potētiā istā: & actus eius: sēp hēt uegetabil̄. q̄a hoc datū ē ei ad cōseruationē idividui. Cibus. n. quo res aiata alit: iuuat ipm humidū radicale: ne a calore radicali ul̄ naturali citius cōsu met. Et ē exemplū i lāpade ardēte: ubi consumeref cito liciniū: nisi ēt humidiū exterius i oleo: quo pascit ignis. Nutritiue sūt ptes q̄ttuor. s. attractiua: digestiua: retētiua: & expulsina. Attractiua ē q̄ cibū attrahit: q̄ multū necessaria ē plātis. Digestiua ē q̄ cibū attrahit & alfat. Vnde a Dama. uocat alfatua. Retētiua ē q̄ retinet de cibo digesto quod aptū est ad nutriēdū. Expulsina ē q̄ expellit supflua: siue psecessū: siue p urinā: siue p sudorē: ul̄ alio mō. Augmētatiue actus ē augmētare: siue ad debitā q̄titatē qd̄ cunq̄ augetur pducere: & dixi debitam: quia sicut dicit philosophus. Omnia natura constātium: est terminus & ratio magnitudinis: & augmenti. Generatiue actus est generare. Est autem generatiua ad saluationem sui in specie: que non posset saluari seipso: cum sit corruptibile. Et ex hoc saluatur in aliquo continuam individuorum multiplicationem. Et sic aliquo mō pticipat eē dinū. i. ppetū. un ēt i idividis icorruptibilibus sicut ē

De anima.

sol & luna & huiusmodi: nō est generatio: quia in ipsis sufficienter species cōseruat. De diuisione potētiag̃ aie sensibilis. Cap.v:
Ost hec dicēdū est de potētiis aie sensibilis. Quare hec est prima diuisio. Quoniam qdā sūt apphēsiue. Et qdā motiue. Iste dñe p̃prie nō cōueniunt uegetabili: qm̃ oīs apphēsiua ē cognitiua: que nullo mō ē in plantis. Itē uis appre hēliua: semp apphēdit apphēsibile existēs in aliqua distātia uel se patione: a ui apphendēte. Sēsibile. n. supra sēnsu positū: nō sentit: sed unibile ē ei mediāte aliquo: ut i uisu cū apphēndit colorē: qui ē i distātia ab organo uidēdi. Vnī autē mediāte luce: & nō recipit color in oculo: sed sp̃es coloris. Sed i uegetabili cōiungit potētia cū suo obiecto: ut nutritiua cū cibo: augmētatiua cū eo qd̃ auget nec sp̃es cibi cōiungit cū corpore nutritibili. Imo substātia cibi. Si r̃ nec ista dñia: que dñ potētia motiua: ē in plantis: put ē in aialibus. Licet enī in oī gnātione & augmēto sit motus secundū locū: non tñ ē ibi motus p̃gressiuus: sed motus dilatatiōis uel cōstrictionis. In aia sensibili uel rōnali ē: qa bōnū simp̃l̃r uel appens cū apphē dif̃: mouet appetitū. Et quia idē bonū apphēsum: nō est cōiunctū sibi. Ideo datus ē ei motus p̃gressiuus de loco ad locū: ad q̃rēdū illud bonū: & sibi uniendū. Et si obiectat: q̃ nō oē aial mouet de loco ad locū: sicut sunt chonche: & ostree: sed hñt motū dilatatiōnis & cōstrictionis. sicut & plāte. Dicendū q̃ motus illoge alīum nō solū est dilatatiōis & cōstrictōis. Imo est et̃ motus: q̃ aliquo mō seq̃ apphēsiuā: qd̃ patet: qa est cū delectatiōe uel tristitia sensibili. Hec. n. lequūt sensū: sicut dicit ag̃. Pretea: & si sit dilatatio hic & ibi: ē tñ alia hic: & alia ibi. Nā in plātis ē dilatatio ptiū lecūdū quā titatē augmēti. In chōchis at̃ ē secūdū diffusionē spūum circa cor. Sed hoc nihil facit ad pbandū q̃ magis ē motus i alībus q̃ i plātis sed facit ad hoc: q̃ ibi ē motus qui aliquo mō seq̃ apphēlionem. Itē nō est obiectio de illis alībus: qm̃ alīa i pfecta sunt: sicut itelli git philosophus. Apphēsiuag̃ aut̃. qdā sunt apphēsiue de foris. Et quedā de itus. Apphēsiua deforis dñ q̃ apphēdit rem deforis in materia subiecta p̃nte. Et sunt qnq̃ sensū: uidelicet: Visus: auditus: olfatus: gustus: & tactus. Qui cōueniūt i hoc q̃ suut potētie aie passiūt: & sūt receptiui sp̃ēx: sicut materia. Vnī & ppter hoc obiecta eoz dñr passibiles q̃litates: que faciūt passiōem in sensū. Et nota q̃ ad hoc q̃ sensus isti sentiat actu: qttor exigunt. Duo ex pte illius sensus. s. spū: & organū. & duo extrisecus. s. oīm: & me diū. Vnī i abstractiōe: forma obi. p̃mo ē i medio. Secundo i organo. Tertio i spū. Et cū ē i spū: dñ facili uenit ad aiam. Primo

De anima.

ergo fit imutatio i medio: post i ipso s̄esu pticulari. Et seq̄ iudi-
cium i s̄esu cōi. App̄hēsua de intus dī: q̄ qd̄ app̄hēdit: de intus ē
ul ip̄m ul eius sp̄es. uerbi ḡa. Imaginatio accipit a s̄esu cōi: tle-
ctus ab imaginatiōe: ut infra patebit. S̄esuū duo s̄t magis necel-
sarii. l. gustus & tactus. Gustus ad discernēdū cibū bonum a noci-
uo. Tactus ad discernēdū ea q̄ corpus corrūpunt extius: ab eis
q̄ saluāt. Vnde fugimus cōbustiuū: q̄a corrūpit. Olfatus autē: &
auditus: & uisus: s̄t ad bīr eē aīal. Et forte pp̄ hoc naſa ita ordina-
uit: q̄ in ill duobus q̄ s̄t magis necessarii. Mediū ē intrisecū: ne ex-
pte medii posset eē defectus. Alii tres habēt mediū extrīlecū. Vn-
q̄ sensus uisus nō uideat: cōtigit pl̄ies q̄a mediū nō ē illumiatum.

Quō aut̄ isti tres s̄esus ad bn eē al̄is faciāt: manifestū ē. Duo enī
ex ill. l. uisus & auditus: necessarii s̄t ad hīndā sciam: secūdū duos
modos p̄ quos hēt scia. Oē. n. qd̄ q̄ scit: aut discēs. aut iueniens
nouit. Ad habēdā ergo sciam p̄ doctrinā: necessariū ē auditus
ad immediate recipiendū a doctore. Sed q̄tu ad habēdā sciam p̄ i-
uētionē: sp̄al̄ necessariū ē uisus p̄ hoc q̄ uidet huiusmōi diuersa
pl̄ca: & turpia: celū stellas &c. admiraf̄ & ex admirari: pcedit phi-
losophari: iqrēdo naturas & cās rez. Quāuis ēt deseruat illi mō
hīndi sciam: q̄ ē p̄ doctrinā: sed hoc ē mediātibus scriptis. Pretea
sciendū q̄ iter oēs sensus: uisus magis facit ad sciam: put generat̄
p̄ abstractionē sp̄ei ab obiectis: q̄ patet i potētiis iferioribus: qm̄ fā-
tasia denoiait ab illius actu: & sensus cois dicit: uideo me uidere.

Itē p̄ auditū regē noīa: sed p̄ uisu: dīas regē cognoscim̄us. Olfac-
tus aut̄ iter oēs sensus: minus ē necessarius: facit tamē ad sanitatē
al̄is. Fugit. n. dū sentit corruptionē aeris. Cuius corruptio: ut dicit
medicus: plus nocet al̄i: q̄ cibus corruptus. Itē facit ad sciam oc-
casional̄ siue accīntal̄. Odorifera enī cū odorant̄ cōfortat̄ cere-
brum. cuius cōfortatio multum facit ad melius ratiocinandum.

De quinq̄ sensibus in particulari: & p̄mo de uisu. Cap .vi.

E s̄ebus iḡt singul̄ dicēdū ē. Et p̄mo de uisu. Visus
itaq̄ obm̄: ē color. Color. n. ut dicit philosophus: ē imu-
tatiū uisus secūdū actū lucid. M̄ta aut̄ uident̄: q̄ colo-
rē uō hēnt: sicut celū: terra: aqua: & m̄ta alia. Vn̄d̄ credimus q̄ luci-
dū: pp̄e sit obm̄ uisus: nec color sit obm̄ nisi rōne lumis: qd̄ est ibi.

Lux. n. i. pp̄o subiecto qd̄ ē corpus lumiosum: lux ē: i dyaphano
ul trāspareti: lumē. In terio de p̄so: splēdor: i mixto uero color. Et
sic diffiniſt. Color ē extremitas p̄spicui: i corpe ēmiato. Radius
aut̄ addit supra lucē: directōem: q̄a radius ē lux directa: sicut uir-
tus addit supra ḡam: q̄a uirtus ē ḡia ordinata ad actū siue opus.

Mediū autē uisus: ē pspicuū peruiū. Vnde nota q̄ sūt qdā corpora solida: & supficialē opaca: ut éra: q̄ ipossible ē uisu penetratū ul̄ p̄trāsire. Itē sunt qdā corpora supficialē pspicua: sed secūdū soliditatē opaca. ut augē: argentū: q̄ sīl̄ sūt uisu i trāsibilia. Itē sunt qdā corpora secūdū supficiē: & secūdū pfunditatē pspicua: ut aer: aq̄ cristallus: & alia huismōi & hoc corpus pspicuū & puiū: ē mediū uisus. Instrumētū uero eius hūe organū: qd̄ magis p̄pē dī: ē oculū ad quē puenit neruus obticus: ptēlus a cerebro usq̄ ad pupillā. Et iō spūs uisibl̄: q̄ ē in illo neruo ad pupillas oculogē ramificato: recipit coloris spēm ab humore crystallino: q̄ ē i pupilla. Et nota q̄ ad hoc q̄ pupilla quēlibet colorē possit recipere: necesse est ut nullius coloris sit actu: sed cuiuslibet i potētia. Si enī alicuius coloris cēt actu: nō posset aliū recipere nisi illū. Vnde cū pupilla bñ imutata fuerit ab excellēti albo: sicut ē albū niuis: statī etiā si illa remota fuerit: uident̄ oia esse alba. Sīl̄ contingit de excellenti nigrō.

De potentia auditiva & eius obiecto. Capitulū. vii.

Vditus obm̄ ē sonus: q̄ fit i aere: ex collisione duorū corporū durorē adiūcē. Et ex illa collisiōe fit tremor i aere: q̄ cōtinuat̄ usq̄ ad aurē. Vn̄ ad generationē soni duo exigunt̄. s. q̄ fit contactus corporis duri ad aliud durū aere medio.

Et q̄ fiat cū iictu ul̄ uiolētia. Nā si nō fieret cū uiolētia: & nō cēnt̄ corpora dura ul̄ firma: nō sonaret. Sicut Aḡ: ponit exēplū de spōgia & pilis. Et iterē si cōtactus nō fieret cū uiolētia: nō fieret sonus: ut patet. sed cū uiolēter mouet̄ uelocitate: motus iueniēs sibi corpus resistens: facit tremorē: & cōtinuat̄ usq̄ ad aurē. Sic igit̄ factus sonus diffundit̄ ad modū spe: cuius centrum ē locus penūlōis. Vnde uox ex oī pte audit̄. ut dicit philosophus: generat autē tremorem sēp̄ debiliorē circulari: quo usq̄ deficiat. Cuius sīle appetit in pte. Et iōe lapidis i aquā. Mediū autē auditus: ē aer cōtinuatus aerī posito ita cōcauitatē auris: duplex. n. aer exigit̄: ad hoc q̄ fiat at auditus. s. extior i quo fit sonus. Et itiōe cōnaturalis auri: cōtētus ita folles aurii. Organū uero auditus: est tīpanū auris: ad qd̄ dirigit̄ neruus p̄tensus a cerebro cōtinens sp̄m audibile. Et est p̄priū huius sensus: qd̄ suū sensibile sp̄ est i medio. Et iō caret p̄pā abstra. Et iōe: ea. s. q̄ fit ab obiecto.

De obiecto olfatus. Cap. viii.

Lfatus autē obm̄ i re odorabili: ē odor. i medio: dī sumus ul̄ uapor: quē calor resolut de odorifero. Et ide est q̄ res odorata sepe putrescit citius: ut pomū. Huores. n. subtiles cōseruatiui rei: p̄ odoratiōes attrahit̄. Mediū autē olfatus est aer. Organa uero sunt due carūcule descendentes de cerebro:

De anima.

filis duobus capitibus mamillarē: p̄ q̄ s̄ puenit sp̄us odōrabilis: & sensum facit.

De obiecto gustu. Capitulū. viii.

Vtus ōm est sapor: q̄ est i re saporifera. Res aut̄ saporifera: q̄n coniungit hūiditati saliali: imutat̄ ab ea: & mediat̄ carne sp̄giōsa: q̄ est i superficie ligue: q̄ est mediū in trinsecū: reddit sapore suū sp̄i: q̄ est i neruo iterioř. Vnde fit q̄ si hūiditas saliali fuerit ifecta amaritudine: colere iudicat gustus cibū esse amar: etiā si sit dulcis. Et i hoc nō fallit̄ gustus: q̄a iudicat amar: p̄cipit. n. amaritudinē. Et i ueritate amaritudo est: sed i hoc fallit̄: q̄a ponit eā ubi nō est. Mediū igit̄ gustus est q̄si duplex. q̄a i trinsecū: & extreſecū. Intrisecū est caro sp̄giōsa. Extrisecū est hūiditas saliali. Organū aut̄ gustu: s̄ est neruus descendens a cerebro ad linguā: q̄ a qbūsdā alībus diuīlūs est: & ob hoc duas habent liguas. In qbūsdā uero unitus uel unicus est. Et hoc tm̄ hēnt una lingua. De tactu: & de eius obiecto. Cap. .x.

Actus aut̄ pōt noīari ab ea re: q̄ sentit̄: & sic unus est sensus: uel ab his q̄ sentiunt̄. Et sic q̄ttuor apphendit. Prio calidū: & frigidū: humidū: & siccum. Ex q̄bus est dux: & molle: asperg: & lene: graue: & leue. Hage aut̄ q̄litatū: nō est unū p̄ximū genus: sicut color est genus oīum coloře. Et q̄a nō sūt sub uno genere: ex hac pte: tactus est p̄les sensus. Vnde Auicena dicit̄ q̄ sensus extiores sūt q̄nq̄: u. viii. Ōm igit̄ uel potius ōba sunt calidū: & frigidum &c. Mediū at̄ ipius: est caro cooperiens neruos. Organum uero tactus est neruus multitipliſter ramicatus: & est admodum uestis uestiens totum corpus. & ideo tactus est generalis sensus. Est enim in qualibet parte corporis: & etiam in organis aliorum sensuum: magis tamen uiget in pulpis digitorū: precipue idicis.

De mediis communiter. Cap.xi.

Edia uero necessaria erūt: ad hoc ut fiat sensus: quia sensibile supra sensum positum: nō sentit̄. Sensatio enim fit p̄ receptiōem speciei uel siſitūdinis obiecti: nō secundum essentiā. Si enim recipet sensus essentiā sui obiecti: nunq̄ esset sensus cōtrariorum. Et sic non cōtingeret uidere album simul & nigrum. uel tangere calidum: & frigidum quod patet esse falsoř. Constat enim q̄ oculus non alteratus: sed eodem modo se habens: uidendo recipit albediem & nigredinem quod nō esset si reciperet illius obiecti essentiam. Sic enim contraria eēnt in eodem secundum essentiam. Propter hoc enim q̄ non recipitur a sensu nisi species obiecti: necessarium est medium iu quolibet sensu.

De obiectis sensum communiter. Cap.xii.

De anima.

E obiectis sensuum dicendum est. Quod obm' s̄esus ē sensibile qd' a s̄esu p̄cipit. Nota ergo qd' ē sensibile p se: & sensibile p accns. S̄ensibile p accns ē cū s̄ensibile unius sensus: dī p̄cipi ab alio. Vt cū dī dulce uideri i pomo: qd' dulce ē obm gustus. Dī aut uideri p accns: id ē p aliud. s. p colorē cocineū pomī p se tñ & pprie nō p̄cipit nisi a gustu. S̄ensibiliū uero p se: quoddā est cōe: & quoddā ē ppriū. Cōe ē illud qd' a pluribus s̄ensibus p̄cipit. Et hoc p uaturā sensus cois: exntē i eis: ut magnitudo: longū. Latū pfundū: motus. & ques: tēpus & locus. Hec sunt s̄ensibilia coia: & p̄prietates eorū. Hec n. sunt p̄pē s̄esus cois: siue iterorū: de quo poslea diceat. Tn qd' s̄esus cois nō est separatus secundū rē a: p̄ticularibus s̄ensibus. Iō hēc a p̄ticularibus p̄cipiunt. nū dicimus uidere magnitudinē: lōgitudinē: latitudinē: pfunditatē: breuitatē. Et tāgere dicimus & uidere: motū rei. & qdē: unū ul' duo. Alia i alto: ul' i imo qd' sunt dī loci: & p se: & p accns. Est enī obm duplex: p̄ncipale. & secundariū. P̄ncipalia aut multiplicant secundū numerū: sensuum. Nā obiectū uifusū p se & pprium & p̄ncipale: est color & dīre coloz. Obiectū auditū: ē sonus & dīre sonoz. Obiectū olfactus: est odor: & dīre odoz. Obiectum gustus est sapor & differentie laporum. Obiectum tactus: sunt elementales qualitates. ut caliditas: frigiditas: humiditas: siccitas. Secundaria uero sunt: que nō p̄mo sensu attingunt: sed cōsequēter. uerbi grā. Calidū: frigidū: humidū: & siccū. p̄mo sensu tactus attingūt: & iō p̄ncipalia dīr: molle uero & dīr: rage: & déplum: graue & leu: asperū & lene: ex cōsequēti: & ideo secundaria. Quare aut sensus sunt qd' p̄t sumi ratio ex differēti mō sentiēdi. Cōtingit enī sentire du pl'r. Aut secundū distantia: aut secundū applicationē. Itē se cun dū applicatiōem: duobus modis: aut enī applicat̄ sensus sensibili secundū superficiē: & sic est sentire i tactu. Aut secundū pfunditatē & sic est in gustu. Vnde gustabile dīr: frangit & masticatur: ut gustus itime pfunditatis gustabilis: ueniat ad sensu. Secundū uero distantia ē sentire tribus modis. Aut ē respectu s̄esus & sensibilis: secundū unā partē: & sic cōtingit sentire i uisu. Aut secundū cōm partē: & sic cōtingit sentire i auditu. Aut secundū plures: & non secundū omnem partem: & sic contingit sentire in olfactu.

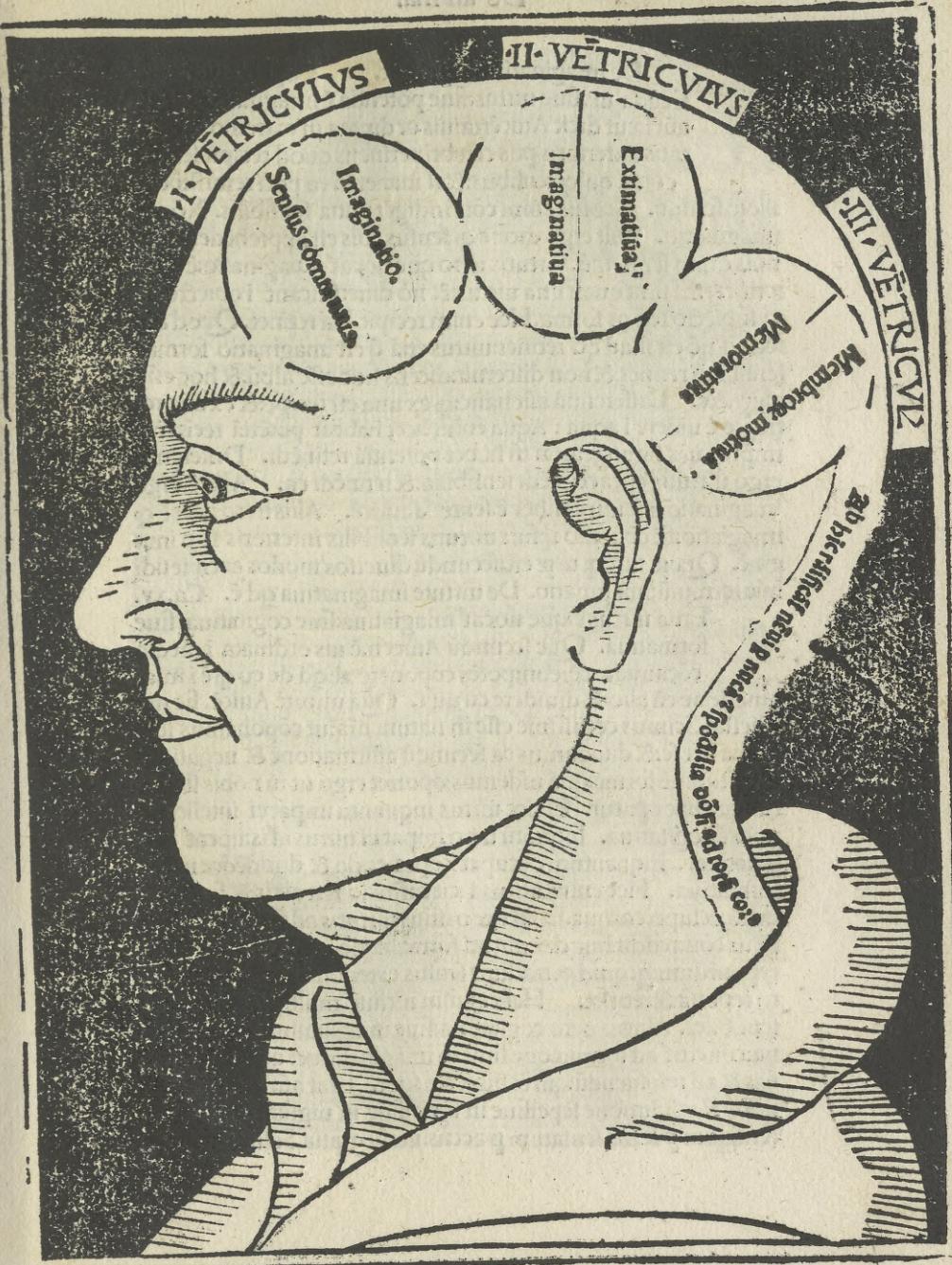
De potentiis animi sensibilis apprehēsiuis deintus. Ca.xiii.

Equitur de potētiis aic sensibilis apprehēsiuis deintus que sunt quinq; secundū Auicēnā. Prima est sensus comunitas: siue fantasia. Secunda est imaginatio.

Tertia imaginativa: siue cogitativa: siue formativa

De anima.

Quarta extimatiua. Quinta memoratiua siue memorialis.
Necessitas uero sensus cois pbat ex eo: q̄ glibet sensus pticularis non iudicat nisi de suo obiecto. Sicut uisus de colore: & suis differētiis. Auditus de sono: & eius differētis: & sic d̄ aliis. Sed cōstat q̄ cōe iudiciū habemus de oibus. Iudicamus enī qm̄ color nō est sonus: & odor: &c. Ergo necesse ē q̄ habeamus aliquid cōe iudicatiū iterius: quod iudicet de sensibilibus oibus: quod a philosophus uocat sensus cois. Itē sunt quedā sensibilia que p̄cipiūf a pl̄ibos sensibus & p se: ut magnitudo: motus: q̄es: &c. Sed constat q̄ hoc nō ē p naturā p̄priā: quia secundū illā differunt. Sed nō cōueniunt i aliquo nisi p naturā sensus cōem: exntē in eis: uel mo uētē eos. Est ergo duplex natura sensus. f. pticularis ext̄ior. Et cois int̄ior. Preteā i sono cōsopite sunt uires sensuū ext̄ioꝝ cōstat tñ q̄ opant quēadmodū uis int̄ior. Est ergo una uis sensus interioris que est etiā cois inquantū ad ipam recurrūt uires pticulares i sono & inquantū ab ipsa sunt: & tanq̄ a fontali uel formalī principio fluunt: in uigilādo. Itē constat q̄ uidemus formas sensibiles absentes non tñ p̄ntes: sed cōstat q̄ nō uidemus eas sensu exteriori. ergo sensu interiori. Quod igit̄ uirtus app̄hensiva sensibilis interior: siue sensus cois sit manifestū ē. Que inquantū considerat ut natura quedā: & non obediens rōni: dicit̄ fantasia. Sensus ergo cois est uis aie sensibilis: ordinata in p̄ma cōcauitate cerebri: recipiens p se ipsam oēs formas: que imprimit qnq̄ sensibus & redunt. Hec aut̄ uirtus: est centz oīum sensuū pticulariū aq̄ deruant: ut rami. Et a sensu coi recipit imaginatio sp̄es siue idola obiectorū: cū ipsa obiecta p̄ntia nō sunt. Habet aut̄ sensus cois: secundū Auicēnā: tres actus. Prtmus actus ē cōuertere se sup̄ actus particulariū sensuū. Vnde dicit video me uidere: & sentio me sentire: & in hac uia non app̄dit s̄l: nisi obiectū unius sensus. Alius actus ē discernere iter sensibilia diuersorū sensuū. Et p hoc habet iudicare: hoc nō esse illud. ut cū dicit: album non ē dulce. Hoc at nō p̄t facere sensus pticularis: qa non se extēdit nisi ad propria obiecta: & ideo nō discernit iter illa. Discernere enim p̄exigit cōprehēdere. Et isti duo actus sūt ei principales: secundū Auicēnam Tertius eius actus est cōprehēdere rē in loco in quo nūc est: & in quo erat. Sicut app̄pendit stillā cadentē de tecto usq̄ ad terram q̄s in linea cōtinua: tñ cū stilla ē supius nō est iferius. Secundū actu istū. Iste sensus ab Auicēnā dicit̄ formal. siue formās: aliis uero placet: ut sensus cois dicat̄ formal: rōne siue p̄pē app̄hēsiōis: q̄ ē sensibiliū coīum q̄ sūt motus: q̄es: nūerus: figura: & magnitudo.

De anima.

De imaginatione quid est. Capitulū.iii.

Ecūda uis siue uirtus:siue potentia ē imaginatio. Est aut sicut dicit Auicēna:uis ordinata in extremo cōcaui tatis anterioris ptis cerebri:retinens quod recipit sensus cōis a quicq sensibus:& remanet in ea post remissiōem illogē sensuū. Sensus enim cōis indiget pñtia sensibilis. Nō aut imaginatio. Vult ergo dicere q sensus cōis est apprehēdere formas oīum sensibiliū. Virtutis uero que uocat imaginatio:ē illas retinere. Et sunt quasi una uirtus:& nō diuersificant i obiecto ul in subiecto sed in forma. Hec enim recipit. Illa retinet. Quid aut recipit nō est illud qd retinet:uirtus etiā q est imaginatio formas sensibiliū retinet:& non discernit:dicens hoc esse albū:& hoc esse nigra. &c. Differentiā aut hanc:q ex una est recipe:& ex alia retinere:ē uidere i aqua: Aqua enim licet habeat potētiā recipiēdi imp̄ssiones figurāe:non tñ habet potentia retinēdi. Differentis ergo uirtutis erit:recipiēdi sensibilia:& retinēdi ea. Alia ē ergo imaginatio a sensu cōi. hec ē sentētia. auicē. Aliis uero nideat q imaginatio:sit cōuersio ipsius uirtutis sensibilis interioris sup imāgine. Quoq; utrūq uect est:secundū diuersos modos accipieudi hūc terminū:imaginatio. De uirtute imaginatiua qd ē. Ca.xv.

Eertia uirtus ē:que uocat imaginatiua:siue cogitatiua:siue formatiua. Que sc̄ndū Auicē. ē uis ordinata i media cōcauitate cerebri:potēs cōponere aliqd de eo qd ē i imaginatione cū alio:& diuidere cū uult. Quā uirtutē Auicē. sic manifestat. Scimus certissime esse in natura nīa:ut cōponamus sensibilia iter se:& diuidamus ea secundū affirmationē & negationē & si sit in forme:quā uidemus:oporet ergo ut in nobis sit uirtus que hec opatur. Et hec uirtus inquantū impat ei intellectus uocat cogitatiua. Inquantū uero impat ei uirtus alīs:uocat imaginatiua. Inquantum occupat cōponendo & diuidendo: uocat formatiua. Hec enim uirtus facit castra in spa aeris:& fингit chimerā:& lupo cornua. Et est ordo istius uirtutis ad pcedētes. Nam s̄esus cōis:reddit siue dat uirtuti formalī:que ē imaginatio: q̄si ad reponēdū:qcquid ei tradunt sensus extēiores. Imaginatio uero reponit & retinet. Habet enim uirtutē multiplicādi formas sensibiles. Virtus uero cogitatiua:siue imaginatiua:siue formatiua:cōuerit ad formas que sunt in imaginatioue:ad cōponendū eas & ad resoluendū:qm̄ ei subiecte sunt. Erat aut in sua cōpositiōne & resolutione sepe:siue in sono:siue in uigilia: cōponendo sensatum p se:ad sensatum p acc̄ns. uerbi gratia. S̄esus particula-

Dæ anima.

ris uel cois: apphendit rubeū in cupro. Rubeū aut̄ est sensatū p se. Cupze uero per accīs. Itē auḡ est sensatū p accidēs. Sensatū ergo p se: ducit & mouet ad sensatū p accidēs. Vnde pcepto rubeo iudicat auḡ: & cōuertendo se sup illud: cōponit rubeum & dicit hoc ē aurū. Et q̄nq̄ est error q̄nq̄ non. Error ē cū memorat̄ quod nō est sub illo sensato p se: quod actu apphendit: nō est error. Dic̄ aut̄ hec potētia simplex: q̄a sepe fit sine argumētatione: pōt etiam fieri cū argumētatione: & tūc q̄nq̄ ē falsa accītis: q̄nq̄ cōsequētis.

Accīs est: q̄n sensatū p se: ut rubeū apphendit & mouet potentia ad cōponendū cū auro. Cōsequētis aut̄ ē: cū rubeū mouet nō solū ad memoradū auḡ: sed etiā cupze. Et iō qa sēsatū p se uideſ ūē p̄l'ib⁹. Imaginativa uirtus cōponit illa p̄l'a: & dicit unū eē aliud. In hoc ergo: dīfia est i hac & i p̄cedenti deceptiōe. Quia i p̄ma nō erat recordatio nīsi de uno subiecto: siue sēsatū p accīs: quod nō est p̄ns i actu & in re: licet sit p̄ns i mouēdo & excitādō: ratione rubei. In secūda uero deceptione ē recordatio utriusq̄ subiecti: & de illo quod ē p̄ns i actu: & i re: & i mouēdo. & de illo q̄dē p̄ns tm̄ i mouēdo. Propter quod dicit Aḡ. quod accīs ē in uno solo: cōse quēs in p̄l'ib⁹. Vnde ego itelligo in p̄l'ib⁹ subiectis. Licet qdā i telligāt i p̄l'ib⁹ cōsequētiis. Vñ paralogius accītis: sumit̄ i subō uno in cibustermīs: quod patet cū dī. Oē balneū est artificiale.

Aqua ē balneū: ergo aq̄ est artificiale. Ibi balneū & artificiale sūt idē i subiecto. Si i aq̄ & balneū sunt idē i subō. In cōsequēti ue ro semp̄ sumunt̄ diuersa subiecta. ut patet inspiciēti. Et nota q̄ quidā uirtutē hāc secundū q̄ mouet̄ de uno fatalmate ad al ud: appellat̄ fantastiā: secundū uero trāformatiōes: que sūt in sōnis appellat̄ imaginatiua.

De somno & uigilia. Cap. xvi.

Nteq̄ dicamus de ceteris uirtutibus iteroribus sensitiuis dicendū ē aliquid de somno: & de uisiōe que fit i somno. Sciendū igitur q̄ secundū. Aūicen. uigilia est dispositio: i qua aia impat sensibus & uirtutibus exterioribus: & mouet uolūtarie ad opandum. Sōnus uero est priuatio huius dispōnis in qua aia cōuertit̄ ab exterioribus ad iteriora. Vnde etiā sic diffinit̄. Sōnus est quies al'ium uirtutū: cū intēsiōe naturaliū. Cōuersio aut̄ ab exterioribus ad iteriora: accidit multiplici de cā. Aut ppter lassitudinē. Aut ppter sollicitudinē. Aut pp̄t iobedientiā instrumentoz̄. Propter lassitudinē: cum sp̄s aialis resolutus uel debilitatus ex nimia exercitatōe corporis: refugit ad interiora & sequunt̄ eū uirtutes al'es. Propter sollicitudinem uero accidit

accidit cum ipse sollicitationū cure calefaciunt cerebrum facientes humorosam resolutionem: in eo: ex quo accidit somnus: dum modo non sit nimia calefacio: que desicit cerebrum. Accidit etiam ex sollicitudine alia ratione: quia cibaria & humores coniunguntur itus: & idiget ut ueniatur eis spissus: cu toto calore naturali ad hoc ut calor possit efficere digestionē perfectā. Propter inobedientiā uero iste accidit somnus: cum insuffia imbibuntur & opilantur ex uapotibus & cibis: qui diffunduntur in eis & spiritus animalis refugit mouere organa: propter multam humiditatem. De uisione uero que accidit in somniis notande sunt differentie secundum Augustinum dicentem sic in libro de spiritu & anima. De his que sibi uidentur uidere dormientes: quinq̄ sunt genera scilicet. Oraculum: uisio: somnum. Insomnium: fantasma. Ora culum est: cum insomnis apparenſis aliqua sancta grauiſq̄ persona: sicut sacerdos: uel etiam deus: euenterum quid aperte: uel nō euenterum: faciendū uel euitandum: enunciat. Visio ē cum si quis id quod uidet: eo modo apparet & euenerit. Somnum figuris est tectum: & sine interpretatione non potest intelligi. In somnium est: quando id quod fatigauerat uigilantem: ingerit se dormienti: sicut est cibi cura: uel potus uel aliqua studia: uel artes vel infirmitates: secundum: namq̄ studia que quis exercuit: somniant: & solitarum artium: simulacra in presentia mentis impressa appent in sonis. luxta etiā infirmitati diversitates: diversa accidunt sonia & secundum mores & humores diversitates uariant etiā somnia. Alia. n. uidet sanguinei: Alia colericī: alia melanconici. Illi uident uaria & rubea: isti alba & nigra. Fantasma ē: q̄nq̄ usq̄ uix dormire cepit: & adhuc uigilare se extimat: aspicere uidet: irruentes i se: uel passim vagantes formas discrepantes: & uarias: letas uel turbulētas. In hoc genere ē phialoes: q̄ publica prouisio gescentes opinantur inuidere: & pōdere suo pressos ac fentientes grauare quod non est aliud nisi quedam fumositas a stomacho uel a corde ad cerebrum ascendens: & ibi uim animalem oprimens. Nota ergo q̄ numerum istatum differentiarū somniī: qui secundum modos uidentiū accipitur: aut enim uidetur uerum: aut falsum. Si uerum: aut uidetur tectum figuris & occultum: aut manifestum. Si prior mō uidet: est somnium. Si uero uidetur manifestum: aut cum admiratione: que accidit ex magna imaginacione alicuius persone sacre: & sic est oraculum. Aut sine tali apparitione: apte futurum prenoscitur: & sic est uisio. Si uero quod

De anima.

uidetur est falsum. Aut falsitas est:quod ad rem uisam:& sic est in somnium. Aut est falsitas:quo ad actum uidendi:& sic est falso: cum dormiens putat: se uidere uigilando. Alias differentias somnii: ponit Hieronymus super Danielem dicens. Sex sunt manerieris siue genera somniorum. Duo sunt que nemo sanctus uitare potest. Ex nimia uentris exinanitione:& ingurgitatione. Tertium ex illusionibus nocturnis. Quartum ex premis sa cogitatione: uisio secura. Quintum per reuelationem spūs sancti que s. multis modis fit: ad caput nostre christi: uel eccliam uel membra: ptinenti reuelatione subsecuta. Sextū ex curis premissis. Et nota qd ad hoc qd imaginativa opetur: actu cōponendo & resoluendo: siue i somno: siue in uigilia: necesse est ut aia ab exteriori actio quiescat. Et ut idola: siue spēs in imaginatio rerente: uel a ui memorativa reuocate appearant: Hinc eit qd discurrentes: & etiam aīum exterioribus actiōibus īmergentes: liberales scientias tardius addiscunt. Vnde Aristoteles in septio physicoe. Sedendo & quiescendo: homo fit sciēs & prudens. Hinc est etiā qd in bene pransis & bene potatis: ppter euaporationes spissas & multas ascendentes ad cerebrū: imaginativa statim lucide & limpi de operati non potest: nisi debiliter & confuse. Hinc est etiam qd uinolenti: propter eandem causam precipue: in principio somni: non somniant. Postmodum autem subtiliatis sumis & permittentibus species apparere: poterunt somniare. Ex eadem causa est: qd pueri non somniant: quia multum & frequenter comedunt: & a lacte: multe & spisse uaporationes ad cerebrum ascēdunt. De operatione imaginativa dicit Auerroys. Quod quādoq; accidit: qd in somno uidetur homini: quasi sentiat per quin; qd lensus: absq; eo qd ibi sit aliquid sensibile extrinsecum. Hoc autem accidit per contrarium motum ei: qui est in uigilia. In uigilia enim: ea que sunt sensibilia extrinseca mouent sensus: & sensus: communis mouet imaginatiuam uirtutem. In somno autē: quando uirtus imaginativa fert intentionem quā accepit ab extrinseco. Aut ex uirtute memorativa reuertitur: mouet sensum cōem: & lensus communis: mouet uirtutem particularem: & sic accidit qd homo comprehendit sensibilia: licet nō sint extrinsecus qd intentiones eorum sunt in instis sensuum: & indifferēter mouent: siue ille intentiones ueniāt ab extrinseco: siue ab intrinseco. Et si le huic accidit i habente timore: & infirmitate: ppter intentionē

De anima!

maginationis in ipsis disponsibus. Motus. n. uirtutis imaginatiue intenditur in somno: quia est soluta aliamento uirtutis cogitative: & propter debilitatem istius uirtutis. l. cogitatue in iisimo: & hinc timore: accidit eis tale accns. Et nota q[uod] sensus cois: ppter assuefactione recipie di a sensibus particularibus: etiā i sōno d[icitur] facili spes recipit a memoratiua redeutes. Et de hoc ponit exemplū ab auctoribus i cädela sepe accēla: & sepe extincta. Que si sit p[ro]p[ter]e aliā accēsam de facili accēdit. Ita i p[ro]posito: descēdit enī spes ad sensu cōem. Et ppter hoc credit res tūc esse p[ro]lens. Si autē querat q[ui]re nō fit sūr uersus superiorē partē. s. rōnem. Dicendū q[uod] etiā aliquā sic ē Cōtigit enī aliquā bonos uersus fieri in sōnis: & bonos fillos: tñ rōrō: quia ista nō fiūt p[ro] cōpositionē imaginabili cū imagibili. Imo est ibi quedā rōcinatio. Vñ opinio ē: q[uod] tūc hoies nō dormiat oīo. sed natura fessa gescit nec utit[ur] sensibus: utit[ur] tñ rōe circa illa: i qbus sollicitata ē. De uirtute extimatiua: qd ē & ubi ē & q[uod] facit. C. xvii

Onsequēter dicendū est de uirtute extimatiua. Est autē extimatiua sicut dicit Auicēna: uis ordiata i sumo cōca uitatis medie cerebri: apphēndēs itentatiōes sensibiliū: sicut est i oue diiudicāte q[uod] est a lupo fugiendū: & q[uod] cū agno habi tandū. Est autē uirtus trāscendēs: q[uod] apphēsio sua nō est formae sensibiliū & materialiū: sed i materialiū: bōitas. n. & maliuolētia: cōueniēs & icōueniēs: utile: & nociuū: i se nō sunt forme matiales: nec i sensu cadētes exteriori: tñ sunt accidētia sensibiliū: & hog[er] ē uirtus extimatiua: que q[ui]ta est uirtutū sensibiliū interiore. Nota ergo q[uod] extimatō utiliū & nociuog[er] sit tribus modis. Primus modus ē ex causa naturali sicut accidit i puero: qui cū eleuat ad stādū & exitimat se cadere: statī alicui adheret: & cū oculus alicuius debet purgari a lipiditate statim ille claudit anteq[ue] cognoscat qd sibi accidat. Et sic ouis timet lupū naturali[r]: & alia leonē: & aues accipitrē: quia extimat nociuū. Secūdus modus ē p[ro] experientiā: sicut accidit cum al[ia] habuit dolorē aut delitias ab aliqua re: cuius forma: descripta ē i uirtute formalis: siue imaginatiōe: & intētiōes utilitatis & nocumēti descripte i memoria: statī ut appuerit extra: res illa erit i extimatiōe delitiarū uel nocumēti. Hinc ē q[uod] canes terrent fustibus & lapidibus q[uod] extimat nocua: & alliciunt ossibus q[uod] extimat delectabilia. Tertius modus ē ad modū sūtudinis & p[ro] p[ri]rietatem cōiunctā: sicut res habet aliquā formā cōiunctam cū intētiōe extimationis i aliquo sensibiliū: sicut accidit i pomo cū est coloris cocinei q[uod] ē maturum & dulce. Et ideo cum uidemus pomum cocineum extimamus dulce.

De anima.

De uirtute memoratiua sensibili. Capitulū. xviii.

Emoratiua uirtus ē uis ordiata in posteriori cōcauitatē cerebri: retinēs quod apphēdit uis extimatiua de intētio nibus sensibiliū. Cōparatio aut̄ uirtutis extimatiua ad memoriā: secūdū Auicenā. est talis q̄lis ē cōpatio imaginationis ad sensū cōem: quia sicut imaginatio retinet & ē thesaurus forma rū sensibiliū: quas apphendit sensus cois: sic memoratiua ē thesau rus cōseruās intētioēs sensibiliū: quas apphēdit uirtus extimatiua. Ad maiore aut̄ declarationē uirtutis memoratiue: querendū est.

Que sit dīa memorie: & reminiscētie. An sit recordatio seu reminiscētie irrationabilium. Ad quod dicendū secūdū Auicenā q̄ ē memoratiua i aliis alibus: sed remiscentia que ē reuocatio inge nii ad querendū quod oblitū est: nō inuenit nisi in solo hoīe. Cōgnoscere enī sibi aliqd affuisse quod postea deletū est: nou ē nisi uirtutis rōnalis. Sed si ē alicuius uirtutis alterius ppter rationale poterit esse extimatioēs: sed inq̄ntum decorat & informat rōnalitate.

Dīa ergo memorie & reminiscētie est: quia memoria est retētio spēs: sive intētioēs sensibiliū: sed reminiscētie ē rep̄nitatio forma rū a memoria deletage p̄ obliuionē: per ea que auertit actu & sūlia sicut si oblitū alicuius p̄sonae quā uidimus: recurremus ad locū: ad tēpus: & accipimus p̄ que recordamur p̄sonae quam uidimus tali loco: tali tpe: talia faciente. Notandū quoq̄ q̄ ē etiā dīa iter recordari & adiscere. Quidā enī posuerūt: q̄ nihil aliud sit adisce re q̄ reminisci. Cōueniūt aut̄ hec duo i hoc: q̄ utrobiq̄ ē motus ad incognita ad hoc ut sciant̄. Sed i hoc differunt: quia recordatio ē inq̄sito incognitō ut cognoscant̄ in p̄nti uel futuro: que i p̄terito quoq̄ cognita fuerūt. Adiscere uero sive discipliua: ē extensio aie ad cognoscēda incognita: que tñ nō fuerūt cognita pri us. Itē ad maiore euidentiā. Querit ppter qd aliqd hoīes facilis adiscūt q̄ recordent̄: quidā ecōuerlo. Et uīt ppter qd quidam sunt facilioris recordationis: q̄ memorie: alii ecōuerlo. Ad quo rū intelligentiā notandū ē secundū Auicenā. Quod illi q̄ sunt sic ce cōplexiōis: fortes sunt imemoriter retinēdo: & debiles in recordādo. Siccitas enī cōueniens ē dispositio ad ip̄ressionū retentio nē: inhabilis autē ad motū: & ideo sicca cōplexio: cōuenit memorie: nō recordationi. Qui uero sunt calide cōplexionis facile recordant̄. Hi enī sunt qui magis p̄cipiūt nutus. Nutus aut̄ op̄ant motū sensibiliū: & qui erit pceptior nutū ent̄ citius recordans.

Item caliditas cōplexionis: cōuenientissima est ad motū dispositio. Illi uero qui sunt cōplexionis humide facilis sunt discipline

Humiditas enī est dispō cōueniētissima ad facilitatē suscepitiōis ipressiōnū: que cōuenit facili disciplie: & ē cōtraria dispositio forti memorie:memorie enī necesse ē esse materia:aq̄ difficulter deleaf: quod ipressum ē in illa: & ad hoc opus ē sicca materia cōplexione. Nota ergo q̄ bñ memores cōtrarie sunt dispōnis bñ adiscēntibus. Illi enī bene memores sunt: que ḡ aie non hñt facilem motum: neq̄ dispergunt cogitatiōes eorum. Illa enim aia que habet multos motus & multiplices cogitatus: non bene memorat. Est enī cōtraria dispositio bone recordationis: bona enī recordatio exigit multiplices motus & agiles cogitationes. Item bñ me mores sunt sicce cōplexionis: que ē dispositio difficilis ad suscipiendū impressiōnes: & ideo ē cōtraria dispositio facilis discipline. Bona ergo memoria est: uel ex siccitate cōplexionis: uel exercitio circa unū uel pauca: non circa multa. Inde ē q̄ pueri q̄uis sint humili: firmiter tñ retinent. Aie enim eoz non occupant circa multa sicut aie maturatū psonarum: sed sunt fixe circa unū. Iuuēnū autē propter calorē suum: & ppter motus suos agiles: debilior est memoria: q̄uis sunt cōplexionis sicce: senibus uero accidit ppter humorem qui preualeat in eis: non memorari ea que uident.

De comparatione harum uirium adiuicem. Capl'm. ix.

T nota q̄ uiriū intrisecus apphendentiū. Quedā apprehēdunt formas sensibiles: sicut sensus cois: imaginatio: imaginatiua siue cogitatiua. Quedā apprehēdunt intētiones sensibiliū: ut extimatiua: & memoratiua. Itē quedam apprehēdunt & operantur: ut sensus cois: cogitatiua: & extimatiua.

Quedā uero apprehēdunt & non opantur: ut imaginatio: & memoria. Itē quedā apprehēdunt principaliter: quedam secūdario. In apprehēsione formarum sensibiliū: principaliter apprehendit sensus cois: cum sensibus exterioribus. Secundario uero uittus imaginatiōis: & uirtus imaginatiua. Si'l in apprehensiōe intentionū sensibilium: principa'l'r apprehēdit uirtus extimatiua. Secūdario uero uirtus memoratiua. Hec de potētis aie sensibilis apprehensiuis dicta sufficiāt.

De motiuis aie sensitiae. Ca.xx.

Icto de uiribus anime sensibilis apprehensiuis de intus dicendum est de motiuis. Virtus autem motiua sensibilis est duobus modis. Nam quedam est motiua motu naturali. Quedam uero motu animali. Et motiua sensibilem motu naturali: dico que mouet non secundum apprehensionem nec est subiecta imperio rationis: qualis est uirtus uitalis: siue pulsatiua. Est autem hec uirtus in corde sicut in organo: &

De anima.

est uis mouens per inspirationem & respirationem: principiū extens temperantie caloris cordis & corporis. Et nota q̄ hec uis non est cuiuslibet animalis. sed solum animalium respirantium & habentium pulmonem. Non est enim piscium huiusmodi uis nec animalium imperfectorum: & uermium & testudinum. Et huius ratio est: quia aī perfectum & respirans: est ualde calidum. Calor autem naturalis excellens: facit duo. Resoluit enim corpus quantum ad substantiam. Et immutat a propria qualitate: naturam quantum ad accidens. Et ideo in ualde calido sensibili: se quietur duo. scilicet deperditio & intemperantia. Contra que nocuas sunt duo conseruativa: unum restaurans. Aliud temperans. Et ideo adhibite sunt due uirtutes conseruantes. Virtus nutritiva: que reparat deperditum per calorem. Et uittus pulsativa siue uitalis: que temperat calorem. Quia ergo calor in piscibus debilis est: quod patet per hoc: q̄ saluantur in elemento frigido: quod est aqua: & etiam in animalibus imperfectis: quod deprehenditur extarditate motus: & non habent dispositionem cordis: quis habeat aliquid proportionabile cordi. Inde est q̄ calor in eis non facit distemperantiam. Inde etiam est q̄ carent pulsativa.

De motiua motu animali: Capitulum. xxi.

Onsequeunter dicendum est de uirtute motiua motu animali. Motum autem animalem dico q̄ sit per precedentem apprehensionem boni: uel mali: quam apprehensionem in animali: sequitur appetitus: siue motus ad aliquid: uel motus ab illo: siue fuga: quod patet in apprehensiōe boni cibi: uel mali. Necessariū est igitur aliquam uirtutem esse aliā ab apphensiuis sensibilibus: que moueat aī. Nā apprehēdentes nihil aliud faciūt q̄ apprehēdere: uel iudicare bonū: uel malū: siue extimare. Hac autē philosophi uocant appetituam: theologici uero sensualitatē que p̄prie est motiua. Porro eadē dī sensualitas secundum q̄ in hoie eit: & habet ordinē ad rōnē: quo ordine pōt in ea esse pctm. scilicet primus motus uenialis. Possimus autem communiter distinguere motiuas. Nā quedam sunt motiue: quia disponentes ad motum: & he sunt motiue secundum quid sicut fantasia: uel sensus communis: & extimatiua. tam enī extimatiua q̄ fantasia: sunt mouentes appetituam inquātū representant spēm boni: uel mali: conuenientis: uel disconuenientis. Differeuter tñ disponit ad motum extimatiua et fantasia. Nā fantasia disponit ad motū ex reptione spēg: uel formae sensibilis.

De anima.

Extimatiua uero ex p̄ntatione sensibiliū intētionū. Formas autem sensibiles: dicimus colorē: saporē: &c. huiusmōi. Intētiones uero sensibiliū. Vtile nociuū: cōueniēs: discōueniens. Delectabile: tri-
stabile. Motiue, uero que sūt cause faciētes motū: sūt motiue sim-
pliſter: q̄ subdiuidunt^{ur}. In appetitiuas: & affectiuas: & motiuas
mēbrorū exequentes motū. Sed appetitiue sunt ipantes motum.

Affectiue uero faciētes & exequētes motū interiorē spūalē. Mo-
tiue uere mēbroꝝ faciunt motū exteriorē corpalem. Nota ergo
q̄ sicut dicit Auicē. Virtutis appetitiue due sūt p̄tes: uis cōcupisci-
bilis: & uis irascibilis. Vis autē cōcupiscibilis ē uis impans: moueri
aut appropiquare ad ea que putant' necessaria aut utilia: appeti-
tu delectādi. Vis uero irascibilis ē que ipat moueri ad repellendū
a se: quod putat' nociuū uel corrūpens: appetitu uincēdi. Ad
cognoscendū autē dīam uirtutis irascibilis & cōcupiscibilis. nota
q̄ bonū dī duobus modis. s. bonū simplex: & bonū expediēs. Bonū
autē simplex hic dī delectabile: aut cibus. Bonū uero expediēs
hic dī tristabile arduū: quod tñ dī bonū: quia utile: ut medicina u
icisura ppter salutē corporis. Est ergo uis cōcupiscibilis appetitiua
boni delectabilis: & dī bonū delectabile carnis & t̄pale: uis uero
irascibilis ē appetitiua boni ardui expediētis. Et sciendū q̄ uir-
tus cōcupiscibilis cū sit i bonū delectabile: habet actus. Cōcupisce-
re: desiderare. Gaudere: letari: amare: diligere. Et cū contraria sint
nata fieri circa idē. Erūt actus contrarii his ipsius concupiscibilis:
ut fastidire: quod ē contrarii cōcupiscere. Abhomīari: quod ē con-
trariū desiderare. Dolere: quod ē contrariū: gaudere. Tristati quod
cōtrariat' letari. Odire: quod cōtrariat' amare. Cōtēnere: quod cō-
trariat' diligere. Actus autē irascibilis cū sint in arduū & difficile:
sunt secundū duplē dispositiōem. s. debilitati & corroboratiō-
nis. Debilitas ē dispositio: que cōsequit' ex discōfortatiōe uirtutis
irascibilis. Corroboratio ē dispositio: que cōsequit' eius cōfor-
tationē. Secūdum corroboratiōe fiunt actus ex impio irascibi-
lis. Quidā in bonū. Quidā cōtra malū. In bonū: nō secūdum quā
eunḡ rōnem: sed secundū rōnem excellentie: uel honoris: secun-
dum hoc ergo sunt actus irascibilis. Ambitio: spes: supbia: contēp-
tus: dīnatīo. Contra malū: sunt actus secūdum corroboratiōem
irascibilis: audere: irasci: iusurgere. Secūdum debilitatē seu discō-
fortatiōē: fiunt motus ab irascibili p̄ modū fuge. Et hoc duplī.
Nam' quidā sūt motus fuge a bono. Quidā fuge a malo. Et mo-
tus fuge a bono: nō sunt secūdum rōnem bōi qualiscūq; sed bo-
ni ardui siue excellentis. Secundū hoc ergo sunt motus a pau-

De anima.

pertate spūs: de spatio: humiliatio: reuerētia. Per mōdū nōrō fuge
a malo sunt actus secūdum debilitatē irascibilis: pnīa: in patiētia:
timor. Organū aut̄ uirtutis irascibilis & cōcupiscibilis: ē cor. Si
cūt enī uirtutis app̄hensione sensibilis: organū principale est cere-
brū. Itā uirtutis motiue: est cor: sicut dicit philosophi. Et huius si-
gnūm ē dilatatio cordis: & restrictio: & reuocatio sanguinis & spi-
ritū ab exterioribus ad interiora: uel emissio ab interioribus ab ex-
teriora i motibus cōcupiscibilis & irascibilis. Cūnī motus si-
unt a uirtute cōfortata: tunc fit dilatatio cordis: & emissio sanguini-
nis & spūum a corde ad exteriora. Sed lēte cōfortata cōcupiscibi-
li. Impetuose uero irascibili. Discōfortata uero uirtute fit cordis
cōstric̄tio: & reuocatio spūum. Sed discōfortata cōcupiscibili lēte:
discōfortata uero irascibili ipetuose. Ex his igit̄ motibus diffe-
rentibus cōcupiscibilis & irascibilis: dephendit organū uirtutis
motiue ēē cor. De uirtutibus affectiuis. Capitulū. xxii.

E uirtutibus aut̄ affectiuis itelligendū q̄ forte eedē sūt
secūdum substantiā cū appetitiis. sed differūt secundū
rōnem. ut dicit Auicēna. Inq̄tū enī uirtutes appetitiue
int̄edunt: siūt affectiue: siue desideratiue. Sciendū ergo q̄ appe-
titus ē motus impii irascibilis: & cōcupiscibilis. Affectus uero. est
motus iterior: cōsequens secundū app̄hensiōem boni & mali. Vñ
affectiōes multiplicant̄ secundū q̄tuor dīas: secundū sanctos: &
philosophos. sc̄. gaudiū uel leticia. Dolor seu tristitia: cupiditas seu
spes. Metus seu timor: quarū numerus sumit̄ sic. Nā due sunt
ex cōprehensiōe boni p̄ntis: gaudiū uel leticia. Futuri: cupiditas:
seu spes. Ex comprehensiōe mali p̄ntis dolor uel tristitia. Futuri:
metus uel timor. De uirtute motiua exteriori. Cap. xxiii.

Onsēquēter dicēdū est de uirtute motiua exteriori que
cōsequit̄ ad affectiias. Est aut̄ huiusmōi uirtus infusa i
lacertis & musculis: eōtrahens ligamēta cōiuncta mem-
bris: & relaxās. Subdiuidit̄ aut̄ in generalē motiua & particula-
rēm. Generalē aut̄ motiua fundat̄ in extrema parte cerebri &
capitissa qua oriunt̄ nerui motiui: sicut ab anteriori pte nerui sen-
situui. Qui nerui motiui ramificant̄ per totū corpus: & consistunt
in lacertis & musculis: qui sunt iserti mēbris & hi cōsistunt super
organā uirtutis generaliter motiue corporis. Particulariter aut̄
motiua subdiuidit̄ p̄ contractiuā: & progressiuā: & per operati-
uam. & uocatiuā. Contractiuam aut̄ dico que est principiū mo-
tus cōtrahendi & extendēdi membra alīs: ex quo non prouenit
motus totius de loco ad locum. Sicut enim dicit Auicēna. Mo-

De anima.

us animalis ē duplex. Quia ē motus animalis de loco ad locum. Et est motus cōtrahēdi & extendēdi membra a'is. Impossibile n. est ut aial habeat sensum tāgēdi: & nō habeat i se uirtutē motus: aliquo mō. Quō enim sciret habere sensū tangendi: nisi uideref in eo aliquis motus fugiēdi contrariū. Vnde pnt cōprehendi a'ia esse. sicut nos ui demus in cōchilibus & cōchīs: q̄ sunt motus con strictiōis & reflexionis & extēsionis i partibus eorū: q̄uis nō discedat a loco suo: & i hoc cognoscimus q̄ sentiūt & sunt aialia. Pro gressiua uero ē uis sensibilis principiū transēdi de loco ad locū. Organū uero huius uirtutis ē differens: secūdum dīam a'ium. Nā quedam gradiunt pedibus: ut gressibilia. Quedam deseruntur alis uolando: ut uolatilia. Quedam trahuntur costis & uentre reptando: ut reptilia. Quedam uero agunt penulis natādo: ut natalityia. Operatiua aut uis est sensibilis: principiū opandi: ut ihabentibus manū. Organa huius uirtutis: sunt manus. In non habentibus uero: est aliquid loco manuū: ut os: & pedes: sicut in apibus & araneis. Vocatiua uero uirtus est principiū emissionis uocis. Nec est eadem uirtus ista & pulsatiua. Pulsatiua enim semp & de necessitate: & nō secūdum apprehensiōem mouet & motu quodam secūdum dilatationem & cōstrictionem cordis inspirando & respirādo. Vocatiua uero non semp est de necessitate: sed uolūtate & secundū apprehensionem. Et hec est uirtus indicatiua affectionum: secūdum q̄ dicit philosophus: q̄ uoces note earū que sunt in anima passionū. Huius uirtutis organū est pulmo: & uitalis artaria. Vnde sola aialia hñtia: pulmonē uoces emittunt. Et hec de uiribus anime: cois nobis: brutis: & plantis: dicta sufficiant.

De uiribus uel potentiis anime rationalis. Cap. xxiiii.
Equis de uirtutibus aie rōnalis: & humanis. Que pmo diuidunt: per apphensiūas: & motiuas: siue p intellectū speculatiū: & praticū. Sed quia cognitio uirtūtē ex cognitione organorū: obiectorū: & actuū. Ideo primo dicendū est de organo. Secundo de obiecto. Tertio de distinctione uirtutis in intellectuē. ubi etiam tangetur de actibus. Vtrum uirtus intellectuā habear organū aliquod determinatū in corpe. C. xxv.

Vereret ergo aliquis i principio de organo uirtutis itelle-
ctuē: siue in qua parte corporis sit & operetur. Si enim
in nulla parte corporis operat: non uidetur esse in cor-
pore. Si uero operatur in aliqua parte corporis: erit habens ali-
quam partem in corpore: ut organum sibi determinatum. Sed
contra: omnis uirtus operans per organum. Operatur secūdum

proprietatem organi & possibiliteratē tātum. ut uirtus uisua que
 operatur per organū: operatur iuxta proprietatem: & possibili-
 tatem illius. Vnde nō iudicat de sapore: & sono. sed de colore: qā
 color pertinet ad naturā organi: uisus tantum non sapor uel so-
 nus. Nullum autem organū habet possibiliteratē & disposi-
 tionem ad incorporealia. Nulla ergo uirtus operans uel cognoscens
 per organū corporale: est cognitua: nisi corporalium. Si er-
 go uirtus intellectua intelligit per organū corporale: intelligeret
 tantū corporalia & nō spiritualia. Item operatio uirtutis intel-
 lectua: semper est per abstractionem a materia & a conditionibus
 materialibus: sed omnis operatio est secundum naturam uirtutis
 a qua egreditur. Igitur uirtus intellectua est abstracta a materia:
 ergo non habet organū corporale & materiale in corpore assi-
 gnātū. Item nulla uirtus incorporata. i. parti corporis determi-
 nata: siue operans per organū: est cognitua sui: quia non potest
 reflecti se supra se: cū sit incorporata. Vnde oculus non uidet se:
 nec imaginatio imaginat se. Cū ergo uirtus intellectua sit cogni-
 tiua sui: intelligit enim se cum reflectitur supra se: ergo nō est in-
 corporata neq; operans per organū. Item omne quod cognoscit
 uel comprehendit: est in cognoscente secundum naturā co-
 gnoscētis: & non secundum naturam rei cognite. ut patet in om-
 nibus & generaliter. Omne quod recipitur est in recipiente secundum
 naturam recipiētis: & non secundum naturam recepti. Cum
 ergo corporalia & materialia sint i intellectu secundū modū imati-
 lem: erit intellectus imaterialis: ergo simplex. Item A&e. dicit. iii. li.
 de aliib[us]. Intellectus & intelligentia ab extriseco: & ipse solus ē diuius
 qm opatio eius nō habet coicationē cū opatione corporali aliquo
 mō. Itē in. iii. li. de aia. Sēsus non pōt sentire ex ualde sensibili. ut
 sēsus auditus ex magnis sonis neq; ex fortissimis coloribus & odo-
 ribus uidere: neq; odorare. Sed intellectus cū intelligat ualde intelli-
 gibile: nō minus intelligit infima. sed etiā magis. Sensituū quo-
 q; nō sine corpe est: hic autē sepatus: ergo intellectus imaterialis &
 simplex est. Quod cōcedendū est. Dicendū est ergo q; uirtus in-
 tellectua nō est in corpe: ita quod determinet sibi partē corporis:
 qā nullius p[ro]tis corporis ē actus: siue pfectio: sicut uirtus uisua oculi:
 & auditua auris &c. sed ē i toto corpe tota: hec ē pfecta sicut patet
 ex p[ro]dictis. De obo uirtutis intellectua uel rōnalis. Cap. xxvi.
 Equit de obiecto uirtutis intellectua. Et cū ipsa sit imma-
 terial: obiectū eius erit imaterial: hoc ē intelligibile forma
 sabstracta a matia & cōditiōibus matie. Spēs uero siue

forme abstracte. Quedam sunt abstracte p naturam propriam
 ut omnia spūalia. Quedā uero p actionem ipsius uirtutis itelle
 quae hoc ē per cōsiderationē nō realiter: ut spēs sive sīlitudines:
 qbus cognoscunt̄ corporalia. Forme aut̄ abstracte a materia & cō
 ditionibus oībus materie p naturā dñi. Ut forma qua cognoscit̄
 deus: & angelus: & ip̄a aia: & ea que sunt i ipsa ut i subiecto: ut po
 tentie: scia: uirtutes. Forma uero qua cognoscit̄ deus: ē sīlitudo
 uel imago prime ueritatis ipressa aie a creatore. Propter quod di
 cit loāes Damascenus oībus cognitio esendi deū: ab ipsa natu
 ra inserta ē: imago enī pme ueritatis ipressa aie: dicit in cognitione
 eius cuius ē imago. Forma aut̄ qua cognoscit̄ ip̄a aia uel an
 gelus: est ipsa aia rōnalis: que cū utitur se: ut sīlitudine referendo
 ad id ad cuius imitationē facta ē supra se. sic iterū cognoscit̄ deū
 per modū acquisitionis: aut utif se ut sīlitudine referēdo ad alterū
 ad cuius imitationē facta nō ē: sed quod cū imitatione ipsius ē: &
 sic cognoscit̄ angelū iuxta se. Et hoc ē quod dicit Aug. Quod aia
 cognoscit̄ deū supra se: se i se: angelū iuxta se. Ad cognoscenda
 uero ea q̄ sunt i ea: sicut sunt potentie eius: & uirtutes. & scie: utif
 ipsi ut sīlitudinibus ad ipsa cognoscēda. Vnde res q̄ cognoscit̄:
 & forma que cognoscit̄: differūt solum secundū rōnem & nō se
 cūdūm rē. Forme uero q̄ sunt p considerationē abstracte: sūt for
 me quibus cognoscunt̄ corporalia: & ea que i corpibus fundātur.
 Cū enim natura itellec̄tus lūpior sit rebus corporalibus: ptatē ha
 bet super formas corporales mīro mō cōprehēdēdi eas. Abstrahit
 enī eas: pmo a sensib⁹. Postea ab imaginatiōe: & cōditionibus
 oībus materialib⁹. s. ubi figura: situ: & huiusmōi: & sic expoliatis
 oībus cōditiōibus materie: & singularis subsistēti: accipit eas ab
 stractas & uel es: cōes: & in materiales. ut genera: spēs: dīrias ppria &
 accīntia. Abstractionē aut̄ ista nō fit actū sed cōsiderationē. Ordi
 nem aut̄ abstractiōis forme corporalis: secūdū Auicen. ē uidere hoc
 mō. Sēnsus exterior ut uisus nō suscipit formā que i materia: sed
 eius sīlitidiuem: uel ei sīlēm: nō cōprehēdit eā nisi materia pī
 te. uel forma existēte in materia. Sensus uero interior: uel imagi
 natio abstrahit formā maiori abstractiōe: quia apprehendit etiam
 absēnte materia. Sed tamen imaginatio non dīnidit ipsam for
 mam ab accidentibus materie. ut figura: situ: & huiusmodi. sub
 quibus comprehendit eam. Extimatio autem transcendit illū
 ordinem abstractionis. Formas enim que sunt intentiones len
 sibilium: non secundū se: similitudinem habentes cum formis
 materialib⁹: ut bōitas: malitia: cōueniēs: & icōueniēs cōprehēdit

De anima.

Sed tamē extimatio nō apphendit has formas expoliatas ab oī bus accidētibus materie: eo q̄ pticulariter apphendit eas: & secūdum naturā p̄priam: & p̄ cōpationē ad formas sensibiles imagia tas: ut patet ex p̄dictis. Virtus uero itellectua apphēdit formā corporalē. & denudat a materia & ab oībus circūstatiis materie & ab ipsa singularitate: & sic apphendit ipsā nudā: & simplicē: & ulem: Verbi gratia: sicut apphendit hō q̄ p̄dicat de plībus ut una cōis natura: & sequestrat eā itellectus ab oī qualitate: situ: ubi & singulatitatem. Nisi. n. sic cōsideratiōe denudaref: nō posset itelligi ut cō munis: q̄ diceref de oībus. Hec ergo ē dīa in ordine abstractionis corporalis. Primo i sensu. Secūdo i imaginatiōe. Tertio i extimatiōe. Quarto i itellectu. Nota tamē secundū Auicen. Quod formis materialibus ppter materiā accidūt dispōnes multe: quas non hēnt ex sua essentia. s. ex hoc q̄ sunt forme. s. pticularitas: q̄litas: q̄titas: situs: & huiusmōi. Verbi ḡfa: forma huana substātiā ē: & natura i qua cōueniūt oīa singularia spēi hoīs equalr: cuius ē una diffinitio. Et qa accidit ei eē in singulari i hoc & i illo. Ideo multiplicata ē: hoc autē nō iest ei ex natura sui. Si enī ex natura humana ēē ut deberet multiplicari: tu h̄c nō p̄dicaref homo nisi de aliquo uuo numero. Si enī hūanitas istius ēē: ex hoc q̄ ē hūanitas istius ēē ex hoc q̄ ē humanitas: nō effet alicuius alterius. Relī quī ergo. q̄ accidit hūanitati ex materia. iste modus multiplicationis & diuisiōis q̄ ē in singlaribus. Accidit ei etiā aliud preter hoc: qa cū fuerit i materia: acqrit' alijs modis. Qualitatis: quātitatis: lūtus: & ubi: q̄ oīa abstracta sunt a natura ipsius. Si. n. hūanitas ex hoc q̄ hūanitas: detinaret sibi accītia huiusmōi: tūc opor teret unūquēq̄ hoīem cōuenire cū aljō i huiusmōi accītibus: cū cōueniat i hūanitate inq̄tū huiusmōi: essent igit̄ eiulde q̄litatis & q̄titatis &c. Relinq̄ ergo q̄ forma huana non hēt ex sua essentia huiusmōi accidētia: sed ista ei accidūt ppter ipsius cōpositionē ad materiā. Cum igit̄ sic sine istis apphendit uerissima ē ipsius forme apphensio. Nota ēt q̄ dīa apphēsiōis est ex dīa abstractionis q̄ est i ipsius formis. Quedā. n. forme sūt simp̄lī abstracte a materia & ab oībus cōditiōibus ipsius matie. ut forme spūales q̄ appellant a philosophis metaphysice. Quedā uero sūt abstracte a materia. sēd nō a cōditiōibus matie: & iō secundū aliquid abstracte sūt: sicut forme mathematice: ut magnitudo: nūerus: linea. n. ul figura inq̄tū huiusmōi: nō determinat sibi materiā aureā: uelli gneā: tamē determinat sitū & positione: & iō, nō sūt abstracte a cōditiōibus matie secundū se. Si r̄ nūerus nō determinat sibi materiā. ut

De anima.

duo uel tres; sed tñ determinat sibi multiplicationē: seu diuisionē que conditiones sunt materie: sicut oñsum est. Quedā uero forme sunt in abstracte secūdum se: sicut forme physice siue naturales sicut ignis: terra: os: caro: &c. sed abstractū cōsideratiōe: p modum & ordinē qui dictus ē: a materia & a cōditiōibus materie. Pri me forme solū cōprehēdunt uisiōe itellec̄tuali. Illa enī uisio sicut dicit Aꝝ. cōprehēndit res que nō hñt imagines nisi seip̄as. Secū de uero forme cōprehēdunt uisiōe imaginaria q̄ est sensus cois: siue iterioris potētie: & p abstractiōem a cōditiōibus materie positiōnis & situs: & huiusmodi apphēdunt uisiōe itellec̄tuali q̄ est uirtutis itellec̄tive. Tertie uero forme cōprehēdunt uisiōe corporali: que ē sensus pticularis siue exterioris: & p abstractiōem a materia apphēdunt uisione imaginaria. Deinde p abstractiōem ampliore ab oib⁹ cōditiōibus materie: apphēdunt uisiōe itellec̄tuali.

De distīctiōe uirtutis itellec̄tive apphēsiue. C. xxvii.

Onsequēter dicendū ē de distīctiōe uirtutis itellec̄tive apphēsiue. Sciendū ergo q̄ ē intel'l's passiuus: & corruptibilis q̄ dī ab Aꝝ. materialis. Et est intel'l's icorruptibilis. & sepabilis. De q̄bus hoc ordine dicemus. Primo de intellectu passiuo: & actibus eius. Secūdo de itellec̄tu sepabili: & actibus eius. Intellectus ergo passiuus ē uis iserior partis itellec̄tive cōiuncta sensibili: que recipit sp̄es intelligibiles in fantasmatibus. Oportuit aut̄ hāc uim esse. ut intel'l's q̄ ē sepabilis: sp̄es abstractas a fantasmatibus intelligeret. Et hec uis est cōtinualis actus uirtutis itellec̄tialis cū actibus uirtutis sensibili: hec enī a fantasmatibus assert material'r sp̄es intelligibiles abstractas: hec aut̄ uirtus nūq̄ est aie rōnalis. nūl dū cōiungit ad corpus: & nominat. sicut dicūt alio noīe rōnalitas: aqua dicta ē media celula cerebri logisticā siue rōnalis. Dicta est aut̄ rōnalitas siue rō. quia potē est accipere uniuersalia a pticularibus: q̄uis non uuiuersale per modū ul̄is.

De uirtute intellectua separabili. Capitulum. xxviii.

Ntellec̄tus sepabilis assignant' dīe secūdum duos modos. Vnus modus ē secundū dīiam nature secundū q̄ distinguunt uirtus itellec̄tua p intel'l'm possibile uel agētem. Alius modus ē secūdum dīiam ordinis: & secūdū hoc sunt due dīe uirtutis itellec̄tive. s. intel'l's superior: & iserior: siue rō superior & iserior. Quātū ad diuisiōem primā. Nota q̄ duplex ē natura intel'l's: una ē q̄si material'r: alia formal'. Vna ē possibl' ut tabula nulla ab oī pictura. s. suscep̄tibl' oīum picturarū: nullā hñs actus: sed possibl' ad oēs & hec ē intel'l's. Alia uero agēs: ut lumē. Est. n. itelli-

gibile lumē p̄me ueritatis nob̄ p̄ naturā ip̄ssū s̄p̄ agēs sicut lux s̄e
p̄ irradians de quo psal̄. Signatū ē sup nos lumē uultus tui dñe.

Et se habet ad sp̄es intelligibiles manifestādas sicut lux ad colo
res sicut dicit philosophi. De intellectu possibili. Ca.xxviii.

E intellectu aut̄ possibili certū ē ip̄m eē. Nā nisi possibili
tas eēt ad inscriptiōem intelligibiliū sp̄ēge; impossibile esset
intell̄m eē nō intell̄entē actu. Nū ergo p̄scrutandū ē
distinctiōes ipsius. Cōstat possibilitatē ad intelligendū
esse in pueris & in adultis adiscētibus. Et in adultris edoctis: non tñ
actu cōsideratibus. Et in actu cōsiderantibus: sed aliter & altr. Si
cut potētia scribendi ē in puero: & in adulto a discēte scribete: & i
scriptore pfecto in arte: nō tñ actu scribete: & in actu scribete. In
primo enī est potētia naturalis. In secūdo potētia disposita. In
tertio potētia pfecta i habitu. In q̄rto potētia inhibitu & i usu. Se
cundū hunc modū est dñi intel̄l's possibilis quadruplex secūdū
Auicēna & alios. Pria est intel̄l's hñs possibilitatem tm̄: & ē sicut
potētia material̄: ad sīlitudinē materie p̄me: que ex se nō hēt aliq̄
formā: sed ē subiectū oīum formarū. Secūda ē intel̄l's dispositus
uel hñs dispositionē: qui ē cū in aliq̄ hēt in intellectu p̄ncipia: hoc
est ppōnes: quas cōtingit credere: que nō aliūde sed p̄ se sūt note
Sicut oē totū est maius sua pte. Etsi ab equalibus eq̄lia demas:
que remanēt sunt eq̄lia. Tertia ē iutell̄l's pfectus: cū iā habet intellectus
conclusionē eōge que sequunt̄ ad p̄ncipia: sed nō est cōuer
sus actu ad illa p̄ cōsideratiōem. Quarta ē intel̄l's in actu cū iam
cōsiderat actu. Primus dñ intellectus materialis. Secūdus dñ in
tellectus inhibitu. Tertius dñ intellectus adeptus. Quartus dñ intellectus
acomodatus. H̄i enim sunt ordines intellectus speculatiui possi
lis.

De intellectu agente: Capitulum.xxx.

E itell̄l'u agēte qm̄ sit sic p̄bat Auicē. aia hūana ē intel̄l's
p̄us in potētia. Postea ē intel̄l's i effectu. Oē aut̄ qd̄ exit
de potētia i effectū: nō exit nisi p̄ cām: que deducit illud
de potētia i effctū. Sed cā dans formā intelligiblē: nō ē nisi intellectu
i effectu: ergo necessario ē intel̄l's agens. Vtrū aut̄ intellectus agēs
sit separatus aūba aie: ul̄ sit aie dñia. Et si separatus ē: an sit intelligētia
creata q̄ ē agēs. an icreata q̄ ē deus: uidēdū ē. Quod ergo sit intelligētia
creata icreata q̄ ē deus. Sic p̄bat Aug. i li. soliloq̄ge dicit. sicut i isto
sole materiali tria aīaduertimus q̄ ē: q̄ fulget: q̄ illuiat: sic i serenissi
mo deo tria intelligere debemus: q̄ ē: q̄ intel̄l'it: & q̄ cetera intel̄l'ere fa
cit. Sic ergo deus est intel̄l's intel̄l'ere faciēs: ergo intel̄l's agēs. Itē loānis
p̄mo. Erat lux uera: q̄ illuiat oēm hoīem &c. Illuiatio at̄ hec nō est

De anima.

ad cognoscēda sensibilia:sed itelligibilia. Erit igit̄ dei filius lux ad manifestāda itelligibilia:ergo ē intellectus agens. Quod aut̄ intellectus agēs sit itelligentia creata:q̄ est ágelus: pbat: q̄a sicut dicit beatus Dionisius. Manifestatores sūt ágeli oēs:& etiā ad ip̄os p̄tinēt oēs reuelōnes. ut patet ex ap̄lo Apoc. p̄mo:& Danieli. viii. Sed constās ē q̄ huiusmōi manifestatio:q̄ est p̄ ágelos nō sit uirtuti sensitivae:sit ergo uirtuti itellective:sed nō nisi p̄ irradiationem. Vnde dicunt̄ angeli lucis i quoḡ sp̄em aliquādo sathanas se trās figurat:ergo itelligētia ágelica est itellectus agēs. Itē lux intelligētie p̄me ē inaccesibil̄:p̄me thy. vi. Deus hitat lucē inaccessibilem: ergo ea nō erit itelligere. Oportet ergo q̄ sint p̄portionabilia. Videlis & lux que debet uideri:nō erit ergo intell̄ia diuina itellectus agēs respectu aie. Sed cū p̄portio sit lucis itelligētie angelice: ad uisum itellectus hūani:& i p̄portionabili luce ē uidere: ergo erit itelligētia ágelica itell̄'s agēs respectu hūani itell̄'s possibil̄. Quod aut̄ intell̄'s agens nō sit separata a substātia aie. imo sit quedā dñia uirtutis p̄tis itellective: pbat p̄ ps. iiiii. Signatū est sup nos lumen. &c. Igit̄ in sup̄ma p̄te aie: sup̄ nos est signatio lumis siſitudinis diuine. Habemus ergo lumē ip̄ressū a creatōre ad cognoscēda itell̄igibilia:& hoc ē quod dicimus itell̄'m agentē. Itē cum sit aliq̄s oculus corporalis uidēs p̄ lucē i se existentē:sicut ocl̄us chati:& oculus noctue uidēs in tenebris:nō indigēs luce exteriori multo fortius ocl̄us itellectualis uidebit p̄ lucē existentē in se. Lux ergo q̄a intelligimus nō erit separata a substātia aie. Respōdeo sine p̄udiō. Quedā sunt:sicut dicit Aug. supra intell̄'m hūanū. Quedā iuxta. Quedā itra:q̄dam ifra. Dicit enī q̄ cognoscit̄ aia deū supra se. Angelos:iuxta se:se i se. q̄cquid celi ambitu cōtineat̄ ifra se. Dicendū ergo q̄ ad itelligēdum ea q̄ sunt supra se. sicut sunt ea que de diuina essentia & trinitate psonaq̄ intelliguntur diuino mō. Indiget aia irradatione ab ipsa luce p̄me ueritatis & essentie sup̄ supremā uim ipsius:que dī mens ūl̄ intelligētia:de q̄ dicit Aug. q̄ nulla interpolat̄ natura format̄ ab ip̄a p̄ma ueritate. Respectu igit̄ ueritatis sumē & respectu eorū intelligibiliū q̄ oīo excedit in tellectū humanū dicit̄ agens deus. Et huiusmōi illuminatio ē ḡte ifusio ad contēplāda diuina. Ad cognoscēda uero ea q̄ sunt iuxta se. ut sunt angelice essentie:uirtutes:& ordines:& opatiōes: idiget aia reuelatione angelica:sive istruktione. & i hac opatiōe posset dici Angelus itell̄'s agēs inq̄tūm instruēs respectu itell̄'s humani: sed hoc nō respicit supremā faciē itellectus humani:que ē eterne & icreati: sed uirtutē inferiorem secūdum q̄ Augu. distinguit

De anima.

inter intelligentiū intellectū: & rōnem. Intelligentia ē spūs increata. Intellectus spūalis creature. Ratio naturarū corpearū. Ad cognoscēdā uero ea que sunt ita aīam. ut ē ipsa aīa: & potētie ipsius habitus: scie: & virtutes nō indiget aīa lumine extrinseco. sed lumine īato. Cognoscit enī se eī: se posse rōcinari: se lētire: scire aliquid: iūtā uel iniūtā esse: p cōuerſionem ad se. Et ideo dicit Augu. qđ cognoscit se ī se. Ad cognoscēdā uero ea que sunt ita se: nō indiget aīa lumine intelligentie que sit extra se. Cū enim intellectus hūa nūs superior sit rebus corporalibus: & etiā incorpalibus que sunt ī subiecto utpote potentie: hitus: dispōnes: & affectiones: ideo ad hoc apphendēdā: nō est necessaria illuminatio subiecte separata: sed sufficit lumen iterius. s. intell's agens. s. uis aīe sup̄pme de qua sit hic sermo. Nota ergo secūdum Auicēnā: qđ intellectus agētis opatio est. Illumiare: siue lumē intelligentie diffundere sup̄ formas sensibiles exīentes in imaginatiōe: siue extimatione. Et illuminādo abstrahere ab oībus circūstātiis materialibus. Et abstractas copulare siue ordiare ī intellectu possibili. Quēadmodū p opationem lucis spēs coloris abstrahit quodamō: & pupille copulat. Intellectus uero possibilis opatio ē. p̄mo cōuertere se p cōsiderationē ad formas que sunt ī imaginatiōe: que cū illuminant luce intelligentie intellectus agenti: s. & abstrahunt denudate ab oībus circūstantiis materie. & iprimunt ī intellectu possibili: sicut supra dictū ē educit in actū & forma itellec̄tus possibilis. & tunc dicit intell's formatus. Et tūc opatio intell's possibilis subsequit. p̄ma circa qđitātes. Secūda circa cōplexiones primas que sunt p̄ncipia. Tertia circa cōclusiones. Verbi gratia p̄mo cognoscit qđ est totū. Secūdo ppositionem uel cōplexionē que est principiū per se notū. ut omne totū est maius sua pte. Tertio cōclusionē que consequit. s. qđ totum cōtinūt est maius sua pte. & sic ī ceteris. Per uiā igit̄ iductiōnis colligit qđ ipsa forma u'is abstracta a singularibus qua format intellectus possibilis. Per uiā uero s'il'i perficit opatio itellec̄tus possibilis: ā formati. ut sit duplex modus opatiōis itellec̄tus possibilis. Vnus ē quasi iductiuus. cū conuersio ipsius est p cōsiderationē ad formas sensibiles. ut abstrahat forma p actionē luminis itellec̄tus agētis: qua īformat. Alius est quali silogisticus: cū conuersio ipsius ē supra spēs intelligibiles acceptas ad inferendā cōclusionem. Et ī hoc differt a sensu. Sensus enī uisus recipit per actionē lucis quis nō cōuertat: atqđ nō iudicat sine cōuersiōe. In itellec̄tus uero possibilis: nec recipit formā intelligibile: nec iudicat sine cōuersiōe. Et hi sunt gradus opatiōis intell's possibil' qđtum ad

illa que sunt ministerio sensus. Est autem alius modus operationis respectu formarum que non indiget abstractione: sicut uirtutes scientie: & alia que sunt in aia ut in subiecto. Spes enim istarum non abstrahunt a formalibus rebus sensibilius: quia particularia hoc uniuersali non sunt sensibilia. Sed cum sunt in aia ubi possunt esse secundum rationem: non intelligent spibus quibus cognoscantur: que non sunt ipse res. Ad cognoscenda igitur hec: non requiri nisi conuersio intellectus possibilis cum illuina ratione intellectus agatur. De diuisione potentiæ aie secundum ordinem. C. xxxi.

Onsequens est dicere de dñia intellective uirtutis apprehensionis: secundum rationem ordinis. Scientiam igitur quod intellectiva uirtus subdiuidit per superiorē: & inferiorē partē. Superior uero intellectiva dñ ab Augustinus: cum conuertitur hec uis supra iter apprehensionis: ad cognoscendū ueritatē increatā secundū imaginem: uel spēm trinitatis sibi a creatore impressam. Et imago trinitatis secundum Aquinum determinat secundum tria. Memoriā: intelligētiā: & uoluntatē. Et memoria dñ ipsa uis in quantum est conseruatiua similitudinis prime ueritatis: per impressam similitudinem ueritatis a creatore. In intelligētiā uero est in quantum est contemplatiua p̄me ueritatis: per impressam similitudinem ueritatis a creatore. Voluntas uero secundū quod hic accipit est in quantum est amatiua p̄me ueritatis: per fixum appetitum eius a creatore. uel aliter. Memoria ut hic dñ: est ipsa uis intellectus superioris: qua rationis creatura potest recognoscere suū principiū efficiēs: per hoc quod non semper fuit. Unde certa est quod ab illo fuit. Intelligētiā uero est impressa uis intellectus superioris: per quam potest contemplari p̄ntem p̄ma ueritatem. ut p̄ntem lucis sibi & contemplationis cam. Voluntas enim est uis intellectus superioris: qua dirigitur uel inclinatur ad ipsam primam ueritatem ut ad finem. Nota ergo quod secundū hanc uim: sunt nobis impressa iudicia ueritatis circa principia sciarum. ut de quolibet dñ negatio vel affirmatio: & de nullo abo sim. Et oī totum est maius sua pte: & huiusmodi: que dñr eē manifesta nature cuiuslibet adiscētis: per lumē similitudinis p̄me ueritatis: secundū illā partē nobis impressā. de quo in psalmo. iii. dñ. Signatum est super nos lumen &c. Nota etiā quod hec uis est eadē secundū substantiā cum intellectu agetur. Sed secundū quod consideratur hec uis ut natura quedā: sic dñ intellectus ager. Secundū uero quod est apprehensionis: dñ intelligētiā siue mēs. Inferior autem uis intellectus: si consideratur ut natura quādā: sic dñ intellectus possibilis. Et actus ipsius sursum quod dicti sunt supra. Si uero consideratur ut uirtus apprehensionis sic dñ intellectus speculatorius vel rationis. De actu uirtutis intellectus. C. xxxii.

Nota ergo quod actus principali huius uirtutis. s. intellectus apprehensionis est intelligere & hoc per se: tamen p̄ter huc sunt actus amicula

De anima.

res inquātū. s. hec uis ordinat̄ ad sensiblē. Et secūdum hōc multi plicant̄ rōne q̄druplicis uis. In iuentiuā: siue iuestigatiuā: indica- tiuā: memoratiuā: & iterptatiuā: inuētiua aut̄ & idicatiua nō disti- gunt̄ nisi q̄tū ad iuētionē: & iudiciū: secūdū q̄ distinguit̄ duplex uia. s. intelligēdi: que ē in inq̄sitione ueritatis p̄ se. Et uia iudicii i discussiōe ueritatis accepte ab alio. una ē expiēdi. Altera adiscēdi:
Et expiri est p̄ se: discere ab alio: uel uia iuētiōis secundū modū cōpositiōis: uia iudicii secūdū modū resolōnis. Siue uia iuētiōis ē cū a cognitiōe effectus: puenit̄ ad cognitiōem cause. Via uero iu- dicii ē cū p̄ cognitionē cause: cognolit̄ effectus. Memoratiua au- tem & iterptatiua distingunt̄: quia memoratiua ē retētiua sp̄ei co- gnite. Interptatiua uero dat̄ uia cognitiōis: uel alī possunt distin- gui. Nā iuestigatiua & memoratiua sunt hoīs respectu sui. Sed iuestigatiua: uel inuētiua in inq̄rendo icognita: & memoratiua re- tinēdo cognita. Vnde iuentiue deleruit: cogitare: & intelligere: me- moratiua ē post itelligere. Itē indicatiua: & iterptatiua sunt re- spectu alterius. Sed idicatiua in suscipiēdo ab alio cognitionem. interptatiua uero i trāsfundendo in aliū. Vnde una. s. indicatiua deseruit ueritati itelligende. Reliqua uero. s. interptatiua post itel- ligere. Inuētiue uero siue iuestigatiue actus sunt: ingeniare: expi- ri apprehēdere. concipere ratiocinari: ingeniu autē est extensio i- tellectus ad incognitorū cognitionē. Experiētia uero ē certitudo rerū facta per sensum. Ap̄phensio autē est acceptio simplex itelle- lectus: ut hoīs uel aialis. Cōceptio uero est acceptio cōplexa itelle- lectus: ut qm̄ homo est animal hō est risibilis. Ratiocinatio uero arguitua itellectus ut si hō est aial. homo ē sensibilis: & patet nu- merus. Nam iuestigatio aut̄ se extendit ad cognoscendū inco- gnita: & tūc est ingeniu: aut̄ i uia cognoscēdi per sensum: & sic est experientia. aut̄ uia cognoscendi per rationem: que triplex ē. Est enim uia in cognitionem simplicium: ut dictionum: imo eorum que significantur per dictiones. & hec est appprehensio. Et ē uia in cognitionem cōplexorum: ut enunciationū uel propositionū: & hec est conceptio. Et est uia incognitionē conclusionis: & hec ratiocinatio. Indicatiue uero actus sunt etiam qui dicti sunt. Sed secūdum aliam uiam. Nam ad intellectum peruenit̄: aut̄ per se: ut in inquisitione: aut̄ per alium: ut in iudicio siue disciplina. Ta- men indicatiue in quantum iungitur sensibili: possunt assignari: actus scilicet: discernere prout coniungitur imaginatiue: dubita- re: et oppinari in quantum coniungitur cogitatue: et scire.

Sed dubitatio ē acceptio utriusq; ptis cum formidine falsitatis. Opinatio ē acceptio unius ptis:cū formidine alterius. Scire uero:est cōpletus actus intelligentie. Et hic ē ordo. pmo ē discerne re:hoc ē, diūdicare. Deinde iudicio deficiēt ē dubitatio. Proficiēte uero iudicio: fit fides siue opinio. pueniēte uero iudicio ad itellectum ueritatis fit scia. Et ē dubitatio uacillatio iter uerū: & falsum. Opinio credulitas ueri:scia uero certa cōprehensio ue ritatis. Memoriē uero rōnalis triplex ē actus. Primus ē spēs intel ligibiles retinere. Secūdus ē rep̄nitare. Tertius obmissas uī obli tas spēs reparare. & hoc ē reminisci i quo hñdat a sensibili. Nota q; mēmoria triplex est. Est enī memoria uis cōseruatua spēi sensibili. Est & memoria spēi itelligibilis. Et ē etiā memoria uis cōserua tua diuīs sīlitudinis idita a creatore: de qua dictū ē supra de ima gine. Interpretatiue uero q; ē uis idicatiue itelligētē: duplex ē actus i. Ex cogitatio:& significatio. Et ē ex cogitatio cōfiguratio: uī ifor matio cogitatiōis: ad exprimendū exterius. Significatio uero ē cognitiōis formate p signa uel uerba demonstratio. Et qa signa in ope cōfusa sunt: & equoca ad itellectū ad comodandū alteri. Ideo acomodata sūt uerba ad manifestationē itellectus: ut signa discreta & ppria. Et ideo ad significandū itellectū facta ē locutio. Est aut̄ locutio uerbi iteroris mēte cōcepti. i. cogitatōis per uerba exterius demonstratio. Hec aut̄ uirtus nō est eadē cū uocatiua. i. cū emissiuā uocis. Vocatiua enī est sensibilis & irrōnabiliū. Locutiua uero rōnabiliū. Vnde nec pice nec dormiētes dñr loqui. Loqui enī uel dicere: ē cū intētōe pferre. Quia ergo pica uel dormiens & si pferunt uocē significatiuā: nihil tñ intendūt: nec loquunt̄. Soli us ergo pferentis cū intētōe ē loqui: & uirtus locutiua: sed tale est rōnale aīal. i. hō. Locutiua q̄tum ad intētōem est itellectiue. Quantū uero ad pbationem: lēnsitiae. Hec enim duo sunt in eo qđ ē loqui. s. cū itētōe pferre. De motiua irelectiua. C. xxxii.

Onsequēter dicendū ē de uirtute itellectiua: motiua. Si cut enī habemus uim intellectiua ordinatā ad uerū. Sic habemus uim itellectiua ordinatā ad bonū. Nota q; ē uis motiua in bonū. ut natura. Et ē uis motiua p apphensionem. Motiua enim in bonū ut natura simp̄t: est triplex. Et enī motiū in bonum supremū: quod dicit̄ sinderesis. Et est motiū in bonum infimū: quod dicit̄ sensualitas. Et est motiū i bonum medium: quod dicit̄ uoluntas naturalis. Est enim bonū superiū. s. bonum rationale quod dicit̄ honestum. Et bonum simplex: quod sua uī nos trahit: & sua dignitate nos allicit. Et est bonum

De anima.

inferius. s. bonū corpale: bonū delectabile carnis: quod ē bonum appensivū secūdū quid. Et ē bonū mediū quod est bonū na turale quēadmodū eē uiuere. Intelligere: & sentire: & quecūq; sūt substātialia nature. Est igit̄ affixus appetitus naturalis & iditus aie boni honesti: & uirtutū: & operationū uirtuosarū. Est enim infi xus appetitus boni delectabil carnī. ut q; sūt circa cibos: & coitus delectationes. Est etiā fixus appetitus & amor naturalis bōi. s. essendi: uiuēdi: sentiēdi. & intelligēdi. Est igit̄ synderesis uis naturaliter motiuā: & inclinās aiam rōnalem ad bonum honestū: & retrahēs ab ihonesto. Sēualitas uero ē uis natura'l rōmouens & i clinās ad bonū conseruatiū nature. Volūtas aut̄ est uis naturaliter mouēs ad bonū substātiale nature. Sic igit̄ distinguit̄ mo tiua uis ut natura:nō p apprehēsionem. Item motiuā p apphen siōem distinguit̄. Quia est motiuā determinata ad icōmutabile bo num. Et est motiuā determinata ad mutabile bonum. Et est motiuā indeterminate se habens ad utrūq;. Motiuā determi nata ad incomutabile bonū: est sup̄ma pars rōnis uel intelligētie que ē h̄ns s̄l'itudinē sūme bonitatis a creatore imp̄ssam: secundū quā etiam determinat̄ in aia imago trinitatis secūdū mentē: no ticiam: & amorē. Mēs enī est uis cōseruatiua s̄l'itudinis sūme bo nitatis idite a creatore. Noticia uero ē p spec̄lationē illius. Amor uero p appetitū illius. Et sicut sup̄ma pars apphensivū itelleciū: ē imago trinitatis: p s̄l'itudinem prime ueritatis inditā. sic sup̄ma pars itelleciū motiuā ē imago trinitatis p s̄l'itudinem sūme bo nitatis inditā. Vnde ex ha: ipressione bonitatis: nascunt̄ dictami na legis naturalis. ut quod tibi nō uis fieri: aliis ne facias. Et iterū: quecūq; uultis ut faciat̄ uobis hoīes: & uos facite ill̄. Motiuā ue ro determinata ad cōmutabile bonū: est motiuā sensibilis q̄tum est de se. Potest tñ cōsiderari duobus modis in se uel i ordine ad rōnem: uel itelleciū. Secūdum q̄ in ordine: sic subiecta ē ipsi rōni: secūdum q̄ patet i cōcupiscibili: & irascibili: & motiuā mēbroge. Secūdum q̄ i se: sic ē determinata & ordinata ad bonū sensibile: quod ē comutabile. Motiuā aut̄ ideterminate se h̄ns ad utrūq; bo num. s. icōmutabile: uel comutabile: est uis rōnis post sup̄mā: uel liberū arbitriū: de qua ecclesiastici. xv. Dereligt eum in manu cō filii sui. Et infra ante hoīem uita & mors: bonum & malū: quod ei placuerit: dabitur illi. Manus consiliū: est potestas arbitrii. Vita & bonum anime: est ex cōuersione libri arbitrii ad bonum incomutabile quod est deus. Mors uero & malū anime est ex auerfione a bono incomutabili: & cōuersione ad bonum cōmutabile. Hec

De anima.

autem uis a philosophis dicta est intellectus praticus: id est opati-
uus eo quod principium sit operabile. Et hec de anima: & poten-
tiis eius dicta sufficientia. Deo gratias. Amen.

Explicit philosophia Alberti magni,

Egidius de regimine principum libro primo parte tertia de duo decim passionibus anime.

Vodecum sunt passiones aie: uidelicet: amor: odiu:
desideriu: abhoiatio: delectatio: tristitia: spes: despa-
tio: timor: audacia: ira: māsuetudo. Sed nota quod mā-
suetudo interdum importat passionem oppositā ire &
interdū uirtutem mediā: inter irā & māsuetudinē
passiōem. Et hoc ppter perniciē uocabulor. Qua-
rum sufficiētia siue numerus sic accipi potest: passiones proprie eē nō
habent nisi in appetitu sensitu. Appetitus enim intellectius qā
nō est in corpe siue nō est uirtus affixa organo: ab huiusmodi pa-
ssionibus ē semotus. Appetitus itaq; sensitius diuidit: i; irascibile
& cōcupiscibile. Prime sex pertinent ad cōcupiscibile. Quarū nu-
merus sic accipit. Ois motus aie pertinens ad cōcupiscibile sumi-
tur: uel respectu bōi: uel respectu mali. Si respectu bōi: hoc tripli.
Bonū enim apprehēsum. primo placet. secundo tendimus in ipsum
Tertio eo adepto quietamur in eo. Quantū ad primū est amor.

Quantū ad secundū est desiderium. Quantū ad tertium est gau-
diu uel delectatio. Si respectu mali hoc est tripli. malū enim ap-
prehēsum. Prio displicet ī se. Secundo recusat hī. Tertio si habet
cōtristat. Quantū ad primū est odiu. Quantū ad secundū abhomi-
natio. Quantū ad tertium dolor siue tristitia. Alie sex differunt a
predictis. Quia passiones cōcupiscibilis respiciunt bonū: uel malū
absolute sumptū: sed passiones irascibilis respiciunt bonū uel ma-
lum ut arduū. Sumūtut ergo: uel respectu boni ardui: uel respectu
mali. Si respectu boui hoc ē dupli: uel quia ī ipm tendimus: sic ē
spes. Nihil enim aliud ē spes: quod tendere ad aliquod bonū arduum
Circa enim bona absolute sumpta: potest esse amor: uel desideri-
um: uel delectatio. Non tamen ē spes circa aliqua bona: nisi ha-
beant rationem ardui. Quare si tendimus ī bonū arduū dicitur esse
spes. Sed si a tali bono deficiamus est despatio. Spes igit & de-

De anima.

spatio sumunt respectu boni. Aliē uero passiōes irascibilis sumuntur respectu mali. Nā malum dupl'r potest considerari:uel ut futurum:uel ut pñs. Si cōsiderat' ut futurę:hoc ē dupl'r:uel ut ipm aggredimur:& sic ē audacia:uel ab eo refugimus:& sic est timor.

Si uero malū sit pñs:hoc ē etiā dupl'r:uel ex hoc cōsurgimus ad faciendū uindictā:& sic est ira:uel a tali uindicta refugimus:& sic est mansuetudo passio. Ordo p̄dicitarū passionū:dupl'r considerati pōt:uel singulatiter:uel per cōbinationē. Per cōbinationem amor:& odium sunt i primo loco : quia oēs alie passiones sumūt originē:uel ex amore:uel ex odio. Quicq̄ enī passionat aliqua passione:passionat' sic:uel quia amat:uel quia odit. In secundo loco sunt desiderium:& abhominatio. Nam desideriū imedia e i nitit' amori. Cū enim amamus aliquid:uel desideramus ipm habere:si ipsum non habemus: uel conseruari in hñdo ipm: si ipm habemus. Abhominatio autē imediate initit' odio:quia statim cū odimus aliquid:abhominamur illud. In tertio autē loco spes & despatio:quia sumunt respectu boni:precedit timor:& audaciā: irā:& mansuetudinē. In quarto uero loco timor:& audacia. Nā cū aliqd prius sit futurū q̄ sit pñs:timor & audacia que sumunt respectu mali futuri:precedit iram & mansuetudinē: que sumunt respectu mali pñtis. Vltime passiōes sunt delectatio & tristitia: quia sequunt ad alias passiones. Nā quacunq̄ alia passione quis passionet:aut delectat:aut tristatur. Accepte singul'r sic ordiari debent. Quia amor prior est odio. Desideriū:abhominatiōe:spes despatione:timor:audacia:ira mansuetudine:delectatio:tristitia.

Quia semp̄ passio sumpta respectu boni: secundū q̄ huiusmodi: por est passione:sumpta respectu mali. Nam appetitus p̄ se & primo tendit in bonū. Si autem refugit malū:hoc est ex cōsequēti: inq̄tum fugere malū:habet rationē boni. Amor ergo primus motus est & prima passio. Odium aut ex amore sumit originē. Nisi enim amaremus aliquid nihil haberemus odio. Nam quia diligimus bonum & iusticiam: odimus & abhominamur fures & in iustos. Desiderium aut quod initit' amor:precedit abhominationem que initit' odio. Spes uero precedit despationem. Nam si primū uolitum est bonū:& quicquid cū est uolitum est uolitum sub ratione boni:passio que magis nos cōiungit bono secūdum q̄ huiusmodi precedit alias passiones. Et quia tendere in bonum est cōiungi bono. Et coniungi bono prius est q̄ deficere ab ipso.

Spes per quam tendimus in bonum p̄cedit desperationem per quam deficimus ab ipso. Timor autem precedit audaciā. Nam

sicut quia appetitus p se tendit in bonū. Ideo passio que tendit in bonum: est prior passionē que deficit ab ipso: sic & refugere malum habet rationem boni. Ideo timor per quem refugimus malum: prior est audacia per quam aggredimur ipsum. Ira autem in genere passionum: est prior māsuetudine. Nam mansuetudo proprie non est passio: sed desicere a passione. Delectatio autē que est respectu boni: est prior tristitia que est respectu mali. Harum passionum quattuor sunt principales. s. spes: timor: gaudiu & tristitia. Quod patet: si comparentur ad alias passiones: ad sua obiecta: & ad substantiam. s. potentias anime. Ex primo patet sic

Nam omnes anime passiones uidentur ordinari ad istas passiones enim que sunt respectu boni: uidentur ordinari: ad spem & gaudium. Et que sunt respectu mali: ad timorem & tristiciam. Quia passio sumpta respectu boni. Primo incipit ab amore: postea uadit in desiderium: & terminatur iu spem. Dum bonum est futurum. Vltimo in gaudium: & delectationem. Dum bonum illud est presens & adeptum. Si r respectu mali incipit ab odio: & procedit in fugam: uel in abominationem: & terminatur in timorem: si malum sit futurū. Vltimo terminatur in tristiciam uel dolorem: si malum illud sit presens. Ex secundo idem patet sic. Omnis passio sumitur respectu boni: uel respectu mali: que consideranrur: ut in futuro: uel ut in presenti. Si ergo bonum sit futurum est spes. si presens gaudium: uel delectatio. Si autem malum sit futuge: timor. Si uero presens: dolor: uel tristitia. Ex tertio idem patet hoc modo. Concupisibilis tendit in bonum secundum sc.i. bonum ut bonum. Irascibilis uero in bonum ut arduum siue difficile. Cum ergo aliquid sit maxime bonum: cū iam est adeptum circa quod est delectatio uel gaudium. Et cum maxime sit malum: cū iam est presens: circa quod est dolor uel tristitia. Oportet delectationem: uel tristiciam: esse principales passiones respectu concupisibilis. Spes autem & timor: sunt respectu irascibilis principales passiones. Nam cum irascibilis tendat in bonum ut arduum: tunc maxime teputatur arduum cum est futurum. Circa hoc autem est spes. Timetur autem malum futurum tanq non facile euitabile. Preter has autem. xi. passiones philosophus secundo rethoricon. vi. alias enumerare uidetur.

Videlicet: zelum gratiam: nemesim: que est indignatio de prosperitatibus malorum: misericordiam: inuidiam: & erubescentiā siue uerecundiam que tamen oēs reducunt ad aliquas p̄dictarū.

De anima.

Zelus enī reducīt ad amōrē: qā nihil aliud ē zelus nisi amor itē
fus. Ea át qā itēle diligimus uel sūt corporalia: uel spūalia. Si sūt cor-
palia: qā talia cū haben̄ ab uno nō hēt ab alio. Iō zelus respectu
hoḡ diffiniri cōsuevit. Quod ē amor int̄esus non patiēs cōsortiū
in amato. Vnde ioleuit: qā aliqui dñr esse zelotip̄. De p̄sona aliq̄
si nolūt in ea aliquod h̄fē cōsortiū. Int̄esus ergo amor corporiū:
uidetur esse amor priuatus & reprehensibilis: nō patiens cōsortiū
i amato. Sed respectu bonorū intellectualiū & respectu uir-
tutū: sūt amor intensus laudabilis & quasi cois. Nam nunq̄ quis
uirtuoīus esset: nec p̄prie uirtutes diligeret: si nollet in eis habere
cōsortiū. Huiusmodi ergo zelus respectu honorabiliū diffinīt
a philosopho, i. rhetoricoꝝ. Quod ē tristitia de huiusmodi bo-
ni: nō quia insunt alteri: sed quia nō insunt sibi. Zelus ergo redu-
citur ad amorem. Sic etiam gratia ex amore efficitur aliquis gra-
ciosus alteri. Gratia enim ut de ea tractat philosophus: & ut est
passio: nihil aliud est qā quidā motus animi: per quē inclinat̄ quis
ad beneficia cōferenda. Verecūdia reducīt ad timorem. dupli-
citer enim timere potest. Corruptiones. f. Et in honorationes. Qui
expauescit mala corruptiua dicitur timidus. Sed qui expauescit
turpia & inhonorantia dicitur uerecundus. Nihil est aliud uere-
cūdia qā timor inhonorationis: uel timor inglorificationis. Vere-
cūdia eriā erubescēt: sicut timētes palescūt. Nam ex eo qā aliquis
credit se amittere uitam quod est boq̄ū interius timet. Timendo
autem sanguis recurrit ad interiora mēbra: & remanēt palida ex-
teriora. Sed ex eo qā aliquis credit se amittere gloriā & honorē qā
sunt bōa exteriora: uerecūdatur: & sanguis recurrit ad exteriora
& facies rubet. Timor ergo corruptiū & amittendi bona interio-
ra: quia nō habet spāle nomen: retinet sibi nomen cōe. & dicitur
timor. sed timor amittendi honorem habet spāle nomen: & dici-
tur uerecūdia uel erubescēt: reducītur ergo ad timorem. In-
uidia autem & misericordia & nemesis siue indignatio: reducū-
tur ad tristiciam quasi eius species. Nam aliquis potest trista-
ri uel de malo alterius uel de bono. Si tristatur de malo & ma-
xime: si credit ipsum indigne pati illud: sic est misericordia. Nam
ut secundo rēthoricorum dicitur. Misericordia nihil aliud est qā
tristitia quedam. f. apparenti malo corruptiū: uel cōtristatiū re-
spectu eius qui indignus est sortiri malum illud. Si uero sit tri-
sticia non de malo alterius: sed de bono: hoc pōt eē dupliciter: uel
de bono secundum se. & sic est inuidia: que: ut dicitur secundo

De anima.

rethorice ge nihil aliud ē q̄ tristitia quedā super apparēte actione aliquoꝝ bonorum circa ſil'es non ut aliquid:ſed ppter illos. Inui dia enī est dolere de apparēte bono alicuius:nō quia ipſe nō hēt illud bonū:ſed quia alter cui iuidet pollet illo bono. Et potissime est inuidia circa ſil'es. Vñ figuli iuident figulis:& fabri:fabris:& ſic de aliis. Si uero ſit tristitia de bono alterius nō quoꝝ mō:ſed ut idigne hēt ab eo:ſicut ē nemesis uel idignatio. Nā ſecūdū phi losophū.ii.retho. Nemesis uel idignatio eft triftari de eo q̄ idigne iuidet bene pſpari. Quia aut ſecūdum diuerſitatē paſſionū diuer ſificantur actiones et mores diligenter attendende ſunt.

Finit egidius de paſſionibus. De intellectiuꝝ.

Ecolligo ergo quod dictū eft de rōne ſiue intellectu. quia ſummū quod ē in ea i mouendo dī ſynderesis: & uſr ut dictū eft i cognoscēdo intellectus agēs stat i uſi. Sed no tandū eft: quia agēs dī ſecūdum q̄ eft abſtrahēs ab imaginatione ſpēs:& cōponens eadē i itell'u poſſibili. Synderesis aut ut dictū ē eft motiua. Damas. aut uocat eā uolūtati naturalē. ſed differūt p ut ſic:& ſic uocat: quia ſynderesis ſolū respicit bona rōnalia. Na turalis aut uolūtas ſicut ipſe Dama. uſt respicit naturalia rōnabiliꝝ:& uitalia poſt illā & ſupra illam partē: rōnis que dī uit ē intelle ſtiua qua ituet diuia ſiue eterna eo mō quo pōt: differūt a ſynd eresi: qm ſynderesis nihil deliberat: iſta autembene deliberat. Item ſynderesis ſicut ē affectiu coiter i bonū: ita eft detestatiua malis.

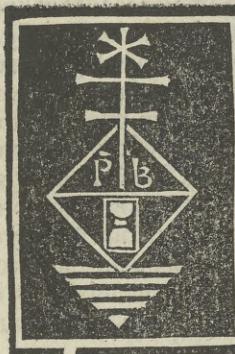
Vnde ſemper murmurat de malo. Iutelleſtiua autem iſta nō re ſpicit malum: quia ſolum obiectū eius eft eternū ubi nihil ē mali. Et ſi dicit q̄ ſecūdum hoc debet pordinari. Dicendū q̄ nō q̄ iſta deliberat & ſcīt q̄ unū appetit & ſeimp ſtat i cōi: poſt illud ē illa p ſrōnis que dī uir: q̄ etiā extendūt quidā itantū q̄ cōprehēdit i pām de qua iā diximus trinitatē:& maxie i quantū eft imago trinitatis i create: de qua breuiter dictū fuit: quia hoc exigit breuitas tracta tus. Poſt illud ē mulier que cōiucta ē sensualitati:& ſepe alitur ab ea habet enī illecebrā: iuxta q̄ lemp uidet pomū ſibi porrigi. uult aut Aug. q̄ iſte due ptes differant ſolū ſecundū offīm: & nō ſit niſi uha potentia. In iſta potētia ſiue i iſtis duabus partibus: ē proprie uolūtas i qua ē cōſenſus. Sed duplex eft cōſenſus. Vnus i uerū rōne ueri. & ſic eft cognitio. & ſic eft opus rōnis. s. pfectio: uerū ſecū dum eius quod ē potētia cognitiua. uel ſic: uerū enī ſecundum q̄ uerū eft pfectio ſiue bonū intellectus: cui cōſentit uolūtas: uel po tius aſſentit: quia bonū eft obiectū pfectiū intellectus. Potētia. n. cognitiue prie eft pfectio: ſiue obiectū cum ei adiūgitur. Ipsiſus

De anima.

aut ale pfectio siue cognitio ē scia p uiam speculatiuā. & tunc rō put in potētia cognitiua est dī intellectus: sed differūt eo mō quo dictū est. Est etiā cōsensus in bonū sub rōne ueri. & dico sub rōne ueri: quia eē bonū iudicat uel malū: & s̄sistit ibi: nec amplius pcedit. Si autē amplius pcedit & iudicat: uidelicet esse bonū ut fiat: sic ē uolūtas motiua. primo mō: ad hoc est cognitiua. Item si ad huc nō solum esse bonū iudicat ut fiat: sed i iudicādo afficiſ & appetiſ illud sicut factum ē: siue tēdat ad factū: tunc dī liberū arbitriū: qm̄ liberū arbitriū cōprehēdit rōnem & uolūtatem. primo modo dictā. Vnde liberū arbitriū est in iudicio & appetitu. Dicēdum ergo q̄ cōsensus de re que fit: uel que nō fit: cognitio ratiōis est: ut fiat: uel non fiat uoluntatis. Sic enim est pcessus. Ratio iudicat bonum esse: uel malū: & in isto iudicio cōsensit cōsensus rationis: prout est incognitiua: & sequit̄ consensus uoluntatis que dicit fiat: uel non fiat & tunc dicitur consensus motiue rationis. Vtriusq; autem iu uerum & in bonum cōsensus dicitur liberum arbitriū: uel arbitrii liberi consensus. Vnde liberum arbitriū comprehendit indiffinitione rationem & uoluntatem. Est enim liberum arbitriū facultas rationis & uoluntatis qua bonum eligitur gratia assistente & malum gratia deserente.

Finis.

Illustrissimi philosophi & theologi: domini Alberti magni cōpēdiolum: insigne: ac pūile opus Philosophiae naturalis: felicit. Explicit: Brixiae Impræsum p Præbyterū Baptista de Farfengo: Anno domini. M.cccclxxxx. Die uero Decimo mēsī Septēbris.

De anima.

pertate spūs: despatiō: humiliatio: reuerētia. Per modū uero fuge a malo sūpt actus secūdum debilitatē irascibilis: pñia: impatiētia: timor. Organū autē uirtutis irascibilis & cōcupiscibilis ē cor. Si cut enī uirtutis apphensiu sensibilis: organū principale est cerebrū. Ita uirtutis motiue: est cor: sicut dicit philosophi. Et huius si gnum ē dilatatio cordis: & restrictio: & reuocatio sanguinis & spirituū ab exterioribus ad iteriora: uel emissio ab iterioribus ab exteriora ī motibus cōcupiscibilis & irascibilis. Cū enim motus fiunt a uirtute cōfortata: tunc fit dilatatio cordis: & emissio sanguinis & spūum a corde ad exteriora. Sed lēte cōfortata cōcupiscibili. Impetuose uero irascibili. Discōfortata uero uirtute fit cordis cōstrictio: & reuocatio spūum. Sed discōfortata cōcupiscibili lēte: discōfortata uero irascibili ipetuose. Ex his igis' motibus differentibus concupiscibilis & irascibilis: dephendit organū uirtutis motiue ēē cor. De uirtutibus affectiuis. Capitulū. xxii.

Uirtutibus autē affectiuis itēllegendū q̄ forte eedē sūt secūdum substantiā cū appetitiuis. sed differūt secundū rōnem. ut dicit Auicēna. Inq̄rum enī uirtutes appetitiue intēdunt̄ sūt affectiue: sive desideratiue. Sciendū ergo q̄ appertitus ē motus impīi irascibilis: & cōcupiscibilis. Affectus uero est motus iterior: cōsequens secundū apphensiōem boni & mali. Vñ affectiōes multiplicant̄ secundū q̄ttor dñias: secūdū sanctos: & philosophos. s. gaudiū uel leticia. Dolor seu tristitia: cupiditas seu spes. Metus seu timor: quarū numerus sumiſ sic. Nā due sunt ex cōprehensiōe boni pñtis: gaudiū uel leticia. Futuri: cupiditas: seu spes. Ex comprehensiōe mali pñtis dolor uel tristitia. Futuri: metus uel timor. De uirtute motiua exteriori. Cap. xxiii.

Onsequēter dicēdū est de uirtute motiua exteriori que cōsequit̄ ad affectiuis. Est autē huiusmōi uirtus ī insula ī lacertis & musculis: cōtrahens ligamēta cōiuncta membris: & relaxās. Subdiuidit̄ autē in generalē motiua & particula rem. Generāl autē motiua fundat̄ in extrema parte cerebri & capitisa: qua oriun̄ nerui motiui: sicut ab āteriori pte nerui sen situi. Qui nerui motiui ramificant̄ per totū corpus: & consistunt ī lacertis & musculis: qui sunt īserti mēbris & hi cōsistunt super organa uirtutis generaliter motiue corporis. Particulariter autē motiua subdiuidit̄ p̄ contractiū: & progreſsiūam: & per operatiūam. & uocatiūā. Contractiūam autē dico que est principiū motus cōtrahendi & extendēdi membra alīs: ex quo non prouenit motus totius de loco ad locum. Sicut euim dicit Auicēna. Mo-

Non dñe
A. Quamvis pagina hacte opus manuā dno late videtur, tamen non est ita; par arorem hypotheta est replicata uti 10 folia retro numeranti apparet.

[Albertus, of Orlamünde, Dominican]

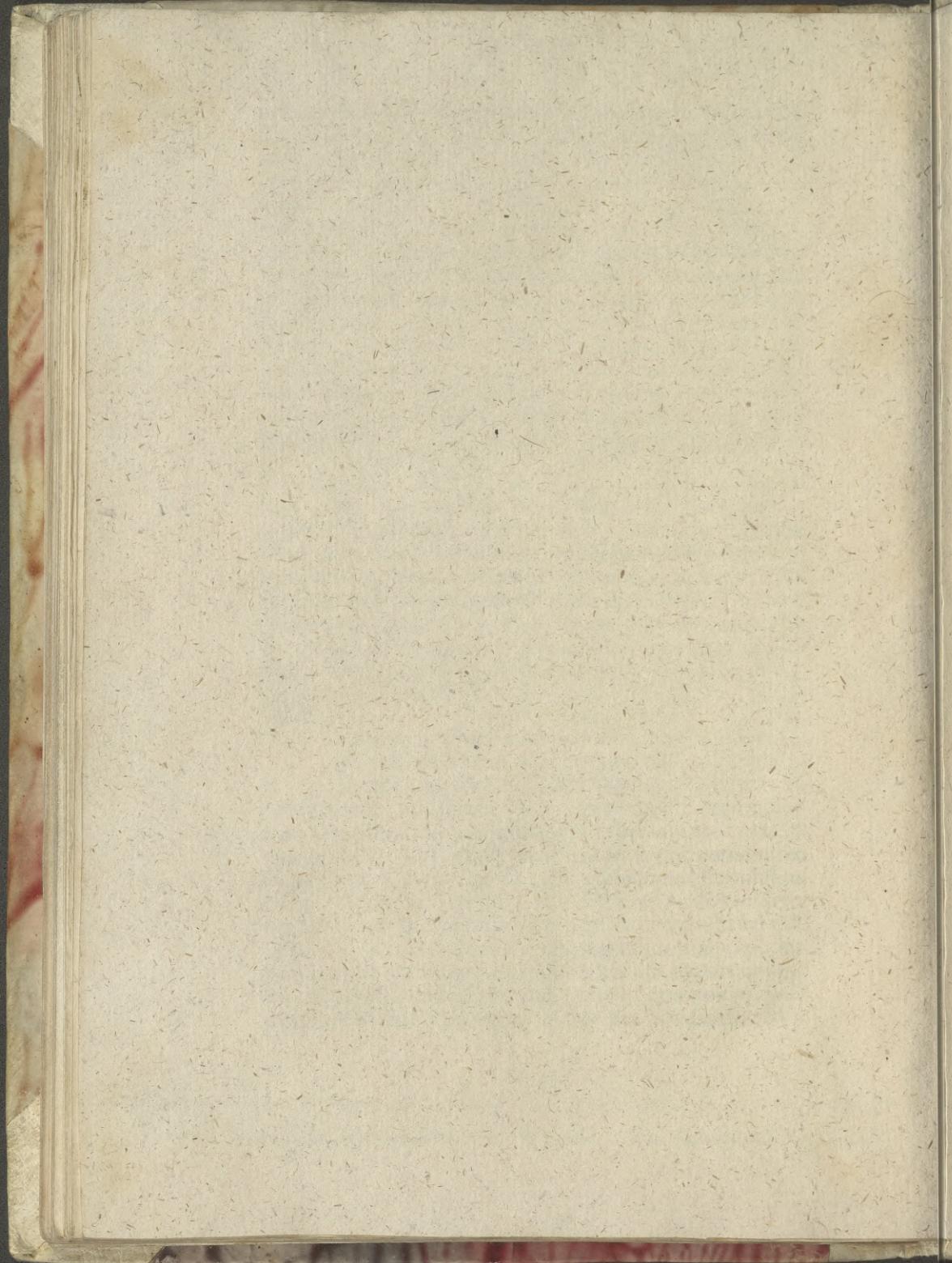
Inuen.

1490

A 4

Rosenwald coll.

MS. 17 Aug 47

MS 1131
RVT

